

Het Inquisitieregister van Pons de Parnac

Nederlandse vertaling van Raymond Doms

Officieel is dit het “Register van de Inquisitie van Toulouse”, 1273-1280. Het is bewaard gebleven dank zij een kopie in het fonds Doat (dl. 25 en 26 in de Parijse Bibliothèque nationale). Men noemt het ook “het onderzoek van Pons de Parnac” omdat Pons de Parnac hierin het meest voorkomt, niet omdat hij uitsluitend deze ondervragingen zou geleid hebben, het dient eerder als een collegiaal werk beschouwd. Pons de Parnac werd meest bijgestaan door Ranulphe de Plassac, wiens naam men ook onder andere vormen tegenkomt, meestal als Renous de Plassy.

We geven hieronder een uitgebreid staal van wat er te lezen staat in dit register ons daarbij beperkend tot het katharisme. Dit is leesbaarder dan het handschrift 609, zij het dat de vraag uitgaande van de inquisiteur over het feit of de parfaits eer betuigd werd nog dikwijls een verhaal met pittige details over het leven van toen komt afbreken¹. Toch is dit een register waar voor het eerst dergelijke details zijn opgenomen wat maakt dat er delen in voorkomen die voor een bloemlezing in aanmerking komen.

Het register zou het gevolg zijn van een doordachte operatie waarbij de pastors werden aangespoord om waakzaam te zijn. Oorzaken waren:

- de terugkeer van de parfait Guilhem Prunel uit Lombardije.
- de aanwezigheid van Sicard de Lunel, een vroegere *filius major*, bekeerd tot het katholicisme, en ook nog enkele andere bekeerlingen: Bernat de Lagarrigue, Arnaut Pradier.

Om tot bekentenissen te komen wordt er relatief weinig gebruik gemaakt van langdurige gevangenzetting. Er wordt wel gewag gemaakt in twee twee gevallen, deze van de gebroeders Huc van Roquevidal, van martelingen door de seneschalk Eustache de Beaumarchais. De aanwezigheid van de wereldlijke macht is ook nog op andere plaatsen voelbaar.

Men werkt eerder met een tijd van gratie of een algemene afzwering (Sorèze, Blan). De veroordelingen voor wie van geen tijd van gratie kon gebruik maken zijn niet bekend, maar brandstapels als straf lijken twijfelachtig.

Zoals blijkt in het register telt de kathaarse kerk alleen nog een handvol parfaits die verdoken leven, in het beste geval in een kelder van een boerderij. De hiërarchie bevindt zich in Lombardije. De grote rol van de contactmannen met Italië die mensen naar ginder voeren en die parfaits terugbrengen is dan ook een weerkerend thema.

De volledige tekst in het Latijn en een vertaling in het Frans kan men op het net vinden op de site van Jean Duvernoy (jean.duvernoy.free.fr) die daar nog heel wat teksten gepubliceerd heeft, al dan niet met vertaling en annotatie en een substantiële inleiding. Van deze annotatie hebben we alleen het voornaamste overgenomen.

R.D.

---

¹ Zo vermeldt men het bestaan van windmolens te Avignonet. Wie nu tussen Castelnaudary en Villefranche Avignonet wil herkennen zal dit kunnen dank zij de aanwezigheid van windturbines.

BERNAT DU RIVAL

Op woensdag 17 januari 1274 voor Sint-Pieters Stoel, na een lang verblijf in de gevangenis, wijzigde Bernat du Rival zijn verklaring en zei:

Te Aurin, op de plaats Rastels, zag ik ooit de parfaits Raimon David en Bernat Rastel, zijn gezelschap, en daar heb ik ze geëerd op hun manier met een dubbele kniebuiging, en ik zei "Zegen ons..." zoals de parfaits het mij geleerd hadden. En zij antwoordden: "God zegene u."

Wanneer?

Zo'n vijftientig jaar geleden.

In de parochie Sainte-Apollonie², op de plaats Gran Font genoemd, zag ik dezelfde parfaits en heb ze begroet. Ik dacht dat ze Aurin verlieten. Het gebeurde rond hetzelfde tijdstip.

In de parochie Saint-André d'Assès zag ik dezelfde parfaits en ik betuigde ze daar eer. Dit gebeurde rond hetzelfde tijdstip.

Bij de mas du Rival, in mijn huis, zag ik de parfaits Raimon Rival en Peire Boué des Varennes³, die drie dagen en drie nachten bleven. Mijn vrouw Pagèse ontving ze daar, maar ik heb hen maar één keer op zekere nacht gezien. En toen hebben ikzelf, mijn vrouw Pagèse en Gras, onze bediende van Gauré, de woorden en de prediking van deze parfaits gehoord, en ik en Pagèse hebben hen eer betuigd.

Mijn dochter Bernarda, een meisje van zo'n elf jaar, en mijn zoon Pons, een jongetje van acht⁴, waren toen in dat huis, maar ik herinner mij niet meer ze gezien te hebben tezelfdertijd als die parfaits. Ik denk echter dat de kinderen niet wisten dat deze mannen parfaits waren. Wat het tijdstip betreft, het was zo'n twintig jaar geleden.

Ikzelf, mijn vrouw Pagèse en onze bediende Gras hebben brood, gewijd door deze parfaits, gegeten, maar Gras was een jongen van twaalf jaar en hij heeft ze geen eer betuigd.

In dezelfde parochie Saint-André d'Assès, in het bos van Vacairil, zag ik de parfaits Raimon David en Bernat Rastel, en ik heb ze daar geëerd. Dit gebeurde zo'n vierentwintig jaar geleden.

Wanneer Pons de Sainte-Foy, diaken van de parfaits van Lantarès⁵, en Bernat Rastel, parfait, gearresteerd werden binnen de omheining en het bos van wijlen Pons de Mons tussen Caraman en Lanta, wisten twee andere parfaits zich te redden, nl. Raimon David en Guilhem Dejean. Bij hun vlucht kwamen ze naar Aurin in de *maillol* van Pons Rastel, waar ze dachten ...⁶. Pons en ik spraken daar met Pons Rastel, broer van één van de twee parfaits die daar aangehouden waren en met mij⁷. En we besloten daar dat Pons Rastel naar Caragoudes zou gaan bij Bernat Alaman, een vriend van de parfaits, om van onzentwege een wassen bordje te dragen naar

---

² Te Aurin.

³ Waarschijnlijk de broer van Raimon Boué die in 1246 voor Bernard de Caux getuigt dat hij een broer parfait heeft (*Ms 609, f° 209 r°*).

⁴ De penale strafbaarheid voor de Inquisitie was 12 jaar voor de meisjes en 14 jaar voor de jongens.

⁵ Hij moet ontsnapt zijn, want hij is te Villefranche omstreeks 1251, na naar Lombardije geweest te zijn. Men ontmoet hem verder met een onduidelijke chronologie.

⁶ Lacune.

⁷ *Sic*.

deze diaken van de ketters, daar waar hij gevangen zat, opdat deze diaken erop zou schrijven wie hij wou geordineerd zien, dit is diaken worden in zijn plaats, en dit wassen bordje zo beschreven terug te bezorgen aan de parfaits die zich hadden kunnen redden.

En zoals hij het overeengekomen was met de parfaits ging Pons Rastel onmiddellijk Bertrand Alaman vinden, herhaalde die woorden en gaf hem het wassen bordje. En Bertrand ging met het wassen bordje richting Bonnac waar deze parfaits werden opgesloten. Hij zei aan de wachters dat hij ze wou zien en wou weten of ze zich wouden bekeren. Hij werd toegelaten en gaf dit wassen tafeltje om ermee naar de diaken van de ketters te schrijven. Hij nam het wanneer het was beschreven en gaf het terug aan de parfaits, zoals Pons Rastel me daarna vertelde. En de diaken schreef op dit bordje dat in zijn plaats zijn gezelschap Guilhem Dejean, die was kunnen vluchten, tot diaken zou worden geordineerd. Diezelfde Guilhem Dejean ging naar Montségur voor zijn wijding waar hij op de brandstapel kwam met alle anderen. Dit gebeurde rond het tijdstip dat de burch van Montségur ingenomen werd.

Ik heb gehoord dat Guillelma, vrouw van Vital van de mas d'Aurinhol, parochiane van Sainte-Apollonie, met haar zoon Peire, die men ook Toulza noemt, naar Lombardije trok bij de parfaits. En ik geloof dat zij vergezeld werden door Pons, een andere zoon van Guillelma, en Breton, haar neef, die haar op een paard tot op die plaats voerden. En ik heb horen zeggen dat zij naar ginder gingen met Raimon Sax de Caraman. Met Pasen moet het een jaar geleden zijn dat deze vrouw en haar zoon vertrokken.

Hij zei verder niets meer te weten op 't stuk van ketterij. Hij geloofde dat deze parfaits goede lieden waren, die de waarheid spraken, die een goed geloof hadden en dat men door hen kon gered worden. En dat hij ze bij zich had gewild als hij had moeten sterven. En hij was in die overtuiging gedurende vijftien jaar.

Hij heeft dit verklaard ten overstaan van de broeders van de orde van de predikheren Ranulphe de Plassac en Pons de Parnac, inquisiteurs. Getuigen meester Bérenger du Vernet, Guillaume de Concots, Sicard de Lunel, en ik, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie die dit schreef.

Het jaar zoals voorzeid, op de zondag van de Vasten, 's avonds, vond men Bernat du Rival - die reeds lang vastgehouden werd en die zich nog in de boeien bevond in de gevangenis omdat men vond dat zijn verklaringen nog niet volledig waren - met een wonde aan het hoofd. En hij erkende voor mij, Ath, bovengenoemd notaris, die hem was komen opzoeken in de kerker om hem te zien en te horen of hij nog meer wou bekennen, dat hij zichzelf geslagen had en verwond aan het hoofd, in een poging om zichzelf te doden en te sterven.

En waren getuigen Bernard Bonnet, Sicard de Lunel, Jacquet, cipier, en ik, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie, die dit schreef.⁸

GUILHELM FOURNIER VAN TOULOUSE

Op 9 juli 1273 verklaart Guilhem Fournier, die nabij het Drievuldigheidsklooster woont, gezworen getuige, ondervraagd op 't stuk van ketterij, nooit een parfait of een waldens gezien of gehoord te hebben.

Ondervraagd of hij iets wist over anderen zei hij:

---

⁸ Het incident geeft een voorbeeld van en bevestigt de klachten van de consuls van Carcassonne over het gebruik van de *mur strictissime*, de allerzwaarste gevangenis, om bekentenissen te ontlokken (zie J.M. Vidal, *Un inquisiteur jugé par ses victimes, Jean Galand et les Carcassonnais (1285-1286)*, Parijs, 1913, p. 41-43).

Ik verdenk een man van ketterij, nl. Bernat Deumier, de houtdraaier die in de rue des Tourneurs te la Peire woont. Ik verdenk hem want ik was eens in de kerk van “les Cuisines” met die Bernat, en hij toonde mij de standbeelden van de heiligen die voor Christus hadden geleden. En die Bernat zei me dat het vandaag was zoals in het verleden, dat de goeden werden vervolgd door de slechten. Hij zei me nog dat de minderbroeders en de predikheren deze waren van wie de Heer zegt in het Evangelie: “Hoed u voor de valse profeten...”⁹ En toen ik hem zei dat het integendeel kettters waren, antwoordde Bernat mij dat het wel de predikheren en de minderbroeders waren, die de goede lieden vervolgden. Bernat vroeg me: “Geloof je niet dat de zielen van de mensen geschapen zijn in de hemel en de lichamen op aarde?” Toen ik hem antwoordde met de vraag waarom hij dit wou zeggen, en of hij wou zeggen dat de duivel de lichamen had gemaakt, antwoordde hij dat hij het niet zou zeggen, maar als hij durfde, hij het wel zou zeggen.

GUILBERT DE SAINT-MICHEL VAN LES TOUZEILLES

In het jaar als voorheen, de dag na Sint-Maarten¹⁰, verklaarde Guilhabert de Saint-Michel, zoon van Peire de Saint-Michel, gezworen getuige en ondervraagd zoals de vorigen:

Op een dag, te les Touzeilles, in de *maillol* van mijn vader, onder een perelaar, waar zich een hut van ranken bevond, heb ik van ver twee mannen gezien die mij riepen en wenkten met de arm. Ik ging toen niet naar hen, maar keerde naar mijn vaders huis terug en vertelde het aan mijn vader. Hij zei mij dat het bons hommes waren, die men kettters noemt en dat ik niet bang hoefde te zijn en dat ik voortaan naar hen mocht gaan in alle veiligheid, want het waren zijn vrienden. Toen ik dat gehoord had keerde ik terug naar de plek waar ik die parfaits vond, te weten Raimon du Mas¹¹ en zijn gezel. En daar hoorde ik hun woorden en hun prediking, maar ik heb ze niet geëerd. Dat gebeurde zo'n zestien jaar geleden.

In les Touzeilles, in het huis van mijn vader, heb ik dikwijls, zo dikwijls dat ik het mij niet kan herinneren, de parfaits Raimon du Mas en zijn gezel Julia gezien, en samen met hen verscheidene parfaits van wie ik mij de naam niet herinner.

En daar heb ik dikwijls deze parfaits geëerd met drie kniebuigingen en de woorden “Zegen mij...” op de wijze van de kettters. Ik heb daar dikwijls genoemde Peire de Saint-Michel gezien, Grazide, mijn moeder, Raimon de Saint-Michel, mijn broer die nu op de vlucht is wegens ketterij. Allen en ikzelf hebben dikwijls die parfaits geëerd bij diverse gelegenheden en wij hebben sermoenen en predikingen van hen gehoord en we hebben samen met hen gegeten aan dezelfde tafel van het brood dat zij hadden gewijd. Dat gebeurde in dezelfde tijd.

Ik zag eveneens in het huis van mijn vader, samen met parfaits maar ik herinner mij niet wie, Peire de Laurac die in de Garigue woont in de parochie Roumens, en we hebben die parfaits geëerd en hun prediking gehoord. Dit was ongeveer veertien jaar geleden (*En plots herinnerde hij het zich en heeft verklaard dat die parfaits Guilhem Prunel en zijn gezel waren*).

---

⁹ Math. 7, 15. Zeer populair thema, voorwerp van een cobla van troubadour Peire Cardenal. (Zie Duvernoy, *Registre de Jacques Fournier*, p. 1176, 1183-1184.

¹⁰ 12 november 1273.

¹¹ Zoon uit een eerste huwelijk van Na Richa van Mas Saintes-Puelles waar iedereen hem had gezien (1230-1240). Hij is in Montségur in 1242, diaken in 1243 en vertoeft in de streek van Verdun, Labécède, Blan, Loubens, Montgey tot in 1251. In 1252 gaat hij naar Lombardije waar hij het consolament toedient aan Guilhelm Fournier en Bernat de Roqueville. Hij is, op het ogenblik van deze verklaring, diaken van het Vielmorès (Registers ms. 609, Ferrer, dit register, ms 124 A.O. Haute-Garonne, *passim*).

Te Palleville, in het huis van Joan de Bourguière en van zijn vrouw Aladaïs, mijn zuster, heb ik twee parfaits gezien waarvan ik de naam niet ken. En ik zag Joan en Aladaïs bij deze parfaits en zij hebben hen met mij eer betoond en hun prediking aanhoord. Zo'n acht jaar geleden.

Ikzelf en mijn zuster Aladaïs waren naar Frontgorge gegaan om een kind te zien, zoon van Peire Gausbert, de edelman van Puylaurens, een kind dat Aladaïs had gevoed. Een vrouw genoemd Bernarda, dienstster van deze edelman, bracht ons, Aladaïs en mij, naar de wijngaard van deze edelman. En daar plukten we vijgen en druiven die de genoemde Bernarda naar de parfaits bracht in het kreupelhout. Maar ik heb het niet gezien en ik weet niet wat zij met hen gedaan heeft. Ik denk dat deze Bernarda in de Muur werd geplaatst voor ketterij. Achttien jaar geleden.

Op het tijdstip dat de parfaits in het huis van mijn vader of in de omgeving woonden, heb ik heer Aimery de Roquefort¹² en mevrouw Marquesia, zijn vrouw, zien komen, niet te samen, maar afzonderlijk. Maar ik heb ze niet samen met parfaits gezien. Die heer Aimery en dame Marquesia kwamen daar toen omwille van een ambt van ridder dat zij gekocht hadden van ridder Guilabert de Foissac in les Touzeilles in het leen van Saint-Michel. Ik heb toen mijn ouders soms horen zeggen dat deze zelfde heer Aimery en dame Marquesia vrienden en gelovigen van de ketters waren. Wat het tijdstip betreft, dit is zo'n vijftien jaar geleden en tot de dood van mijn moeder.

Op bevel van mijn moeder ging ik meerdere keren naar Dreuilhe, bij Bernarda Jourda. En daar gaven Bernarda en haar zoon Peire Jourda mij de ene keer tarwe, de andere keer groenten, noten en andere vruchten en eetwaren die ik naar mijn moeder diende te dragen voor de parfaits. En deze Bernarda en haar zoon Peire hadden reeds kruisen gekregen voor ketterij. Zo'n dertien jaar geleden ongeveer.

Ik heb mijn moeder Grazide ook horen zeggen dat zij brood, groenten, uien, kolen en andere eetwaren had gekregen voor de parfaits Raimon Trille, voor Elie die slechts een voet heeft en voor wijlen Guiraut Ferrier en hun huis te Sorèze. Zo'n vijftien jaar geleden tot de dood van mijn moeder, vijf jaar geleden.

Ik heb ook drie of vier keren te Puylaurens en te Saint-Paul Cap de Joux Peire de Graissens van Saint-Paul aan mijn moeder Grazide vissen, fruit en groenten zien overhandigen opdat zij ze aan de parfaits bij haar zou brengen. Zo'n dertien jaar geleden.

Ik heb mijn moeder Grazide ook horen zeggen dat zij van Cerdane, de vrouw van Isarn Amiel, de ene keer brood, de andere keer groenten en een keer gezouten vis had gekregen. En ik denk dat deze Cerdane dit aan mijn moeder gaf opdat ze het aan de parfaits zou geven.

Ik zag in les Touzeilles bij mijn moeder de parfaits Raimon Vital en zijn gezelschap. En bij hen zag ik mijn moeder en Peire de Laurac van Roumens. Zij en ik hebben daar de parfaits geëerd en naar hun woorden en sermoenen geluisterd. Zo'n zes jaar geleden.

En ik geloofde dat de ketters goede lieden waren en de waarheid spraken, dat zij een goed geloof hadden en dat men kon gered worden door hen.

---

¹² Zoon van Jourdain, heer en burchtheer van Roquefort in de Montagne-Noire. Zijn grootvader Guilhelm had Marquesia de Fanjeaux gehuwd (zie verklaring voor Ferrer, *Doat XXII*, f°s 94 v°-99v^o) en had parfaits als broeders. Marquèse Hunaud van Lanta, dochter van een parfaite, kwam uit een nog meer besproken familie. Haar grootvader, Guilhelm-Bernat, parfait, werd verbrand. Hij was vader van Jourdain, de seneschalk van Raimon VII, van Guiraut, in ballingschap in Lombardije, en van Guilhelm, vader van Marquesia.

De volgende dag voegde de genoemde Guilabert die naar het Narbonnees kasteel werd gebracht, het volgende toe aan zijn verklaring:

Toen ik op de plek was die men “en Faure” noemt, samen met wijlen mijn vader Peire de Saint-Michel die deze bosontginning of nieuwe grond had gekocht van Raimon Faure, een wever die van Paljac was geweest en toen te les Touzeilles verbleef, kwam daar Isarn de Foissac, een edelman van Puylaurens die te Blan woont. Hij kwam alleen en stapte van zijn paard en mijn vader gaf het mij om het vast te houden. Daarna liet mijn vader hem het Eksterbos binnengaan dat grensde aan deze ontginning. Ik geloof zeker dat hij hem bracht bij de parfait Gaucelm die van Caraman was en bij zijn gezelschap aan wie mijn vader en mijn oudste broer daar onderdak gaven. Na er een zekere tijd gebleven te zijn kwamen ze beiden terug. Ik wachtte met het paard op hun terugkeer. Ik heb deze edelman niet samen met de parfaits gezien, maar mijn vader en mijn broer brachten eten naar deze parfaits en onderhielden ze daar. Het gebeurde zo'n veertien jaar geleden.

Deze Isarn heeft dikwijls aan mijn moeder Grazide noten en peren gebracht om, naar ik hem hoorde zeggen, ze te brengen en van zijnentwege te geven aan de parfaits. Zo'n veertien jaar geleden.

Hij heeft dit verklaard te Toulouse voor broeder Ranulphe, inquisiteur. Getuigen waren meester Béranger du Vernet, Bernard Bonnet en ikzelf, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie, die het optekende.

Zelfde jaar, op maandag voor Sint-Lucia¹³ voegde deze getuige, uit het gevang ontboden, het volgende toe aan zijn bekentenis:

Ik heb dikwijls, zo dikwijls dat ik mij niet herinner hoeveel keren, in het huis van mijn vader te les Touzeilles, Peire de Saint-Michel bij zijn ouders gezien. Hij zag en aanbad de parfaits, luisterde naar hun woorden en hun sermoenen en at met hen aan dezelfde tafel. Dat gebeurde zo'n vijftien jaar geleden tot de dood van mijn moeder, zo'n vijf jaar geleden.

Ik zag ook in dat huis, een of twee keer of meer, mijn broer Peire de parfaits Guilhem Prunel en zijn gezelschap eren. Ik zag hem ook twee of drie keren in de *maillol* van mijn vader met diezelfde parfaits en soms met anderen. Zelfde tijdstip.

Ik heb Guillelma, de dochter van Guilhem André van Mempaut, vrouw van Peire Pons van Lempaut, naar Palleville gebracht bij Joan de Bugaralh en zijn vrouw Aladaïs, mijn zuster. Daar waren de parfaits Raimon Vital en zijn gezelschap. Daar hebben ik en deze Joan en Aladaïs de parfaits geëerd, maar ik heb Guillelma niet met de parfaits gezien en ik weet niet of zij ze gezien en geëerd heeft. Zo'n zeven jaar geleden.

Zag hij Guillelma in dezelfde kamer als de parfaits?

Neen maar de parfaits waren in de kamer en Guillelma bij het vuur.

In het jaar van de Heer 1275, de zaterdag van Sint-Clemens¹⁴, werd aan deze getuige onder eed gevraagd of hij Peire de Saint-Michel heeft horen zeggen dat genoemde Isarn de Foissac parfaits had gezien samen met Peire, zijn vader, in het Eksterbos:

---

¹³ 13 december 1273.

Neen, maar ik heb het vermoed en ik meen dat hij ze daar samen met mijn vader zag, want toen bleven de parfaits in dat bos en mijn vader, mijn broer Raimon de Saint-Michel en ikzelf beschermden ze daar en wij brachten hen eten zoals vroeger gezegd.

Hij heeft dit verklaard voor broeder Pons de Parnac, inquisiteur. Getuigen broeder Pierre Raimond-Baragnon en ikzelf, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie die het noteerde.

FAURESSE, VROUW VAN PEIRE VITAL, SCHRIJNWERKER

Op woensdag 7 februari 1274, na het feest van Sint-Agatha, maagd, verklaarde Fauresse, vrouw van Peire Vital, schrijnwerker, afkomstig van Limoux en nu woonachtig te Toulouse op het eiland Tounis, gezworen getuige en verzocht de waarheid te zeggen:

Ik heb bij mijn weten nooit parfaits gezien, ik heb er geen eer betuigd, en heb hun prediking niet gehoord, heb hen niets gegeven noch toegezonden, heb in hen mijn hoop niet gesteld noch mijn geloof, en ik weet niets af van de ketterij.

Ik heb nooit tot een zwangere vrouw gezegd God te bidden opdat hij haar zou bevrijden van de duivel die zij in haar buik had.

Ook nooit tot iemand gezegd dat Lucifer de mens had geschapen, dat God hem zei hem te doen spreken, dat hij gezegd heeft dat het niet kon, en dat God in de mond van de mens blies en dat de mens sprak.

Ik heb nooit kwaad van de geestelijkheid gesproken, nooit gezegd dat zij geen goed geloof hadden en de waarheid niet onderwezen als ze van het brood zeiden dat het het lichaam van Christus was.

Ik heb nooit aan iemand gezegd dat ik het land van Toulouse wou verlaten en buiten het land penitentie wou gaan doen.

Ik heb nooit contact gehad met de Fougassiers van Toulouse die weggevlucht zijn omwille van ketterij, of met Pons de Gomerville, of wijlen Guilhem Aribaud.

Ik wist niet dat mijn moeder Raimonda en de moeder van de Fougassiers de ketterdoop hadden ontvangen bij hun dood.

Zij heeft deze verklaring afgelegd te Toulouse ten overstaan van de predikheren Ranulphe de Plassac en Pons de Parnac, inquisiteurs. Getuigen: broeder Pierre Rey, broeder Arnaud Lapie, Bernard Bonnet, en ikzelf, Ath de Sint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie, die het optekende.

Het jaar zoals voorzeid heeft Fauresse, na geloochend en de waarheid verzwegen te hebben in tegenspraak met haar eed, verklaard:

Toen ik te la Dalbade woonde kwamen twee vrouwen van Lombardije en een Lombard, de man van één van hen, mij opzoeken. Zij zeiden dat zij pelgrims waren die naar Sint-Jacob van Compostela wouden gaan. Zij kregen een onderkomen in het huis gedurende een deel van de dag en één nacht, en zij vertrokken 's morgens. Ik vroeg aan die pelgrims, toen zij vertrokken, om bij mij langs te komen bij hun terugkeer van Sint-Jacob. En daarmee gingen mijn man, mijn schoonzoon Raimon Maurel en mijn dochter Philippa akkoord. Dit gebeurde voor twee jaar.

---

¹⁴ 23 november.

Toen ik op het eiland Tounis woonde, kwamen deze Lombarden, te weten de echtgenoot en de vrouw, zonder de andere Lombardische die te Toulouse onderdak had gekregen, ik weet niet waar, bij mij.

Zij kregen onderdak voor twee nachten en twee dagen. Zij trokken op met een ezeltje waarop ze naalden en hun mondvoorraad meevoerden. Pons Durand, de speldenkoopman¹⁵, zoon van Arnaud Durand, die in la Dalbade woont, kwam die spelden kopen. Het was een Lombardijer van Toulouse die hem bracht.

Geloofde jij dat deze Lombardische pelgrims ketters waren of afgezanten van de ketters:

Neen, want ik zag dat ze vlees aten.

Toen die pelgrims voor de laatste keer in mijn huis waren, kwam Guillelma, vrouw van Thomas, de schrijnwerker die op het eiland woont, deze Lombardische opzoeken en vroeg haar of zij de Fougassiers kende en Ermengarde de Prades, die naar Lombardije gevlucht waren. En de Lombardische zei ja, en dat zij te Piacenza, van waar die Lombardijers afkomstig waren, veel andere personen had gezien van rond Toulouse. Hierna zei deze Guillelma mij op een dag in de Malcousinatstraat: "Buurvrouw, die Lombardische, die gij onderdak biedt, is wel een goede vrouw, en zij heeft mij gezegd dat zij de Fougassiers en Ermengarde de Prades kent, die op de vlucht zijn." Ik antwoordde dat ik dat nooit gevraagd had aan deze Lombardische. En ik vroeg aan de Lombardische: "Jullie kenden de Fougassiers en Ermengarde de Prades, zoals jullie gezegd hebben aan mijn buurvrouw?" en zij antwoordde mij dat veel mensen uit het Tolozaanse, wiens naam ze niet kende, te Piacenza en op het grondgebied van koning Karel¹⁶ woonden.

Wie was aanwezig en wanneer gebeurde het?

Niemand. Dat is zo'n anderhalf jaar geleden bij de laatste wijnoogst.

Gourdane, de vrouw van Pons de Gomerville, kocht wijn bij mij, en nam mij mee tot bij haar, waar zich, gezeten in een bed, Peire Maurel bevond. Gourdane toonde mij hem en zei: "Daar zie je wie Ermengarde de Prades en haar gezellin Bernarda heeft meegenomen". Die Peire Maurel is de trouwe verbindingsman van de croyants en de goede lieden van Lombardije (naar ze zei). Door de goede lieden heb ik begrepen dat het parfaits waren, en dat Gourdane wou zeggen dat die goede lieden parfaits waren.

Gourdane zei me dat Peire Maurel dikwijls de vrienden en de gelovigen in het Tolozaanse kwam zien vanwege de gelovigen en de bons hommes van Lombardije, die volledig vertrouwen hadden in hem.

Die Peire Maurel begon mij, en ook aan Gourdane die aanwezig was, te zeggen dat God met eigen mond tot de parfaits gezegd had: "Het geloof, de hoop en de liefde, omdat jullie het heil zullen vinden¹⁷."

Peire Maurel zei me dat de vrienden van God zware lasten dragen, dat zij zware penitentie doen en een streng leven leiden, deze die vervolgd worden door de Roomse Kerk.

Hij zei dat het bloed en tranen moet kosten als men naar het paradijs wil gaan, want men geraakt daar niet zo gemakkelijk binnen. Hij zei ook dat deze die de Roomse Kerk vervolgt een beter leven leiden dan de anderen, en dat het een zonde is dat de Roomse Kerk ze vervolgt.

---

¹⁵ Een handel van parfaits en croyants betreffende dertig à veertig duizend spelden in 1245 was het enorm bedrag van zes melgoriaanse ponden waard. Zie ms. 609, f° 190v°.

¹⁶ De heerlijkheid Coni, gehecht aan de Provence.

¹⁷ I Kor. 13.3.

Toen heb ik, Fauresse, gezegd dat de geestelijken elke dag studeren in de boeken, en dat het verwonderlijk is dat zij ze vervolgen als ze weten dat het een zonde is dat te doen. Pons de Gomerville zei me toen: "Gij staat in bewondering voor uw huizen die gij verhuurd hebt op het eiland Tounis. Dat moet voor u zijn alsof u zou binnenkomen langs één deur en buiten gaan langs de andere, want men blijft niet lang in deze wereld in vergelijking met de andere." Hij zij dat het geld van de wereld de roest van de ziel is, en dat God gezegd heeft: "Laat uw vader en uw moeder en uw kinderen achter en volg mij¹⁸." Die Pons de Gomerville zei me en schreef mij voor mijn moeder toe te vertrouwen aan Peire Maurel, opdat hij haar met hem zou meevoeren naar Lombardije, gezien ze oud was en afgeleefd, en dat het nu nodig was dat zij penitentie deed. Ik antwoordde dat ik het niet zou doen, niet voor het mooiste paleis van Toulouse, en dat ik haar die oneer niet zou laten te beurt vallen, daar waar ik aan mijn moeder had horen zeggen dat de parfaits één zaak zeiden en er een andere deden, en zo de mensen in dwaling leidden.

Peire Maurel vroeg, toen hij Pons Fougassier zag binnenkomen in het huis van Pons de Gomerville en vragen of hij daar was, of het een van de Fougassiers was, en of hun moeder dood was. En Gourdane antwoordde van ja, en dat geen enkele vrouw betere kinderen had gehad, en dat geen enkel kind zijn ouders beter gediend had dan deze Fougassiers het gedaan hadden voor hun moeder.

Peire Maurel vroeg Gourdane nog of Guilhem Aribaud, de meester-schrijver, dood was. Zij antwoordde ja, en dat dit haar ten zeerste speet, want die Guilhem had bij zijn dood niet alles gehad wat hij nodig had. Pons de Gomerville zei hem: "Gij spreekt voor niets. Voortaan zal er in dit land niemand meer zijn (hij wou zeggen geen parfaits). De bekeerden van de ketterij hebben het land ter dood gebracht door te verklikken, wat maakt dat zij voortaan niemand zullen vinden om hen te ontvangen."

Deze Peire zei dat de overheersing van de Fransen hem helemaal niet aanstond, dat de geestelijken en de Fransen één pot nat waren, omdat zij voor een ja of een neen de mensen kapot maken en ten gronde richten. Dat was zo'n twee jaar geleden.

Ik heb Gourdane horen zeggen dat zij en haar man, Pons de Gomerville, zich voornamen met hun kinderen naar Sainte-Marie de Vauvert¹⁹ te gaan.

Ik heb Peire Maurel horen zeggen dat Ermengarde de Prades, die gevlucht was uit de Muur, mij groette als haar beste vriendin, en hij verwittigde mij geen vertrouwen te hebben in de Lombarden die ik vermeld had, noch in andere, want ze zijn vals, en men vindt er weinig die oprecht zijn.

Toen Peire Maurel me zei dat Ermengarde de Prades mij liet groeten, heb ik hem geantwoord: "Dat God haar, en ons, geve het goede te doen!"

Die woorden van Peire Maurel, van Pons de Gomerville en van Gourdane, alsook het sermoen stonden mij aan.

Zij heeft dit verklaard ten overstaan van broeder Ranulphe de Plassac, inquisiteur. Getuigen Ath de Sint-Victor, notaris van de Inquisitie, Jacquet, cipier, en ik, Bernard Bonnet, notaris, die het optekende.

---

¹⁸ Cf. Mc, 10, 28-29.

¹⁹ Een bekend bedevaarstoord in de Gard dat dikwijls als penitentie door de inquisitie opgelegd werd.

In het jaar onzes Heren 1274, op 10 april, heeft Fauresse de Limoux, vrouw van Peire Vital de schrijnwerker, die te Toulouse woont op het eiland Tounis, gezworen getuige, haar belijdenis bij rechtzetting verbeterd en ze zei:

Ik heb voor het eerst parfaits gezien in de voorstad Saint-Etienne buiten de muren in het huis van Bernat Faure van Saint-Rome en van zijn vrouw Esclarmonda, die daar woonden op dat tijdstip.

Dat waren Guilhem Prunel en Bernat Filhol de Roquevidal. En ik heb er mijn moeder Raimonda naartoe gebracht opdat ze parfaits zou zien. En daar hebben zowel ikzelf als mijn moeder en Gourdane, de vrouw van Pons de Gomerville, en Esclarmonda, de vrouw van Bernat Faure, de woorden en de prediking van die parfaits gehoord. Niet één onder ons heeft die parfaits eer betuigd, behalve mijn moeder Raimonda die voor hen boog.

Mijn moeder smeekte de parfaits onmiddellijk haar in hun gemeenschap²⁰ te ontvangen. En toen vroegen ik en Gourdane, voor ons en vanwege Pons de Gomerville, met aandrang aan de parfaits dat zij haar als hun gezellin zouden willen ontvangen en haar de ketterdoop toedienen.

En toen keerden mijn moeder en ik naar huis, en Gourdane naar haar huis, maar Esclarmonda bleef bij deze parfaits.

Een andere keer, acht dagen later, zond Pons de Gomerville iemand naar mij toe om te vragen naar hem te gaan, wat ik deed. Pons zei me toen dat hij met de parfaits overeengekomen was dat zij mijn moeder zouden opnemen zoals zij het hen gevraagd had. Ik was daar gelukkig om, ging naar huis en nam een brood op steen en een kan wijn, en ik droeg ze naar de parfaits. Toen ik het huis binnenging waar zij waren, groette ik ze en gaf hen wat ik had meegebracht. En (zo beweerde ze) ik deed daar niets anders. Het was toen morgen en ik was zeer gehaast om naar huis weer te keren. En op de markt, de avond van dezelfde dag, gingen mijn moeder en ik naar die parfaits in het huis waar ze zich bevonden.

En daar hoorde ikzelf, mijn moeder en Esclarmonda hun woorden, hun prediking en hun sermoenen. En daar gaf Raimonda zich over aan God en aan het Evangelie en aan de parfaits. En zij kreeg toen de ketterdoop, het consolament en werd door hen opgenomen op de manier en de ritus van de kettters, door de handen en het boek te leggen op het hoofd van Raimonda, in tegenwoordigheid en voor de ogen van mezelf en van Esclarmonda. En toen hebben ikzelf en mijn moeder en Esclarmonda hen eer betuigd door driemaal de knie te buigen en te zeggen: "Zegen ons...", op de wijze van de kettters. En toen ontving ik de vrede van het boek van de parfaits en gaf ik de vrede aan mijn moeder en aan Esclarmonda. En na dit consolament zei en beloofde Raimonda aan de parfaits dat zij voortaan geen eed meer zou zweren of zou liegen, dat zij geen vlees meer zou eten behalve olie en vis, en dat zij, zolang ze leefde, met al haar krachten de gemeenschap van de kettters zou aanhangen. En ik beloofde eveneens aan die parfaits mijn moeder en haar gemeenschap aan te hangen zoveel als ik het zou kunnen²¹.

De twintig stuiver tolozaans die Pons de Gomerville aan mijn moeder gaf om ze te geven aan de parfaits voor haar ketterdoop, die bood zij hen aan maar zij wouden ze niet aanvaarden, en zeiden mij dat ik die twintig stuiver aan Raimon Fougassier zou geven, wat ik deed.

---

²⁰ In de indirecte rede noteerde de notaris uiteraard "sekte".

²¹ Deze beschrijving is een mengsel van twijfel en herinneringen van de getuige en van details bezorgd door de notaris. In werkelijkheid gaat de gelofte de handoplegging vooraf. Raimonda "eerde" niet na de ketterdoop maar werd geëerd door de aanwezigen terwijl de parfaits haar zeiden wat zij diende te antwoorden.

Daarna stierf mijn moeder, die het consolament had ontvangen, als ketterse.

Wanneer gebeurde die ketterdoop en de eerbetuiging?

Eén jaar en acht dagen voor de laatste vasten, en mijn moeder stierf midden in de vasten. Pons de Gomerville beval mij op de eerste plaats het geloof en de sekte van de parfaits aan.

Waren uw dochter Filippa, uw man of uw schoonzoon bij de ketterdoop aanwezig of waren zij, of nog anderen soms, ervan op de hoogte?

Niemand behalve mijn dochter Filippa, aan wie ik die ketterdoop vertelde kort nadat hij was gebeurd.

Ik heb geloofd dat deze parfaits goede mensen ware, waarachtig en vrienden van God, dat zij een goed geloof hadden en dat men door hen kon gered worden indien men stierf in hun sekte. En ik bleef in dat geloof sinds de tijd van één jaar voor de laatste wijnoogst tot de dag dat mij een daging overgemaakt werd, want het is sindsdien dat alles plaats gevonden heeft.

Ik heb verkeerd gehandeld door wetens dat alles te verbergen in een andere bekentenis, tegen mijn eed in, maar ik deed het uit schaamte.

Ik weet niets meer op het stuk van ketterij dan wat in mijn bekentenissen staat.

Bij de eerste ontmoeting heb ik de parfaits geëerd volgens hun ritus en heb ik hen elf stuivers tolosaans gegeven.

Ik heb een keer druiven naar de parfaits gezonden door tussenkomst van Esclarmonda, vrouw van Bernat Faure. Een andere keer heb ik van mijn druiven gedragen naar de deur bij Esclarmonda, opdat zij ze aan die parfaits zou geven.

Zij heeft dit alles bekend voor broeders Ranulphe en Pons de Parnac, inquisiteurs; getuigen Pierre Barrau, broeder Toulza, predikheer en ikzelf, Bernard Bonnet, openbaar notaris van Toulouse die het geschreven heeft.²²

ARNALDA, WEDUWE VAN RAIMON DELRASE, VAN CORDES

In het jaar 1274, op 13 maart, de dag na het feest van Sint-Scholastica, maagd, verklaarde Arnalda, weduwe van Raimon Delrase, van Cordes, voor het ogenblik hospitaal-zuster van het oud-hospitaal van de stad Saint-Antonin, toen men haar vroeg de waarheid te zeggen over haarzelf en de levenden of doden op 't stuk²³ van ketterij en waldensgezindheid, als gezworen getuige:

Ik heb nooit parfaits gezien of hen eer betuigd, heb niet geloofd dat het goede lieden waren, heb mijn geloof of mijn hoop niet op hen gesteld, en ik heb nooit contact gehad met parfaits. Over de waldenzen weet ik helemaal niets.

Niettemin zei ze:

---

²² Het is eigenaardig dat de inquisiteur zich niet bekommerd heeft om het feit dat haar vader op de brandstapel kwam. Het is waarschijnlijk dat het detail over de te doden kip hem heeft doen denken dat het ging om een praatje van niemendal.

²³ Of in modern Nederlands: op 't vlak.

Eens was ik ziek in het ziekenhuis van Cordes, waar ik hospitaalzuster was. Ik lag te bed en was zwaar ziek toen Raimonda Moulinier van Cordes naar mij kwam. Zij zei mij, in naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, het geheim te bewaren van wat ze mij ging zeggen, wat ik haar beloofde. En als waarborg hiervoor, gaf ik haar, op haar vraag, een kus. Hierna zei Raimonda en raadde mij aan dat, als ik van deze ziekte genas, zij en ik samen naar de rechtvaardigen zouden gaan. Ik begreep dat zij dit zei over de parfaits.

Ik vroeg haar toen wat de rechtvaardigen geloofden, of zij de Wet van de Roomse Kerk geloofden. Zij zei mij van niet. En of ze geloofden dat God in de Heilige Maagd was gekomen, en ze zei van niet.

Omtrent het tijdstip, het is zo'n drie of vier jaar geleden sinds het laatste Sint-Michielsfeest. Ik denk dat Alamanda, de vrouw van Guilhem Corp, hospitaalzuster van Cordes, die luis-terde naar wat wij zeiden, alles gehoord heeft.

Toen ik hersteld was van deze ziekte, veertien dagen ongeveer na mijn genezing, gingen Alamanda en ik de wake houden in de Sint-Janskerk van Mordagne bij Cordes. Toen we met zijn tweeën gingen rusten onder een notelaar, vroeg Alamanda mij, zij had het mij al meerdere keren voordien gevraagd, haar te zeggen wat Raimonda mij had gezegd. Ik vertelde haar toen alles wat ik hierboven heb verteld, wat Raimonda mij had gezegd. Alamanda zei mij toen dat zij dezelfde weg wou volgen als deze die wij zouden nemen, Raimonda en ik, en dat zij genoeg geld had voor haar en voor mij. Zij zei mij ook dat zij meer wist dan ik over de woorden die Raimonda mij had gezegd.

Daarna, omtrent hetzelfde tijdstip, toen ik bad in de kerk van Sint-Michiel van Cordes, zei Raimonda mij: "Wat bid je? Bid tot de Allerhoogste, en geloof niet in het beeld van het kruis of in andere beelden, want ze zijn zonder waarde."

Zo ook sprak ik op een dag met Esclarmonda, de weduwe van Peire Loubet van Cordes, de zuster van deze Raimonda, en vroeg haar raad over wat ik moest doen omwille van wat voorafgaat, en welke weg ik diende te volgen, en waar ik het heil zou vinden. Esclarmonda antwoordde mij: "Vrouw Arnalda, er is geen andere weg naar het heil dan deze die Raimonda je gezegd heeft."

Deze Raimonda zei me toen dat wat de predikheren en de minderbroeders en de geestelijken mij zeiden, geen waarheid inhield en geen waarde had behalve het Evangelie van Sint Jan. Ik vroeg dat alles aan die vrouwen om hen hun mening over het geloof te kunnen ontrukken.

Hierna vroeg Raimonda me welke weg ik wou volgen, en ik antwoordde dat ze mij nooit zouden hebben, en dat ik niet zou zijn als Na Tavella, die de ketterdoop had ontvangen en die zeer sterk vertrouwd was met deze vrouwen.

Guillelma Penchenier, die met haar vaders naam Baduel wordt genoemd, van Cordes, zei me dat deze valse Alamanda deze Raimonda verklikt had omwille van hetgeen zij mij gezegd had, bij Bernat de Brens van Cordes, en om die reden had Bernat de Brens deze Raimonda bij de haren door heel het huis gesleurd, haar zeggend: "Ge had het kunnen weten dat Arnalda Delrase het geheim van die woorden niet zou bewaren."

Na de begrafenis van Petronilla, bijgenaamd Bonne, van Cordes, vroeg ik aan Huguette, de vrouw van Etienne Loubet: "Wat zeg je van Bonne? Heeft zij de goede lieden (dit wil zeggen de parfaits) bij haar gehad?" Ze zei me ja. En gezien ik haar vroeg van waar zij ze had gehad, antwoordde zij dat dame Huguette, de vrouw van Bernat de Campes, er voor had gezorgd dat Bonne parfaits had gekregen. Omtrent het tijdstip, dat alles had plaats gevonden tussen de Besnijdenis en Sint-Michiel, zo'n drie à vier jaar voor de laatste Sint-Michiel.

Guillelma Penchenier en Etienne, Pilot genaamd, van wie men te Cordes zegt dat ze ten zeerste verdacht zijn van ketterij, zijn zeer bevriend met deze Raimonda en Esclarmonda, met Huguette de Campes en Bernat de Brens. Deze Raimonda heeft mij gezegd dat, wanneer ik haar niet zou kunnen spreken over de zaak van de parfaits, dat ik er dan over zou spreken met haar zuster Esclarmonda, die mij op het rechte pad zou zetten in dat verband. Zelfde tijdstip.

Zij heeft dit verklaard ten overstaan van de broeders Ranulphe en Pons de Parnac, inquisiteurs. Getuigen: meester Bérenger du Vernet en Bernard Bonnet, openbaar notaris van Toulouse die het optekende.

Gegeven in de stad Saint-Antonin in het bisdom Rodez, in het klooster van deze heilige.

Het jaar zoals voorzeid, op 14 maart, voegde Arnalda, hospitaalzuster, er aan toe:

Guillelma Badoel of Penchenier heeft mij gezegd dat, toen ze lang geleden te Castelnau d'Hélène was in het bisdom Cahors van waar zij afkomstig is, zij drie zeer mooie vrouwen zag van wie ze geloofde dat zij parfaites waren, die kwamen uit een huis dicht bij de genaamde burcht. Zij noemde ze mij niet. En die vrouwen, gingen onmiddellijk in die clusel²⁴ binnen toen ze Guillelma zagen, en zij zag ze niet terug. Ik heb het zo'n twee jaar geleden gehoord.

Huguette de Bertran, de vrouw van Durand Moulinier van Cordes, zei me op een dag over Pilot: "Vervloekt die Pilot, die de ketterij nog niet kan verloochenen." Want toen hij terugkwam van Toulouse, bevrijd uit de Muur waar hij naartoe gezonden was, had hij aan dezelfde Huguette gevraagd of zij iets wou sturen naar de goede lieden (d.w.z. naar de parfaits). En Huguette zei neen, en dat zij het eerder aan haar kinderen zou geven. Ik heb het gehoord zo'n twee jaar geleden.

Ik heb Huguette de Bertran horen zeggen dat de parfaits, volgens wat ze had horen zeggen, beweren dat de duivel het lichaam van de mens gemaakt heeft, en dat God er een ziel in gelegd heeft. Toen de ziel in het lichaam van de mens geplaatst werd, maakte de mens een buiging en zei tegen de duivel: "Nu ben ik niet meer van u." Ik heb het horen zeggen rond hetzelfde tijdstip. Ik heb deze Huguette niet horen zeggen van wie ze deze bemerkings had gehoord.

Toen ik naar huis kwam van Gaillac, naar waar ik als gevangene was gebracht bij de inquisiteur broeder Pons du Pouget, en toen we bij de rots van Peire Isarn, bij Cestayrols, gekomen waren, zei Bezersa²⁵, de vrouw van Peire Isarn, mij dat wanneer ik als gevangene in de gevangenis zat, haar man Peire Isarn haar vroeg of zij met mij woorden had gehad of geuit over de ketterij, want hij was zeer bang dat ik de zaak zou verklikken, en dat zij daarna zouden gedood of vernietigd worden, hij en zijn vrouw. Daarop zei ik aan deze Bezersa: "Zeg mij, men weet goed dat gij betrokken zijt bij deze zaak (te weten de ketterij)," en zij zei mij: "Mevrouw Arnalda, ik heb niemand aan wie ik mij kan toevertrouwen." Ik zei haar dat ik niet zou verklappen wat ze mij zou zeggen, en daarop hebben wij mekaar omhelsd. En zij zei me toen dat God nooit vleselijk op de wereld gekomen is in de Heilige Maagd noch in een andere vrouw, dat de Heilige Maagd niet de Moeder van God was, en dat een man evenveel zonde doet door te slapen met de ene vrouw als met de andere, en

---

²⁴ Ondergrondse vluchtplaats.

²⁵ "Zei die van Béziers is."

een vrouw door te slapen met de ene zowel als met een andere. En ze zei dat alle geesten die door hoogmoed uit de hemel zijn gevallen op een dag zullen gered worden. Deze Bezersa draagt een koordje dat een riem maakt op het blote vlees onder haar borsten, en ik heb ze een keer gezien wanneer ze dit koordje rond zich had.

Ik was eens bij een bevalling de vroedvrouw van deze Bezersa, en ik heb ze nooit horen roepen “Heer Jezus-Christus” of “Heilig Maagd”, maar alleen “Heilige Geest van God, sta mij bij!” wat maakt dat de andere vroedvrouwen haar verafschuwen wanneer ze bevalt en er niet graag bij zijn, omdat zij niet tot de Maagd Maria bidt. Wat het tijdstip betreft, zo’n jaar geleden.

Raimon Roque, geestelijke, zoon van wijlen Guilhem Roque, mijn neef, heeft mij gezegd dat hij deze Bezersa veel heeft horen vertellen over de ketterij.

Zij heeft dit verklaard voor de inquisiteur en meester Béranger du Vernet die het geschreven heeft in dit klooster van Saint-Antonin. En zij heeft gezworen en afgezworen en werd ontslagen van elke excommunicatie zo ze geëxcommuniceerd was.

PEIRE-GUILHELM DE ROQUEVILLE, JONKER

Op 19 mei 1279 verklaarde Peire-Guilhem de Roqueville, jonker, zoon van ridder Bertran de Roqueville, heer van Montgaillard, gezworen getuige, ondervraagd over wat volgt:

Te Piacenza in Lombardije, in het hotel van Peire de Beauville die van Avignonet was, een vluchteling veroordeeld wegens ketterij, zag ik Étienne Donat²⁶ van Montgaillard, parfait, en vier of vijf van zijn gezellen die, naar ik geloofde, parfaits waren, en de vrouw van Peire de Beauville wiens naam ik niet ken, evenzo veroordeeld. En daar sprak ik met de parfait Étienne Donat en vroeg hem tweehonderd stuivers tolosaans die mijn oom Bec de Roqueville, een vluchteling die eveneens veroordeeld was voor ketterij, had nagelaten aan mijn vader bij zijn dood. Maar deze parfait gaf mij dat geld niet terug want ik wou het toen niet in ontvangst nemen, maar hij gaf mij het zegel van Bec terug en een gouden ring. Het was rond de tijd van paus Urbanus IV dat ik meester Michel, vice-kanselier van de Roomse Kerk²⁷ ging opzoeken. En bij de terugkeer van de Romeinse Curie kwam ik eveneens via Piacenza, en zag in hetzelfde verblijf de parfait Étienne Donat. Ik vroeg hem opnieuw dat geld. Hij antwoordde mij dat zijn ketterse bisschop klachten gehoord had die kwamen uit het land, dat mijn vader het broederdeel afnam van Peire Donat van Montgaillard. En gezien de Kerk van de ketters haar recht wilde hebben in het land, naar rato van haar broederdeel, van hem, Étienne, wou de bisschop niet dat hij, Étienne, mij dit geld zou teruggeven, tenzij mijn vader deze grond overliet.

Guilhem de Gomerville van Montgaillard, vluchteling omwille van ketterij en veroordeeld, bracht mij een bezoek, aan mij en aan jonker Huc du Rival die mij toen vergezelde, in het verblijf waar we neergestreken waren, en hij at samen met ons.

---

²⁶ De gebroeders Donat, van Montgaillard, rijke landadel, vindt men terug in dit register en ook in de meeste vroegere registers. Etienne had de Lauragais verlaten na 1242 en had een toevlucht gezocht in het land van Foix, vooraleer naar Lombardije uit te wijken.

²⁷ 1261-1264. Roqueville ging hem waarschijnlijk een gratie vragen die hem zou toelaten terug in het bezit te komen van de gronden van de familie die in beslag waren genomen. Er waren parfaits gedurende vier generaties.

Wij kregen daar ook het bezoek van Guiraut Hunaud van Lanta²⁸, ridder veroordeeld voor ketterij en op de vlucht. Hij sprak met mij en vertrouwde mij een boodschap toe die ik moest overbrengen aan zijn vrouw, dame Mirota. Ik luisterde ernaar en ging akkoord om ze over te brengen aan deze dame. Maar ik deed het niet. Dat waren volgende woorden: Guiraud vroeg mij aan deze dame te zeggen dat, indien hij in haar plaats was, en omgekeerd zo zij op de zijne was, en evenveel macht had als zij met de Kerk, hij het zo zou aanleggen dat hij ze zag. Dat is zo'n elf jaar geleden, denk ik, in augustus.

Ik heb een toelatingsbrief gekregen van broeder Guillaume Bernard om dit legaat te eisen van welke persoon dan ook, en in het bijzonder van die parfait Étienne Donat, maar ik heb hem niet meer want ik heb hem terug gegeven aan die broeder, toen inquisiteur.

Ik heb alles daarna ook opgebiecht aan broeder Guillaume de Montrevel²⁹, inquisiteur. En ik kreeg vergiffenis en verzoening van broeder Guillaume Bernard, toen prior van het huis van de predikheren van Toulouse, op bevel van broeder Guillaume de Montrevel, de inquisiteur, die aanwezig was, die er de zorg van toevertrouwde aan de prior want hij was het die de feiten kende. En deze vergiffenis en verzoening werden verleend in het huis van de predikheren.

Toen ik onlangs naar Bologna ging met de toelating van broeder Ranulphe, inquisiteur, voor mijn heer Guilhem de Cayet, at ik bij het gaan en het terugkeren te Milaan met Pons Papier van Avignonet, vluchteling wegens ketterij, en zijn vrouw, en ik kreeg van hen een lening en geschenken. Maar ik had horen zeggen en ik wist door wat men vertelde in zijn huis, dat hij de ketterij had gebiecht, dat hij verzoend was en een penitentie had gekregen van de inquisiteur te Milaan.

Na verdere ondervraging:

Ik kan de toelating niet bewijzen, noch de absolutie en de verzoening die ik kreeg van broeder Guillaume-Bernard.

Hij heeft dit alles verklaard te Toulouse voor de predikheren Ranulphe de Plassac en Pons de Parnac, inquisiteurs. Hij heeft gezegd dat hij nooit parfaits gezien heeft noch iets anders inzake ketterij. Getuigen: Jacquet, cipier, en ik, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie, die het opgetekend heb.

Op 20 april 1275 wijzigde voornoemde Peire-Guilhem, vastgehouden in de gevangenis, zijn verklaring en zei:

Ik zag Bernat Colomb en Hugues Doumenc, zijn gezelschap, in het huis van mijn vader te Montgaillard op een zolder van het huis; ik zag ze door een opening, met mekaar in gesprek. Maar ik sprak toen niet met hen en ik betuigde hen geen eer. Twee dagen later namen Bec de Roqueville, mijn oom, Étienne Donat en zijn broer Guilhem, en Aiceline,

---

²⁸ Broer van Jourdain, seneschalk van Raimon VII, zoon van de parfait Guilhelm Bernard die verbrand werd. Hun gronden te Lanta waren in beslag genomen en Jourdain zat in de muur in 1252.

²⁹ Prior van Périgueux (1256-1258). Men weet niets van zijn carrière als inquisiteur, maar Bernard Gui bevestigt ze.

mijn grootmoeder, mij mee op bezoek bij deze parfaits op die zolder. En ik zag vier parfaits, te weten de twee vernoemden, en, ik meen, Arnaud Pradier³⁰ en een andere die ik niet herkende.

En ik zag daar al die parfaits. En ik zowel als al de anderen hebben hen eer betuigd bij aankomst en bij het afscheid, voor mijn ogen, en we hebben hun woorden gehoord, door daar een tijdje te blijven zitten met deze parfaits. Het was Étienne Donat die mij leerde hoe ze te eren. Wat de tijd betreft, het was zo'n vierentwintig jaar geleden.

Ikzelf en Étienne Donat en Bec de Roqueville hebben een bezoek gebracht aan de parfaits Bernat Colomb en drie andere gezellen waarvan ik de naam niet weet, in een bos bij Montgaillard. En daar groette ik die parfaits. Daarna spraken de twee hogergenoemde afzonderlijk met de parfaits, en bij het afscheid, eerden zij ze voor mijn ogen. Maar ik heb ze niet geëerd, want ik hield de valken van mijn oom vast en stond wat opzij met de honden. Zelfde tijdstip.

Ik heb de parfaits Hugues Doumenc en zijn gezelschap gezien in een *borde* van heer Raimon de Roqueville te Les Cassès. En ik heb daar met deze parfaits de genaamden Bec en Etienne Donat, en Bernat de Roqueville³¹ gezien. Allen, onder mijn ogen, en ikzelf hebben die parfaits eer betuigd.

Die Bec en Etienne Donat, die ik volgde wanneer ze naar die *borde* kwamen, namen een man mee van wie ik de naam niet ken, die zij naar mij brachten, want hij wou naar Lombardije gaan. Hij steeg op het paard dat ik had, en wij brachten hem naar deze *borde*, ik te paard met Bec, op de weg. Daar verlieten we die man, en ik bracht het paard terug naar Montgaillard.

Ik vernam ook, toen ik in de *borde* was, dat heer Pons de Sainte-Foy, de parfait, naar Lombardije wou vertrekken, en ik weet niet of hij het was die zij met het paard hadden meegebracht. Zelfde tijdstip.

Ik heb elders geen parfaits gezien, ik weet verder niets af van de ketterij en heb nooit geloofd dat de ketters goede mensen waren. Ik stond voor broeder Guillaume Bernard te Saint-Rome voor de algemene afzwering. Ik herinner mij niet of ik er gezworen heb, maar het boek geve uitsluitel.

En ik erken dat ik slecht gehandeld heb door dat onlangs tegenover u wetens te verstoppen tegen mijn eigen eed in.³²

Hij heeft dit verklaard ten overstaan van broeder Ranulphe, inquisiteur. Getuigen broeders Ranulphe Guilhem en Arnaud Gervais, predikheren, en meester Bérenger du Vernet die het opgetekend heeft.

RAIMON BAUSSAN DE LAGARDE

Op 24 mei 1274 zei Raimon Baussan van Lagarde-Lauragais in het bisdom Toulouse, toen hij terugkeerde uit Lombardije en zich spontaan aanbood bij de inquisiteurs, gezworen getuige en ondervraagd zoals hieronder:

---

³⁰ Diaken, actief in de streek Laurac-Fanjeaux, aan de zijde van de bisschop Arnaud Roger in de Sabarthès na Montségur. Hij bekeerde zich een weinig later, huwde Stéphanie de Châteauverdun en kent een loopbaan als getrouwe van de Inquisitie binnen de muren van het Narbonnees kasteel, zoals Sicard de Lunel. De arrestatie van Peire Guillaume is ongetwijfeld het gevolg van het feit dat men zijn verklikkingen had geraadpleegd.

³¹ Broer van Raimond, medeheer van Les Cassès.

³² Hij werd waarschijnlijk vrijgelaten, want we komen hem opnieuw tegen als betrokkene in een mysterieuze zaak van plundering van de kerk van Pampeluna, wat schijnt aan te duiden dat hij "faidit" zou geworden zijn.

Ik ben indertijd vertrokken van Lagarde, in het voormelde bisdom, en ben naar Lombardije gegaan. Ik volgde Peire Dejean van Lagarde, aan wie ik twintig pond tornoois had geleend. Deze Peire Dejean was gevlucht naar Lombardije omwille van ketterij op het moment dat parfaits werden gearresteerd te Lagarde. En ik vond te Piacenza, Lombardische stad, Guilhem Dejean, die van Lagarde was, Raimon Bonnet van Pechbusque en Raimon Dejean van Saint-Martin-Lalande, allen parfaits, in een huis dat zij huurden in deze stad, in een straat die *Via levata* wordt genoemd. Ik vond daar samen met die parfaits Peire Dejean, zoon van Guilhem Dejean, de parfait. Daar eiste ik dat geld van Peire Dejean. Zijn vader de parfait antwoordde mij dat hij de schuld niet erkende, maar dat hij ze zou betalen wanneer hij kon.

Ik heb daar die parfaits geen eer betoond en heb niets anders met hen gedaan.

In een ander huis dat de parfait Etienne Donat van Montgaillard huurde, heb ik hem gezien met zijn gezelschap Jean de Lauzeral van Montesquieu, parfait zoals hij. En ik zag met hen Peire de Beauville en zijn vrouw Guillelma, die van Avignonet in het bisdom Toulouse waren. Een keer at ik samen met hen op uitnodiging van de parfait Étienne Donat.

Ik heb daar die parfaits geen eer betoond, voor zover ik het mij herinner, en de anderen deden het niet terwijl ik het zag. Maar we hebben aan dezelfde tafel gegeten als die parfaits, ik, Peire de Beauville en zijn vrouw Guillelma.

Ik was ongeveer acht dagen in die stad in het huis van Peire Peytavi, die van Toulouse was. Ik heb in dat huis geen parfaits gezien. Wat de tijd aangaat, het is zo'n tien jaar geleden.

Voor ik naar Piacenza ging, ging ik naar Apulië met Raimon Dejean en Peire Dejean, en Guilhem Terré, die van Roquevidal is in het bisdom Toulouse. En ik was in een versterkte plaats die La Garda Lombard genoemd wordt, van de vasten tot de maand augustus daaropvolgend. Ik bleef acht dagen in het huis van Pons Boué die van Saint-Rome was in het bisdom Toulouse en van Raimon d'Andorre, parfaits.

En daar heb ik hen menige keer, aangezet en onderwezen door die parfait Pons Boué, eer betoond met drie kniebuigingen en ik zei "Benedicite..." enz..., en menige keer heb ik hun woorden en predikingen gehoord, en menige keer heb ik met hen van het brood dat zij zegenden gegeten, met de woorden "Benedicite" telkenmale ik een nieuwe soort voedsel of drank nam.

Ik heb ook in die versterkte plaats Bibent, de bisschop van de ketteren van Toulouse gezien, die ons uitnodigde, mij, Guilhem Terré, Raimon Dejean en Peire Dejean, en vele anderen, te weten de ridders Guiraut Hunaud en Mathieu de Cervera, en anderen die ik mij niet herinner en die ik niet kende. Allen en ik ook aten daar met die bisschop van de ketteren en hoorden zijn prediking na de maaltijd. Zelfde tijdstip.

Daarna kwam een bevel van Manfred, toen prins van Apulië, dat alle parfaits die plaats moesten verlaten. Inderdaad, Sicard de Lunel, Pesilhac en Peire Bertrand waren hem komen vinden met brieven van de inquisiteur en van de koning van Aragon om de parfaits aan te houden. Daarom vertrokken allen, zowel de parfaits als de gelovigen die zich daar bevonden, uit die versterkte plaats. En ikzelf en Etienne Nouvel van Saint-Paulet, die ook naar deze versterkte plaats waren gekomen, keerden terug naar Lombardije.

Étienne en Bernat bleven in Monte Cogosso, ik ging naar Alexandrië. En ik bleef er ongeveer zeven jaren, niet in vaste huizen maar in de herbergen en daar waar ik het het beste vond.

En daar zag ik niet één ingeklede ketter. Maar ik hoorde zeggen dat er enkele waren, en ik hoorde het meer precies zeggen van Peire Gasc uit de Sabarthès en van Raimon d'Aspe van Lavour. Maar ik zag er vele gelovigen die daar woonden, te weten Aimeric Sirvent en zijn vrouw Pétrone van Fanjeaux, Guilhem Sédacier en Guiraut, en Jean de n'Arnauda, verkoper van tafelkleden, en Thomase, zijn vrouw, van Laurac, Peire Masse, kleermaker van Montauriol, Bernat Prim van de casal du Pech nabij Lagarde, wever, Arnaud Lombard, woekeraar en zijn vrouw Sibille, Gaillarde, zuster van Sibille, weefster van de Sabartès, Guilhem de Péreille, grondbewerker, zijn vrouw Ermengarda, weefster van Rabat, Guilhem Couronne, zijn zoon Peire en Guillelma, zijn vrouw, van Rabat, Joan Garrigue van Rodès, Bernat Monnier, broer van Peire de Lassur, een oud-parfait, nu bekeerd, Raimon Isarn, grondbewerker van Saint-Martin-Lalande, Guilhem Ferrand uit de Lauragais, woekeraar, allen uit het Tolosaanse op vlucht omwille van ketterij naar ik meen.

Ik was ook gedurende drie maand in Pavia. En ik bleef in de woonst van Peire de Beauville. En op aandringen van de parfait Pons Boué deed ik wat de parfaits doen, ik vastte en onthield mij van vlees, eieren en kaas. Ik was de gezelschap van deze parfait, ik leefde met hem, ik betoonde hem menige keer eer, ik luisterde menige keer naar zijn woorden en zijn sermoenen, ik at menige keer met hem aan dezelfde tafel en van het brood dat hij geze-gend had, maar ik heb nooit de handoplegging gekregen en ik was nooit een ingeklede ketter.

Ik zag, toen ik in de stad Pavia woonde, Peire de Beauville en met hem Raimon Papier. Ik zag, toen ik in Pavia woonde, Peire en Bertrand Olive, de broers van de parfait Bernat Olive, en Raimonda, vrouw van Peire Olive, van Fanjeaux, Guilhem Belissen, zijn zoon Raimond, van Fanjeaux, Peire Escoulan, zijn zoon Bernat, van Saint-Paul Cap de Joux, Peire de Paulhac, ridder, schrijver, woekeraar en kofferfabrikant, die voor een deel heer van Paulhac was in het bisdom Toulouse, Arnaud Monnier, broer van Peire de Lassur, voormalig parfait, nu bekeerd. Maar ik heb geen van hen met deze parfaits gezien, behalve Peire de Beauville en Raimon Papier bij wie ik die parfait Pons Boué zag, die die twee daar en ikzelf meermaals eer betoond hebben, en van wie we menige keer de woorden en de sermoenen hebben gehoord.

En die parfait stierf in dat huis. Raimon Papier en ik hebben hem ter plaatse begraven, en nadien werd hij er gezocht op bevel van de inquisiteur, maar men vond hem niet.

Na de dood van die parfait ging ik naar de burcht van Sirmione bij Verona, waar ik een maand was bij de voornoemde Bernat Olive, bisschop van de kettters van Toulouse, maar op mijn eigen kosten. Ik zag die bisschop, en met hem Guiraut Hunaud, Bernat Ciron van Roquevidal, Bernat de Scaupont, Guilhem de Sabarthès, zijn neef Vital, Guilhem Ricard van Avignonet, Guilhem Colomb en Arnaud de Couiza, allen parfaits, en Henri de Arosio, bisschop van de kettters van Lombardije.

In tegenwoordigheid van allen en mijzelf, en ten aanzien van allen, werden de broers Bernat, Raimon en Guilhem Delpech van Saint-Martin-Lalande in de sekte van de kettters opgenomen door Bernat Olive de bisschop van het Tolosaanse,

Ik zag daar broeder Bernat van de orde van Sainte-Croix, die ook bij deze ketterdoop aanwezig was. En daar betoonden ikzelf en alle anderen, zowel de gewone parfaits als hun gelovigen, eer aan de voornoemde bisschop van de kettters.

Ik zag te Sirmione twee vrouwen gekleed met ronde boventunieken die broeder Bernat meegebracht had uit het Tolosaans land, en ik zag ze daar met veel parfaites. Ik heb ook voornoemde broeder Bernard horen zeggen dat daar bij de parfaits een zeer geletterd

pastoor³³ en goede schrijver uit het Tolosaans land was gekomen. Wat het tijdstip aangaat, ongeveer één jaar geleden.

Hierna verliet ik de burcht van Sirmione en ging terug naar Pavia, waar ik ongeveer vijf weken verbleef. En ik ging broeder Guilhem de Berga, inquisiteur, opzoeken. Hij aanhoorde mijn biecht, verzoende mij en gaf mij de absolutie, en hij legde mij een penitentie op.

Dank zij mij arresteerde de voornoemde inquisiteur Raimon Papier en Peire de Beauville. En ik ben naar het Tolosaans land teruggekeerd met brieven en de toelating van die inquisiteur.

Bij mijn terugkeer zag ik te Coni Jean Renoux, de wisselaar, Arnaud de schrijnwerker, Raimon Audron van Mascarville, Etienne Gros van het gebied van Saint-Félix, Guilhem de Saint-Laurent van het dorp Lavour. Ik heb daarenboven horen zeggen dat er meerdere anderen waren uit het land van Toulouse.

Ik zag ook te Genua Arnaud Coupe, smid van Toulouse, die zijn toevlucht had gezocht bij de Humiliaten³⁴.

Ik zag ook te Pavia genoemde broeder Bernard met die twee vrouwen die zeiden dat zij van de orde van voornoemde broeders waren.

JOURDAIN, JONKER, ZON VAN MESSIRE JOURDAIN DE SAISSAC

In het jaar zoals voorzeid, met Sint Pieter en Pauwe³⁵ zag ik Jourdain, jonker, zoon van heer Jourdain de Saissac, ridder, gezworen getuige, die zei:

Ik ging op een dag naar Lempaut bij heer Padier, de ridder, voor mevrouw Fellippa, vrouw van Guilhem-Maffré Padier, om die mevrouw Felippa naar Lagardiolle te brengen in mijn ouderlijk huis. Ik deed het op bevel van mevrouw Sibille, mijn moeder, die deze dame Felippa wou zien en het feest van Kerstmis met haar wou doorbrengen.

Ik zei het aan heer Padier, die mij antwoordde dat hij op geen enkele wijze dame Felippa door mijn tussenkomst naar mevrouw Sibille zou zenden, en dat zelfs als hij het zou willen, hij haar niet zou sturen, om die reden dat ik het was die haar was komen halen.

Ik vroeg hem waarom hij dat van mij zei, en Padier antwoordde mij dat het was omdat ik van de Fransen hield, de geestelijkheid, de religieuzen en de predikheren, en dat ik mij ver weg hield van de genegenheid van mijn vrienden. Dat ik van niets hield uit de grond van mijn hart. Door die woorden begreep ik dat Padier wou zeggen dat ik van die parfaits had moeten houden en ophouden met de Fransen en de predikheren graag te zien.

Na deze woorden ging ik naar huis zonder mevrouw Philippa. En ik liet die zaak onmiddellijk weten aan mijn moeder, vrouw Sibille, die mij zei het te vertellen aan de predikheren, wat ik deed, te weten aan een predikheer van wie ik de naam niet ken, die in het klooster van Castres was. Wat het tijdstip betreft van die woorden gewisseld met die heer Padier, het gebeurde zo'n zes jaar geleden ongeveer.

Die Padier zei me ook dat ik een dief was van lichamen en zielen, en ik antwoordde hem dat er niets van aan was. Hij zei mij: "Zwijg, zwijg. Ik zal u een goede raad geven en ik zal

---

³³ nl. een die Latijn kende.

³⁴ Gemengde derde orde, gesticht door Jean de Méda, in het eerste kwart van de 12de eeuw, veroordeeld met de katharen en de waldenzen in 1184, opnieuw toegelaten door Innocentius III.

³⁵ 29 juni 1274.

je meer helpen, en zal je meer kunnen helpen dan welke man ter wereld.” Ik antwoordde: “Ik wil niet dat u mij helpt. Help de duivel, of dat de duivel u helpe.” En de voornoemde Padier zei: “Ik ben goed voorzien, zodat de duivel nooit de voet op mijn keel zal zetten, want ik heb op dat punt alles wat noodzakelijk is.” En ik dacht dat die Padier van de parfaits sprak.

Hij heeft dit getuigd te Puylaurens ten overstaan van broeder Pons de Parnac, inquisiteur. Getuigen broeder Hélié, predikheer, broeder Deudé, broeder Arnaud Lapie, predikheren, meester Bérenger du Vernet, en Pierre, pastoor van Dreuilhe die het geschreven heeft.

BERNAT RAIMON-BARAGNON

Op 25 september 1274 verklaarde Bernat-Raimon Baragnon, zoon van wijlen koopman Guillaume Joan, burger van Toulouse, gezworen getuige en gevraagd om de waarheid te zeggen over de misdaad van ketterij en waldenzerij, over hemzelf en andere levenden of doden:

Ik heb nooit parfaits gezien, noch hen eer betuigd, en heb niet samen met hen gedronken of gegeten, heb hen niets gestuurd of niets in depot gegeven, heb niets van hen gekregen en heb met hen geen enkel contact gehad.

Over de waldenzen zei hij:

Ik zag Raimon dels Pujols, die een vriend en een vertrouweling van de waldenzen was. Dat placht men toen te zeggen en dat was wat ik toen geloofde. En ik heb hem meerdere keren gegroet.

Mijn broer Guilhem-Raimon Baragnon en ikzelf hebben op een dag Raimon dels Pujols vergezeld om een waldens te bezoeken die in de straat van de dorre Olm woonde, zijn naam ken ik niet. En toen hebben mijn broer en ik, met die Raimon dels Pujols, de prediking gehoord van deze waldens.

Ik herinner mij niet meer wat hij zei, behalve dat ik hem hoorde zeggen hoe “God over de aarde ging.” Dit gebeurde zo’n vijftig jaar geleden.

Had hij nooit een boek van het Oud of het Nieuw Testament in het Latijn of in het romaans?

Ik heb van wijlen Horombel, burger van Toulouse, een boek gehad én in het Latijn én in het Romaans, waarin ik verscheidene keren heb gelezen. Daarin stonden de Evangelies, de Epistels en de Apocalyps. Dat boek heb ik ongeveer drie jaar gehouden, en ik heb het teruggegeven na de dood van Horombel aan Raimon de Muret, burger van Toulouse.

Wanneer had jij het boek voor de eerste keer?

Dit gebeurde zo’n acht jaar geleden. Ik heb daarna meerdere keren aan die Raimon de Muret gevraagd mij dat boek terug te bezorgen. Hij zei mij dat hij het niet had, omdat het Jean de Gros was die het had. Hij liet er uittreksels uit overschrijven.

Ik denk dat Adémar Farat een boek heeft dat wijlen Arnaud Farat, broer van deze Adémar, uit dat boek heeft laten nemen .

Ik heb ook een boek in het Latijn waarin het leven verteld wordt van Sint Brandaan³⁶, een boek dat ik meerdere keren gelezen heb, en dat ik gedurende vijftien jaar en langer bijgehouden heb.

Heb je nooit gezegd dat de paus niet het hoofd van de Heilige Kerk was?

Niet dat ik het mij herinner, en ik meen dat ik het nooit gezegd heb. Ik meen integendeel dat hij het hoofd van de Heilige Kerk is.

Heb je gezegd dat de paus de macht niet heeft te binden en te ontbinden?

Niet dat ik mij er iets van herinner.

Heb je ooit gezegd dat men niet mag zweren?

Niet dat ik het mij herinner, en ik denk niet dat ik dat gezegd heb.

Heb je nooit gezegd dat Sint Pieter, aan wie de Heer de macht gegeven heeft te binden en te ontbinden, geen paus is geweest?

Ik denk dat ik gezegd heb dat hij nooit paus geweest is, want ik had dat van anderen horen zeggen.

Wie zei dat?

Dat weet ik niet meer, maar ik heb horen zeggen dat Sint Silvester de eerste paus was. Ik weet niet meer wie het zei.

Heb je nooit een boek gehad of in handen gehad of gezien dat men "Biblia" noemt in het romaans en dat begint met "Roma trichairitz"?

Neen, maar ik heb een kantileen of coblas gehoord, gemaakt, naar ik heb horen zeggen, door een jongleur die Figueras heette, waarvan er een begint, naar ik geloof, op deze manier:

*D'un sirventes far, en est so que magensa...
E sai ses doptar que n'aurai malvolensa...
Dels fals, mal apres
De Roma, que ez caps de la dechaensa
Que dechai tots bes³⁷*

Die cobla heb ik dikwijls in het openbaar opgezegd en voor heel wat mensen.

Heb je gezegd dat de zielen van de overledenen pas naar het paradijs zouden gaan op de dag des Oordeels?

---

³⁶ Een zeer verspreid literair verhaal toegeschreven aan de Ierse heiligen Sint Patrick of Sint Brandaan, die "tijdelijke moeilijkheden" voorzagen bij de tocht naar "de rustplaats" of aards paradijs, in afwachting van de Dag des Oordeels. Het dogma van het vagevuur werd hetzelfde jaar (1274) bevestigd op het concilie van Lyon.

³⁷ Sirventes van Guilhem Figuera, een troubadour die gevlucht was bij Frederik II in Italië, tussen 1225 en 1229: Zie Nelli, *Les troubadours*, 1966, p. 805. Een vertaling op rijm staat in de uitgave naar aanleiding van het tweede Nederlandstalig colloquium over de katharen.

Ik zei en ik geloof dat bepaalde zielen niet en nooit zullen binnengaan in het paradijs dan op de dag des Oordeels, behalve de heilige Maria en Sint Jan de Doper. Ik zei en ik geloofde dat omwille van deze woorden die ik in het evangelie gevonden en gelezen had in een romaanse vertaling en die de volgende zijn: *Que degus no poia el cel mas lo fil de la Verge qui del cel dechendec.*³⁸ Maar ik geloof wel dat de zielen naar het paradijs gaan, omwille van deze woorden die de Heer zegt aan de goede moordenaar op het kruis: *“Hoi seras ab mi en Paradis.”*³⁹

Ik zei meerdere keren en ik geloof dat het paradijs de plaats van rust is van de zielen in deze wereld, en dat het dat zal zijn tot op de dag van het oordeel. En ik heb het gezegd en ik geloof het omdat ik het geschreven heb zien staan in het leven van Sint Brandaan dat ik mij meerdere keren heb laten voorlezen.

Hij heeft dit getuigd ten overstaan van de broeders inquisiteurs Ranulphe de Plassac en Pons de Parnac. Getuigen broeder Raimond d’Escalquens, gardiaan, en broeder Raimond Arry van de orde van de minderbroeders, en broeders Pierre Raimond-Baragnon en Pierre d’Espas van de orde van de predikheren, en van mij Pierre de Vaquiers, openbaar notaris van Toulouse en van deze inquisiteurs, die het optekende.

Op 8 november 1274 voegde Bernat Raimond-Baragnon, het volgende toe aan zijn bekentenis:

Ik heb wijlen Joan de Mercier, burger van Bordeaux die mij opvoedde, horen zeggen dat wijlen Guilhem Arnaud de la Selve de oudere, burger van Bordeaux, van de waldenzen hield of geloofde wat ze zeiden. Dertig jaar of meer geleden.

Ik heb met die Guilhem Arnaud geen vertrouwelijke of vriendschapsband gehad.

Ik heb wijlen Bernat de Saint-Germain de oudere horen zeggen dat Sint-Pieter, toen hij leefde, niet tot paus werd verkozen, maar dat later, toen het christendom zich uitgebreid had, zijn beenderen op de Stoel werden geplaatst en dat hij zo tot paus werd gemaakt.⁴⁰ Het is vijfendertig jaar geleden dat ik dat gehoord heb.

Ondervraagd hoe lang hij geloofde dat geen enkele ziel naar de hemel zal gaan tot de dag van het Laatste Oordeel:

Sinds de tijd dat ik voor de eerste keer dat evangelie vertaald in de volkstaal zag, dat was een jaar voor de dag van mijn bekentenis, wat ongeveer vier en een half jaar maakt. Ik heb dat verscheidene keren in het openbaar en voor veel personen gezegd.

Ik heb Bernat de Saint geen andere uitspraken horen doen over de ketters of de waldenzen of tegen het katholieke geloof, behalve een keer toen men de parfait Vigoureux de la Bouconne vermeldde.⁴¹ Ik hoorde dat men hem monseigneur Vigoureux noemde.

Hij heeft dit bekend voor voornoemde inquisiteurs. Getuigen broeder Raimond-Baragnon en broeder Pierre d’Espas, predikheren, en voor mij, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris die het noteerde.

---

³⁸ Niemand is naar de hemel gestegen buiten de zoon van de maagd die uit de hemel gedaald is.

³⁹ De waldenzen gebruikten dit vers reeds om het bestaan van het vagevuur te ontkennen.

⁴⁰ Een kathaars argument. Zie Duvernoy, *La religion...*, p. 227.

⁴¹ Afkomstig van Castelmoron, Lot-en-Garonne; hoofd van de kerk in de Agenais, geattesteerd sinds ongeveer 1220. Hij preekte te Toulouse gedurende de belegering en werd gewijd op het concilie van Montségur in 1232. Filius Maior voor de Agenais. Volgens kroniekschrijver Aubry de Trois-Fontaines omgekomen op de brandstapel in Toulouse.

*Hij zwoer en zwoer af enz... en erkende, en verplichtte zichzelf en zijn bezittingen te gehoorzamen aan de bevelen van de Kerk en de inquisiteurs.
En dezelfde dag gaf hij aan de inquisiteurs twee boeken, nl. het leven van Sint-Brandaan in het Latijn en een andere roman die begint met : Del segle puent et terrible.*

In het jaar 1275, op 20 november, heeft de getuige op de vraag of de waldenzen goede mensen waren en of men kan gered worden in hun sekte, negatief geantwoord en gezegd dat er geen goed mens is die tegen de Kerk kan zijn.

Hij heeft dat getuigd te Toulouse voor broeder Pons de Parnac, inquisiteur. Getuige broeder Guillaume Dupuy, prior van de predikheren van Toulouse, broeder Pierre Vital, broeder Bernard Guiraud van dezelfde orde, en mij, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris die het noteerde.

BERNAT DE SOUILLAC, VAN MONTAUBAN

Het jaar van de Heer 1276, de zondag na Sint-Denijs⁴², stuurde broeder Pons de Parnac, predikheer, inquisiteur van de ketterij in het koninkrijk Frankrijk, afgevaardigde van het apostolisch gezag, brieven, gezegeld met zijn eigen zegel, aan broeder Raimond, prior van de predikheren van Montauban, met de volgende woorden:

Broeder Pons de Parnac, predikheer, inquisiteur van de ketterij in het koninkrijk Frankrijk, afgevaardigde van het apostolisch gezag, aan de eerbiedwaardige vader broeder Raimond, prior van de predikheren van Montauban of aan zijn vervanger, heil en oprechte liefde in de Heer.

Er is ons een gerucht ter ore gekomen volgens hetwelk Bernat de Souillac van Montauban zware zaken heeft uitgebraakt tegen het orthodox geloof. Hij heeft inderdaad gezegd, volgens wat ons is overgebracht, dat de gewijde hostie die de priester aan het altaar in de hoogte steekt, niet het ware lichaam van Christus is, maar gebakken deeg.

Dat de priesters, als ze het lichaam van Christus door de straten dragen, de mensen doen dwalen of hen dom maken, want het is niet het lichaam van Christus, maar gebakken deeg.

Hij zei ook dat hij zo'n deeg in zijn broodkist had;

dat woeker geen zonde is;

dat de biecht bij een priester niet dient voor het heil;

dat men aan God alleen moet biechten, en niet bij de priester;

dat hij zijn zonden niet biecht aan de priester, maar aan God alleen;

dat de Sarracenen en de Joden een beter geloof hebben dan de christenen.

En hij heeft dat gezegd, naar we begrepen hebben, in tegenwoordigheid van meerdere personen, te weten Martin le Bourguignon, Julien l'Angevin, Etienne le Breton, Jean Bouard, Jean Mouret, Perrin le Bourguignon, Jean le Bourguignon, Bernat Guinard en Guilhem Colomb.

Dat alles heeft de voornoemde Bernat, door ons gedaagd en ondervraagd onder eed, geloofend in ons bijzijn.

---

⁴² 11 oktober.

Om die redenen vragen wij van uw welwillendheid, krachtens het gezag dat ons is toevertrouwd, over te gaan tot het onderzoek van al dezen en anderen zo men u anderen vernoemt, door ze in onze plaats over deze punten te ondervragen. Heb steeds twee broeders van uw klooster bij u in wiens tegenwoordigheid gij deze ondervragingen zult houden, en een openbaar notaris die hun woorden op schrift stelt voor u. Ondervraag elk van hen over plaats, tijdstip en aanwezige personen, zoals het u goeddunkt; en dwing ze zo nodig door de censuur van de Kerk, het getuigenis te brengen van de waarheid.

U zal ons via de drager van deze brief hun verklaringen terugsturen, gesloten onder uw zegel.

Gegeven te Toulouse, op zondag na Sint-Denijs, het jaar zoals voorzeid.

De prior ging in deze zaak op het gezag van deze brief over tot de procedure, en overhandigde het proces aan de inquisiteur, zoals het vervat zit in de tekst die volgt.

Het jaar zoals voorzeid, dinsdag na Sint-Denijs⁴³, hebben wij, broeder Raimond, prior van de predikheren van de stad Montauban, van Broeder Pons de Parnac, inquisiteur van de ketterij, een brief in deze bewoordingen ontvangen "Broeder Pons... het jaar zoals voorzeid". Op het gezag van deze brief, zijn wij, prior, in de plaats van de inquisiteur overgegaan tot de procedure zoals blijkt uit het onderzoek van de getuigen die aanwezig waren, en wij werden bijgestaan door de broeders van ons klooster Vital d'Anton en Vital Géraud.

Jules l'Angevin, gezworen getuige en ondervraagd over volgende punten, zei:

Ik heb Bernat de Souillac van Montauban horen zeggen dat hij zich niet zo diep zou verlagen dat hij zich in de handen zou stellen van vals gebroed als de priesters en de pastoors.

Hij heeft gezegd dat de hostie die de priester door de stad draagt en in zijn handen houdt niet het ware lichaam is van Christus, maar gebakken deeg, en: "Jullie zijn zotten, jullie die dat geloven en ik ga u zeggen waarom: omdat als dat het lichaam van Christus zou zijn, en Christus was zo groot als een hoge berg, hij reeds sinds lang zou opgegeten en verteerd zijn."

Hij heeft gezegd dat de priesters die hem door de straten dragen de mensen dom maken door ze daar met open mond naar te laten staren.

Ik heb die Bernat horen zeggen dat hij zijn zonden niet biechtte aan de priester en dat, toen hij ondervraagd werd door de priesters, hij alles loochende, maar dat hij zijn zonden biechtte aan God de Vader. Hij voegde eraan toe dat de Saracenen en de Joden een betere godsdienst hebben dan wij, christenen, omdat ze alleen biechten voor God zelf, en dat zij mekaar niet opeten zoals de pastoors ons opeten.

Ik heb horen zeggen dat de woeker geen zonde is, maar een schone goede winst.

Wanneer was dit?:

Bij de laatste vasten, tussen Palmzondag en Pasen, vijf jaar geleden.

Waar?

In de wijngaard die Bernat heeft te Lescure: hij ligt aan één kant van de weg del Castanher, nabij Montauban, en ik heb de indruk dat die wijngaard in leen wordt gehouden van de Koning.

---

⁴³ 13 oktober 1276.

Wie waren er bij?

Etienne Buron, Guilhem Lecoq, Jean Bouard, Jean Lecoq, Guilhem Marty en anderen die ik mij niet herinner.

Hij heeft dit verklaard ten overstaan van genoemde prior, in tegenwoordigheid van de Broeders Vital de Canton en Vital Géraud, van Ath de Sint-Victor, en van mij, Raimond de la Selve, openbaar notaris van Montauban, die het optekende te Montauban in het huis van de predikheren.

Etienne Buron, gezworen getuige en ondervraagd over deze punten verklaarde:

Ik heb gezien en gehoord dat Bernat de Souillac van Montauban mij vroeg of ik geloofde dat de hostie die de priesters tonen het lichaam van Christus is: "Geloof niet dat het het lichaam van Christus is, maar gebakken deeg," en dat hij alle dagen van dat brood at en er genoeg van had in zijn schapraai. En dat hij niet zou geloven dat God zou toelaten zich te laten verpletteren in de handen van verraders als de priesters, omdat die verraders stukjes maakten van de hostie om geld af te persen van de mensen.

Hij zei ook dat, zelfs indien die hostie zo groot was als de Vinharberg, zij ze reeds lang hadden kunnen opeten.

Ook nog dat hij zijn zonden niet biechtte aan de priester, maar ze eerder verborg en ze opbiechtte aan God de Vader, zo maar tegen de muur⁴⁴, want hij kende zijn zonden beter dan de priester.

Hij zei ook van zichzelf dat hij geen christen was, maar dat de christenen *digeit*⁴⁵ zijn of melaats.

Wanneer?

Zes jaar geleden, ik meen rond de laatste Pasen.

Waar?

In de wijngaard die hij in leen van de koning heeft te Lesquiers bij Montauban, naast de weg del Castanher.

Wie was erbij?

Julien l'Angevin, Guilhem Lecoq, Jean Salomon, Guilhem Marty en Jean Lecoq.

Hij heeft dit verklaard ten overstaan van de voornoemde broeder, in tegenwoordigheid van de broeders Vital de Cauton en Vital Guiraud, en van mij, Raimond de la Selve, notaris van Montauban die het optekende te Montauban in het huis van de predikheren.

Jean Mouret, gezworen en ondervraagd, zei:

Terwijl ikzelf, Bernat Fradiu en een andere die ik mij niet herinner, waren ingehuurd door Bernat de Souillac van Montauban en te werk waren gesteld in zijn wijngaard, en de

---

⁴⁴ De betrokkene was waarschijnlijk van Joodse origine.

⁴⁵ *Digeit* betekent melaats.

klokken hoorden luiden bij het opheffen van het lichaam van Christus, en we daarom in gebed waren met gevouwen handen, vroeg Bernat de Souillac ons of wij geloofden dat de hostie die de priester in de hoogte stak het lichaam van Christus was, en hij voegde eraan toe: "Geloof niet dat het het lichaam van Christus is, want al was Christus zo groot als de Vinharberg, het zou al lang geleden opgegeten zijn. Indien gij het gelooft, dan zijt ge dom, en ik wil geen deel hebben aan uw lichtgelovigheid."

Ik heb hem horen zeggen dat, indien dat het lichaam van Christus was, men dan met de tarwe die hij in zijn schapraai heeft veel van die lichamen van Christus zou kunnen maken.

Wanneer zei hij dat?

Dat zal zo'n twaalf jaar zijn komende mei, naar ik meen.

Waar?

In de wijngaard die hij heeft in het gehucht Cavars.

Wie waren erbij?

Die hierboven vermeld.

Ik heb deze Bernat ook horen zeggen dat, indien hij geld zou hebben om tegen woeker te lenen, hij zou lenen, en niet zou denken dat hij dan zondigde.

Waar heb je het gehoord?

Te Montauban op de openbare weg bij het huis van Guilhem de Rive.

Wie was erbij?

Er waren er velen maar ik weet niet meer wie.

Wanneer was dit?

Het gebeurde zo'n elf jaar geleden ongeveer.

Telkens dat ikzelf of anderen spraken over het geloof op andere plaatsen die ik mij niet herinner, sprak Bernat ons tegen.

Hij heeft dit gezegd voor voornoemde prior in tegenwoordigheid van de broeders Vital de Cauton en Vital Guiraud, van Ath de Saint-Victor, notaris van de Inquisitie en van mij Raimon de la Selve, openbaar notaris van Montauban die het schreef te Montauban in het huis van de broeders predikheren.

Guillaume Colomb, gezworen getuige, ondervraagd, zei:

Ik heb Bernat de Souillac gezien en hem horen zeggen dat hij indien hij alle vrouwen van een stad vleselijk had gekend, hij niet zou biechten.

Wanneer?

Zo'n vijftien jaar geleden.

Waar?

Te Farguettes bij Montauban, in de wijngaard van Gaillard Grimoard.

Wie waren erbij?

Geraud Colomb, mijn broer die te Narbonne woont, Vital Cousendier van Montauban en geen andere.

Hij heeft dit getuigd voor voornoemde prior en genoemde broeders en notarissen. Opgesteld zoals voorgaanden.

Bernat Cunhard, gezworen getuige, ondervraagd over deze feiten, zegt:

Ik zag en hoorde Bernat de Souillac zeggen dat, indien hij met woeker zoveel geld had opgepot als de rijkste man ter wereld heeft, hij niet zou biechten bij een geestelijke of een pastoor of aan een of andere religieus, want hij zou niet geloven gezondigd te hebben. En hij zou geen enkele zonde aan een geestelijke of aan een pastoor opbiechten, alleen aan God zelf.

Wanneer zei hij dat?

Vijftien jaar geleden ongeveer, en wat de personen betreft: wij waren getweeën en niemand anders.

Martin le Bourguignon, gezworen getuige, ondervraagd over deze zaken, zei:

Ik heb Bernat de Souillac van Montauban gezien en horen zeggen dat hij liever iedereen van de Limousin en alle Bourgondiërs zou gedood hebben dan drie joden. En hij voegde erbij dat de saracenen en de joden braveren mensen waren dan deze.

Hij heeft mij, en ook anderen gezegd, te weten Jean le Bourguignon en Gautier le Bourguignon en anderen die ik mij niet herinner, dat wat de priester draagt voor de communie van de zieken niet het lichaam van Christus is, maar gebakken deeg en dat hij van dat deeg genoeg had in zijn broodkist; en dat zij zot en minder dan dieren waren zo ze geloofden dat dit het lichaam van Christus was.

Waar?

In de wijngaard van Bernat de Souillac te Lesquiers die naast de weg del Castanher ligt.

Wanneer?

Met de volgende Pasen zal het ongeveer zes jaar geleden zijn, meen ik.

In wiens bijzijn?

Jean en Gautier le Bourguignon en Perrin le Bourguignon.

Hij heeft dit verklaard in tegenwoordigheid van de prior en van de genoemde broeders en notarissen.

GUILHELM RAFARD VAN ROQUEFORT

Op 15 augustus 1278 bekeerde Guilhem Rafard van Roquefort⁴⁶, die een ingeklede ketter was, zich tot het katholieke geloof. En in eerste instantie zwoer hij af en verafschuwde elke ketterse sekte die zich opstelde tegen het katholieke geloof en de heilige Roomse Kerk, welke ook hun naam was. Hij beloofde en zwoer op de heilige Evangelieën van God die hij met de hand aanraakte, dat hij voortaan het katholieke geloof trouw en voor altijd zou bewaren, het geloof dat de heilige Kerk predikt en naleeft, en dat hij het nooit zou verlaten, en dat hij alles wat hij weet, omdat hij het gehoord en gezien heeft of om op het even welke andere manier, van de misdaad van ketterij, zal zeggen en de zuivere en volledige waarheid aan de inquisiteurs zal openbaren.

Beginnend met zichzelf zei hij:

Toen ik een kind van ongeveer zes à tien jaar was, zag ik te Roquefort in het huis van wijlen Bernat Rafard, mijn vader, Raimonda Autier, Beldona de Verdun en twee andere parfaites wiens naam ik niet ken, die daar gebracht werden door de wever Bernat Faure van Verdun, schoonbroer van de parfaite Beldona (en Raimonda Autier, de parfaite, de zuster van de broers Guilhem en Bernat Autier van Villepinte, die haar toevertrouwen aan mijn vader Bernat Rafard).

Samen met die parfaites zag ik daar meerdere keren mijn vader Bernat Rafard, zijn vrouw Raimonda, mijn moeder, mijn broer - toen nog kind - Raimon Rafard, Raimon en Guilhem Arimand, broers, Roger Maire, Augier Mercadier, die eerst deze parfaites in zijn huis had geherbergd, zijn broers Bernat-Peire en Peire Mercadier, Ermengarde, vrouw van Raimon Mercadier, Aladaïs, vrouw van Guilhem Arimand, Aladaïs, vrouw van Etienne Arland, allen van Roquefort, Raimon Bassens van Lasbordes, en Guilhem en Bernat Autier van Villepinte. Voor mijn ogen betuigden allen daar eer aan deze parfaites. Dat gebeurde zo'n vijftien-veertig jaar geleden.

Te Roquefort in het huis van Bernat Rafard, mijn vader, ontving mijn moeder Raimonda de ketterdoop bij de ziekte waaraan zij stierf, terwijl ik, die toen nog een kind was, het zag. Ik denk dat zij de ketterdoop ontving van de parfaits Roger en Villacilhon, die toen verbleven in het huis van de broers Guilhem en Raimon Arimand van Roquefort. Waren daarbij aanwezig: mijn vader Bernat Rafard, Pons Mercadier, zijn vrouw Ermengarde, Aladaïs, moeder van Ermengarda, vrouw van Etienne Arnaud, allen van Roquefort. En ik ben er niet zeker van dat mijn broer Raimon Rafard aanwezig was, maar de genoemde parfaites waren erbij.

Ik heb toen die parfaits geen eer betuigd, mijn broer Raimon ook niet, want hij was toen zeer jong, maar ik zag de anderen eer betonen. Maar mijn broer en ik hebben menige keer met die parfaites aan dezelfde tafel gegeten van het brood dat zij zegenden. Zij leerden ons het Onze Vader opzeggen, en hoe men zei, voor men het voedsel tot zich nam: "Zegen..."

Te Verdun bij Labécède⁴⁷ in het bos van Migrone, heb ik de parfaites Beldona en Raimonda Autier samen met twee andere parfaites, en de parfait Saïx Brostailhou gezien.

En ik zag daar met hen Bernarda, de vrouw van Peire André die toen te Ferrals woonde en nu in Verdun. Samen met mij droeg zij brood naar die parfaits op bevel van haar man en

---

⁴⁶ Geruïneerde burcht in de gemeente Sorèze, toen zetel van een heerlijkheid.

⁴⁷ Twee van de sterke punten van het katarisme. Bij de inname van Labécède in 1227 werden de inwoners vermoord of gespietst, vrouwen en kinderen inbegrepen (cfr. de *Chronica* van G. de Puylaurens). Te Verdun, in 1246, bekende geen enkele van de 35 ondervraagden wat ook aan Bernard de Caux. In 1309 liet Geoffroy d'Ablis alle inwoners arresteren.

van Pons André, broer van Peire, bij wie ik verbleef als knecht en de koeien hoedde. En zowel ikzelf als Bernarda hebben daar die parfait en die parfaites, die deze broers daar bewaakten, eer betoond. En Dias, de vrouw van Pons André. Dat gebeurde zo'n dertig jaar geleden.

En die parfaites werden gearresteerd door Guilhem Pons, de pastoor van Verdun, en verbrand te Castelnaudary.

Te Palleville in het huis van Jean de Bugairal, zag ik de parfaits Guilhem Prunel en Bonnet de Saintes. En ik zag met hen de voornoemde Jean Bugaralh, zijn vrouw Aladaïs, Grazide des Touzeilles, moeder van deze Aladaïs, en Bonnet Faure van Condrast die daar met mij gekomen was. Zij en ik hebben die parfaits eer betoond, maar ik heb niet gezien dat anderen dit deden. Dit gebeurde zo'n twintig jaar geleden.

Tevoren ging de parfait Bonnet de Saintes naar Lombardije om er de ketterdoop te ontvangen en hij liet het mij weten. Hij vroeg mij samen met hem te gaan en hetzelfde te doen. Ik zei hem dat ik het nog niet kon want ik zou pas het geld hebben wanneer ik mijn koeien verkocht had.

Toen ik naar Lombardije wou gaan om de ketterdoop te ontvangen, ging ik eerst naar Montpellier met mijn koeien en ik verkocht ze daar. En van daar, met mijn geld en met Peire Maurel van Auriac, of van Toulouse, de contactman van de parfaits, die mijn gids was, ging ik naar Lombardije. Toen we in de stad Pavia waren, stapten we af in het huis van Peire de Montégut, die zich Bérenger laat noemen, waar we ongeveer drie maanden verbleven.

Daarna gingen we naar de burcht van Sirmione in het graafschap Verona, waar Bernat Olive, bisschop, Guilhem Peire van Verona, bisschop van de parfaits van Frankrijk, en Henri, bisschop van de parfaits van Lombardije, de ketterdoop toedienden aan mezelf, aan Pons Olive, broer van Bernat, aan Guilhem Bonnet uit het land van Mirepoix, en aan Bernat Scaupont, vroegere heer van Scaupont⁴⁸. Toen het consolament gedaan was, eiste de voornoemde Bernat Olive, bisschop van de parfaits van Toulouse, al mijn geld en hij kreeg het, behalve dertig witte tornoois. Dit gebeurde zo'n zes of zeven jaar geleden.

Toen ik vertrok uit Sirmione en daar veel parfaits en parfaites achterliet, keerde ik terug naar Pavia met de parfait Pons Boyer. En ik ging naar het huis van Peire de Beauville van Avignonet, waar ik bijna een jaar bleef. Daar stierf de parfait Pons Boyer, en hij werd begraven in de kelder van het huis. Dit gebeurde zo'n zes jaar geleden.

Wie zag jullie daar, u en uw gezelschap parfait?

Guilhem Bélissen van Fanjeaux, Peire Escoulan van Toulouse, Raimon Papier van Avignonet en Raimon Baussan van Lagarde, die met de voornoemde Raimon Papier de parfait Pons Boyer begroef, en met hen Pons de Beauville en zijn vrouw Guillelma, Bérenger de Montégut, alias Peire, en de ridder Mathieu de Cupserviès. En daar betuigden allen menige keer eer aan parfaits op dat tijdstip.

Rond dezelfde tijd, omstreeks de Vasten, verliet ik Pavia met alleen wat handelswaar, en ik kwam te paard in Genua, waar ik twee nachten verbleef. Ik vertrok van daar en kwam in verscheidene etappes, want ik was ziek, te Fraise in de Carcassès, waar ik bleef van

---

⁴⁸ Verdediger van Montségur tot 15 maart, daarna vluchteling in de Haute-Ariège samen met de nieuwe bisschop Arnaud Roger. Hij was naar Scaupont teruggekomen en getuigde voor Bernard de Caux op 2 maart 1246 (ms. 609, f° 246) alvorens naar Italië te gaan.

Pasen tot Pinksteren daarop in het huis van Raimon Nauze en van zijn vrouw Aladaïs, die mijn zuster is; ik at en dronk wat zij mij opdienden op hun kosten. Daar zagen mij menige keer, zowel zijzelf als hun zonen, Guilhem Bernat en Raimon de la Nauze, die wisten dat ik parfait was. Maar zij hebben mij geen eer betoond. Zij hebben niettemin mijn woorden en mijn sermoenen gehoord, en brood ontvangen dat ik gezegend had. Ik leerde hen hoe ze moesten zeggen “Zegen mij...” aan tafel voor ze begonnen te eten.

Ik zond ook daarna de voornoemde Guilhem de la Nauze, mijn neef, naar de burcht van Roquefort bij mijn broer Raimon Rafard, om hem te zeggen naar mij toe te komen. En hij is gekomen maar heeft mij geen eer betoond.

Op dat tijdstip, met Pinksteren, vertrok ik van Fraisse met mijn broer Raimon en mijn neef Guilhem de la Nauze, die mij bij nacht brachten tot bij een waterloop die de Lampy genoemd wordt, tussen Saissac en Roquefort. Van daar keerde mijn neef Guilhem de la Nauze naar huis terug en ik trok met mijn broer Raimon tot in een bos dat le Batut genoemd wordt en waar hij mij achterliet. Hij ging binnen in de burcht van Roquefort. Hij kondigde mijn komst aan bij Bernat Céré van Roquefort, die mij een vaatje wijn bracht in dat bos. En dan, bij nacht, bracht mijn broer Raimon Rafard mij in die burcht, in het huis van Peire Arimand, de neef van Bernat Céré bij wie deze Bernat woonde. En ik bleef in dat huis, met tussenpozen, van Pinksteren tot de volgende wijnoogst, en ik at en ik dronk op kosten van het huis, zoals Bernat Céré en Arnalda, moeder van Peire Arimand, me bedienden. En ik werd daar meerdere keren gezien door Bernat Céré, Arnalda Arimand, en Peire Arimand, zijn zoon, niet te samen, en door Jean Clerc van Roquefort, die me verscheidene keren de baard schoor en mij menige keer vis en fruit toestuurde. Maar niemand heeft me daar eer betuigd. (*De voornoemde Bernat Céré ontkent die eerbuituiging, maar geeft toe dat hij hem eerde in die batut*)⁴⁹. Dit gebeurde zo'n vier jaar geleden.

Raimonda Arimand van Saissac, alias la Cére, die Arnaut of Bernat Céré van Montolieu huwde maar die in Saissac woonde, zuster van deze Arnalda, heeft me daar meerdere keren gezien. En allen wisten dat ik parfait was.

Ik verliet daarna 's nachts het huis van Peire Arimand, en ik ging naar het huis van mijn broer Raimon Rafard te Roquefort. Ik bleef daar ongeveer een maand en at en dronk wat mijn broer en zijn vrouw Ricarde mij boden. En daar zagen mij mijn broer en zijn vrouw, hun zoon Bernat, Guilhem en Pons Rafard en hun dochter Petronilla, Joan Clerc, Arnalda Arimand en Bernat Céré de Roquefort, die mij soms fruit brachten. Maar niemand, behalve Bernat Céré, heeft mij eer betoond. Dit gebeurde zo'n vier jaar geleden.

Op mijn bevel verwittigde Joan Clerc Pétrona, de vrouw van Joan Bru van Durfort, van mijn terugkeer uit Lombardije. Zij verheugde zich daarover ten zeerste, volgens wat mij de voornoemde Joan vertelde. En die Pétrona zei dat ze me graag zou zien indien ze kon. Joan zei haar dat hij mij bij haar zou brengen. Zij antwoordde dat zij niet wou dat haar man mij zou zien, en dat is de reden waarom zij niet aanvaardde dat hij mij naar haar huis buiten het Castel vieil bracht waar zij woonde met haar man, maar ze zei mij naar een ander huis te gaan, een dat zij hadden in het Castel vieil van Durfort, waarin niemand woonde maar waar zij het hooi bewaarden, en dat zij mij daar zou zien. Zij zei aan Joan

---

⁴⁹ Deze zin staat in een noot in de marge, daar slecht geplaatst door de kopiist uit de 15de eeuw: hij moet aan het einde van de volgende paragraaf staan.

waar hij de sleutel van dat huis zou vinden om mij er 's nachts binnen te laten. Wat hij deed, samen met Peire Arimand die daar met ons was gekomen.

Maar Pétrona kwam niet zoals ze was overeengekomen met Joan. Toen Joan en Peire Arimand merkten dat ze niet kwam, deden zij mij dit huis verlaten, en ze brachten mij terug naar Roquefort in het huis van Peire Arimand, waar ik daarna ongeveer een maand bleef, en ik at en ik dronk op de kosten van het huis, zoals die Peire en Bernat Céré me bedienden.

Toen ik van daar wegtrok, keerde ik terug bij mijn broer Raimon Rafard, die mij ongeveer een maand onderdak bood.

Na mijn vertrek daar, ging ik bij nacht naar Labécède, Saverdun en Calmont en vele burchten van het graafschap Toulouse, maar zonder dat men mij kende, al bedelend gedurende een jaar en langer. Uiteindelijk kwam ik te Latrape, waar ik verbleef bij een arme vrouw die mij ontving om de liefde Gods gedurende twee jaar, te weten tot de zondag voor het laatste feest van Saint-Laurent⁵⁰, de dag waarop ik ontdekt werd en aangehouden.

Bij ondervraging zei hij ook dat hij tot nu toe nooit voor een inquisiteur stond, en dat hij de ketterij tot nu toe niet bekend of afgezworen heeft.

Hij heeft dit verklaard te Toulouse ten overstaan van broeder Pons de Parnac, die de inquisiteur verving en die hem geabsolveerd heeft van het vonnis van excommunicatie volgens het ritueel van de Kerk, in tegenwoordigheid van en met als getuige broeder Bernard de l'Isle, broeder Arnaud de Valcabrière, en Pierre Vital, notaris van de inquisiteur.

Op 16 augustus 1278 voegde Guilhem Rafard, bekeerd van de ketterij, het volgende toe aan zijn getuigenis:

Te Roquefort, in het huis van mijn broer, meer precies aan de *soutoul*, kwam, toen ik parfait was, Pons Faure van Lamothe, neef van Ricarda, de vrouw van mijn broer, mij zien door tussenkomst van deze laatste. Hij werd bij mij geïntroduceerd door Petronilla, dochter van Ricarda, die ons allebei onmiddellijk achterliet. Die Pons Faure bracht en gaf mij noten, peren en appelen, en hij betuigde mij driemaal eer met kniebuigingen, en zei "Zegen mij..." zoals ik het hem geleerd had. Hij zei mij dat hij daar voordien nooit een bon homme gezien had. En hij luisterde naar mijn prediking tot de nacht viel.

Ricarde verscheen plots en ze zag ons samen. Daarenboven stelde Pons Faure mij voor, als ik het wou, mij een hele nacht in zijn huis te Lamothe te houden. Ik vroeg hem of hij wist waar Guilhem Prunel was, want ik was er echt op gesteld om samen met hem te zijn. Hij antwoordde dat hij hem zou zoeken en me met hem in contact brengen. Hij zei me dat een man die in la Madière woont, tussen Puylaurens en Saint-Paul, hem kort tevoren gesproken had over die parfait Guilhem Prunel, en dat hij hoopte er inlichtingen over in te winnen bij hem.

Na dit alles ging Pons Faure bij nacht naar huis, en hij zorgde niet voor dit onderhoud. Ik had er trouwens niet op gehoopt. Dat is nu vier jaar geleden omtrent de laatste Kerstmis.

Bernat Céré bracht me eens een bezoek in het huis van Raimon Rafard. Bernat heeft mij in die *batut* buiten de burcht van Roquefort eer betoond, en ook in het huis van Peire Arimand van Roquefort op het tijdstip hierboven aangeduid. (*Hij betwist deze eerbetuiging*⁵¹)

---

⁵⁰ 7 augustus 1278.

⁵¹ Bernat Céré werd dus ondervraagd tussen 12 en 18 augustus, zoals de andere personen die aangeklaagd werden op de 12de.

Op hetzelfde tijdstip kwam Arnalda Arimand van Roquefort op bezoek in het huis van de genoemde Raimon Rafard. Zij betoonde me eer en bracht en gaf mij een broodje op steen en noten.

Toen Peire Maurel, de contactman van de parfaits, mij naar Lombardije bracht, nam hij eveneens Pons Mercadier van Roquefort, mijn neef die te Pavia stierf, mee die de ketterdoop ontving van de parfaits Felipe Cathala en Bernat Barbe, volgens wat mij later werd bericht door Bérenger, of Peire de Montégut die erbij aanwezig was en zei dat hij de doop ontving in de woonst van die parfaits. Ik denk dat Peire de Beauville eveneens aanwezig was bij die ketterdoop te Pavia.

De voornoemde Peire Maurel bracht toen eveneens Bernat Isarn van Saint-Martin-Lalande naar Lombardije.

Toen ik naar Lombardije wou gaan, wou ook Bernat Vedel van Lamothe, mijn neef, zoon van wijlen Bernat Vedel, tot wie ik gepreke had dat er geen heil was dan met de parfaits, met mij meegaan naar de parfaits. Hij had mij beloofd, met een kus, er met mij naartoe te gaan. Maar ik bedacht daarna dat hij kleine kinderen had en uit compassie wou ik hem niet meenemen.

Eer Peire Maurel mij naar Lombardije bij de parfaits bracht, liet Guilhem Garrigue de jongere van Dreuilhe mij de aankomst van Peire Maurel uit Lombardije weten. Hij liet zich Peire Raimond noemen en ik zou hem terugvinden in de leprozerie van Laurac⁵², huis waarvan Guilhem van Saint-Paul Cap de Joux, gelovige en vriend van de parfaits naar ik later hoorde zeggen door Guilhem Prunel te Verona, de directeur was. Ik ging naar Laurac naar die leprozerie en ik vond daar Peire Maurel. Ik sprak hem over de voorbereiding van mijn vertrek en over mijn project om naar Lombardije te gaan.

Ik denk dat die Guilhem anderzijds contactpersonen van de parfaits had ontvangen en dat hij hun geheimen kende.

Bernarda, de weduwe van Peire Dolsan van Dourgne, heeft door mijn tussenkomst linnen voor hemden gezonden aan de parfaits Guilhem Prunel en Bonnet van Saintes, stof die Grazide des Touzeilles van mij kreeg en die zij gaf aan die parfaits die mij er later om bedankten. Dit gebeurde zo'n dertien jaar geleden.

Raimon de Saint-Michel, mijn neef die op vlucht was wegens ketterij en ikzelf kwamen op een dag te Dourgne in het huis van Guillelma Guitard, mijn nicht, met wie we gegeten hebben. Die Raimon wou toen aan meester Arnaud de Besaucèle, rector van de Kerk van Dourgne, vragen over zijn zaak met de inquisiteurs te spreken en hem voor te spreken. We vonden daar die meester Arnaud niet, maar vonden er Arnalda, de moeder van die rector, die ons brood en wijn toestuurde voor het middagmaal met Guillelma Guitard. Dit gebeurde zo'n achttien jaar geleden.

Ik denk dat deze Guillelma Guitard gelovige is van de parfaits. En ik heb haar horen zeggen dat Guillelma, vrouw van Peire Aurus van Dourgne, zuster van Guilhem Barthe van Puylaurens, gelovige is van de parfaits.

Toen ik als parfait te Roquefort was in het huis van Peire Arimand, heb ik zijn moeder Arnalda Arimand horen zeggen dat, als de parfaits Guilhem Prunel en zijn gezelschap Bernat

---

⁵² Deze leprozerie had in 1243 onderdak verleend aan de ridder faidit Raimon Sarthe wiens bijzit ziek was. De getuige geeft andere voorbeelden van verdraagzaamheid voor de ketterij in de leprozeriën (ms 609, f° 75 r°).

Tilhol toekwamen uit Lombardije en kort bij Roquefort waren, zij een bode stuurden naar Arnalda Arimand, die haar zei dat die parfaits, die uit Lombardije kwamen, daar wouden komen uitrusten, en dat zij dan, te bed liggend, hem antwoordde dat zij ziek was, en niet klaar was om ze te ontvangen. Daarom kwamen zij er niet, en zij zei me dat zij wroeging had omdat zij ze niet ontvangen had.

Zij vertelde me ook dat daarna dezelfde parfaits hun bode stuurden naar Petrona, vrouw van Jean Bru van Roquefort, en dat zij eten bracht naar die parfaits boven de burcht van Durfort, op de plaats genoemd Peyre Fixade tussen de brem, nl. brood, wijn en noten. Dat heeft die Petrona overgebiefd aan Arnalda.

Toen ik kind was heb ik te Roquefort in het huis van de broers Guilhem en Raimon Arimand van Roquefort, Roger de Lasbordes in de Lauragais en zijn gezelschap Villacilhon, parfaits, en twee parfaites die men *las Rogerias* noemt, zusters van deze Roger, gezien.

En ik zag met hen Guilhem en Raimon Arimand, Aladaïs, vrouw van Guilhem, Arnalda, vrouw van Raimon Arimand, Raimon de Bassens en Guilhem de Bassens⁵³, broers van deze Aladaïs, die toen samenwoonden met de Arimand's, hun schoonbroers. Maar ik heb ze geen eer zien betuigen. Dit gebeurde zo'n veertig geleden.

Toen Peire Maurel, de contactman van de parfaits, Bernarda Isarn, weduwe van Arnaud Isarn van Saint-Martin-Lalande, naar Lombardije bracht tezelfdertijd als mijzelf, hoorde ik hem zeggen dat een geestelijke, zoon van deze Bernarda, op de hoogte was van het vertrek van zijn moeder en beloofd had haar het nodige te zenden, en dat hij daarna geld stuurde aan zijn moeder via die Peire Maurel.

Ik heb Peire Maurel ook horen zeggen dat Berengera, vrouw van Guilhem Robert van Sorèze, gelovige was van de parfaits en dat zij bij zijn volgende terugkomst haar dochter Guiralda bij de parfaits wou sturen en dat zij deze contactman beloofd had tien pond tornoois te geven opdat hij haar zou meenemen.

Toen Grazide des Touzeilles gearresteerd werd door de inquisiteurs, stuurde haar zoon, Raimon van Sint-Michel, mij naar de waarzegger Raimon Dupuis van Sorèze opdat hij de auguren zou raadplegen en antwoorden of deze Grazide zou ontsnappen uit de handen van de inquisiteurs. Deze waarzegger antwoordde dat zij niet zou ontsnappen. Ik zei toen dat alle gelovigen en vrienden van de Kerk van de parfaits er slecht aan toe waren, omdat zij in de toekomst geen inlichtingen meer zouden kunnen hebben over de goede lieden (d.w.z. de parfaits). En die waarzegger antwoordde mij dat zij er des te slechter aan toe zijn daar ze allen aan de duivel beloofd zijn.

Ik heb Raimon de Sint-Michel horen zeggen dat die Raimon Dupuis gelovige van de parfaits was en de voortekenen bekeek voor de gelovigen. Dit gebeurde zo'n tien jaar geleden.

Die Grazide des Touzeilles heeft mij verteld dat Fauresse, de vrouw van Peire Peytavi de oude van Sorèze, dikwijls door zijn tussenkomst veel levensmiddelen zond aan de parfaits, en dat zij hen meer goed deed dan elke andere gelovige van haar land, en dat zij hen met Kerstmis honing had gestuurd die ze ten andere niet mochten hebben.

Ik heb Guilhem de Bailh van Saissac, die zijn hut had in de bergen bij de Souline van de ezels, horen zeggen dat hij en zijn vrouw Guillelma, die van Cailhavel was, vrienden en

---

⁵³ Beide broers legden verklaringen af voor Bernard de Caux. een geeft de voornamen van de drie Rougières: Petrone, Dias en Guillelma (ms. 609, f° 115r°-115v°).

croyants waren van de parfaits, en dat, indien goede lieden (d.w.z. parfaits) door deze bergen trokken, zij veilig naar deze hut zouden kunnen komen en er een of twee dagen uitrusten.

Ik heb Raimon de Saint-Michel horen rapporteren dat Guilhem de Corneille, ridder van les Touzeilles, bij de ziekte waaraan hij gestorven is, in zijn huis de ketterdoop had ontvangen van de parfaits Guilhem Roussel, Peire de Lassur, Raimon de Couiza en Arnaud de Couiza. Ik hoorde hem eveneens zeggen, dat rond dezelfde periode in hetzelfde huis vanwege dezelfde parfaits Guilhem-Peire de Roquefère⁵⁴, ridder van Carcassonne wiens goederen waren in beslag genomen, de ketterdoop had ontvangen bij de ziekte waaraan hij stierf.

Toen ik kind was heb ik, te Roquefort in het huis van mijn vader Bernat Rafard, Guilhem Vital⁵⁵ zien prediken. Hij was diaken van de parfaits van le Vielmurois, en predikte. Ik zag ook zijn gezelschap wiens naam ik mij niet herinner.

En ik zag daar met hen mijn vader, mijn broer Raimon Rafard die ook nog een kind was, Pons Mercadier, Peire Mercadier, Raimon Mercadier en met hem zijn zoon Peire-Raimon Mercadier, Ermengarda, vrouw van Raimond, moeder van Peire-Raimon, Arnaud de Dourgne junior, Raimon Arimand, vader van Peire Arimand, Pons Clerc, vader van Jean, Raimon Clerc, vader van Peire, Arnalda Arimand, moeder van Peire Arimand, Aladaïs moeder van Guilhem Mercadier, Ermengarde, vrouw van Pons Mercadier.

En daar hebben ik en al de anderen voor mijn ogen die parfaits eer betuigd en geluisterd naar hun prediking. Dit gebeurde zo'n veertig jaar geleden.

Durand de Taixières, zoon van Michel de Taixières van Durfort, heeft daar die parfaits gebracht. Zij hadden de avond tevoren in zijn huis gepredikt naar ik heb horen zeggen. Die Durand was toen een jonge man. Het was avond toen ze toekwamen.

Ik heb daarna Guilhem Raseire van Sorèze horen praten met mijn vader Bernat Rafard over die parfait Guilhem Vital, van wie ze met grote lof spraken. Ze zeiden dat hij zijn huisbezoeken goed deed en goed predikte, en dat hij de functie die men hem had toevertrouwd, goed uitoefende.

En die Guilhem Raseire vertelde dat, op een andere dag, toen hij het huis van mijn vader Bernat Rafard verliet, die parfait naar Sorèze was gegaan in het huis van Peire-Raimon de Dreuilhe, waar hij eveneens had gepredikt. En bij deze prediking waren Guilhem Raseire en hijzelf aanwezig geweest, en hij had daar Peire-Raimon en zijn vrouw Orpaïs, hun zoon Raimon Sicre, Raimon Baussan, vader van Arquier, Bernat Mège, vader van de huidige Bernat Mège, Peire Peytavi, Arnaud Pescadou, zijn schoonbroer, van Sorèze, Peire Carpin en Etienne Carpin, van Durfort gezien.

Guilhem Raseire zei me dat het sterk had mishaagd aan Peire Raimond, de meester van het huis, hem te zien, en dat hij hem aanbeviel het geheim te bewaren.

Die Guilhem Raseire zei ook dat vele anderen, onder de grootsten van Sorèze, bij deze prediking waren aanwezig geweest.

Toen ik verborgen zat als ingeklede parfait in de kelder van mijn broer Raimon Rafard te Roquefort, bracht Raimon mij een karteel noten, en hij zei mij dat het mevrouw Mathelio, de vrouw van Jourdain de Roquefort was die ze mij stuurde. Ze woonde toen te Cahuzac.

---

⁵⁴ Broer van de ridders Raimon Aiffe en Bernat-Pons de Laure. Deze laatste had bij hem thuis het consolament ontvangen omstreeks 1228 (Ferrier, XXIII, f° 82v°-83r°)

⁵⁵ Diaken van Labécède in 1231. Hij had zijn huis te Montségur omstreeks 1241.

Guillelma Arimand van Cahuzac bracht mij een wandelstok en twee ellen wit linnen en ze zei dat dame Mathelio mij deze stof zond om er een tuniek van te maken. En dat heeft mijn broer Raimon Rafard geweten. Dit gebeurde zo'n vijf jaar geleden.

Achteraf verbeterde hij zich en zei dat het niet Guillelma Aimand, maar zijn broer Raimon Rafard was die hem deze stof bracht, en hem zei dat het vrouw Mathelio was die ze hem zond om er een tuniek van te maken.

Die dame Mathelio en mevrouw Pomme, weduwe van Guilhem de Moismoren⁵⁶, wilden naar Lombardije gaan bij de parfaits en zouden hun echtgenoten achterlaten. En zij wachtten op de terugkomst van Peire Maurel, de contactman van de parfaits, die hen beloofd had ze daar naar toe te brengen, naar Guillelma Faure van Lamothe me meedeelde.

Richarda, de vrouw van Raimon Raffard, heeft mij verteld dat ze gesproken had met Ermengarda Faure (*hij verbeterde, ze heette Jourdana, zuster van Pons Faure de Lamothe*) op de markt, om de parfait Guilhem Prunel te vinden omdat ik hem wou zien toen ik van Lombardije terug was. En deze Ermengarda had aan Richarda geantwoord dat zij het aan haar schoonzoon zou vragen omdat ze dacht dat hij wist waar hij was. En ik heb Richarda horen zeggen dat deze Ermengarda en haar schoonzoon, die Frans was, vrienden en gelovigen waren van de parfaits, en zeer goed geïnformeerd waren over de zaak van de parfaits in het gebied van Puylaurens. Deze Ermengarda en haar schoonzoon woonden in een mas tussen Lempaut en Puylaurens. Zo'n vier jaar geleden.

Ik heb de parfait Guilhem Prunel in Lombardije horen zeggen dat zijn oom Adam, Cabanier en Peire de Rivière van Saint-Paul, gelovigen en vrienden van de parfaits waren. Dit gebeurde zo'n vijf jaar geleden.

Bernat Ricard en Arnaut Ricard van Missècle zijn vrienden en gelovigen van de parfaits. En ik denk dat één van beide, ofwel Arnaut, zoon van Peire de Rivière, weet waar Guilhem Prunel zich bevindt als hij hier in het land is.

De genoemde Guilhem Vital en zijn gezelschap predikten een andere keer te Roquefort bij mijn vader Bernat Rafard. Waren bij die prediking: alle ridders en alle dames uit de streek, want ze waren daar op bevel van heer Jourdain de Roquefort met de titel van de kasselrij⁵⁷, te weten: de voornoemde heer Jourdain, zijn vrouw Béatrice, ridder Arnaud-Raimon de Durfort en zijn baljuw Maury, die nu te Sorèze woont, ridder Guilhem de Corneille en zijn vrouw dame Bernarda de Camis, ridder Raimon de Vauré en vrouwe Raimonda, zijn vrouw, van Dreuilhe, Peire de Dreuilhe, Quirier de Roumens en zijn vrouw, Peire de Corneille, madame Baia del Falgar van Saissac, haar schoonzoon Raimon de Roqueville, ridder Bernat-Raimon van Saint-Martin-le-vieil, dame Aude, zijn vrouw, Guiraut Terré le vieux van Sorèze, en zijn schoonzoon Jean Bru van Durfort, die deze parfaits naar daar brachten, en Bernarda Bosc van Verdun, toen meid en concubine van mijn vader en nu de vrouw van Perrin le Bourguignon, die te Saint-Paul woont.

En allen, behalve ik die nog een kind was, betuigden daar voor mijn ogen eer aan die parfaits en luisterden naar hun prediking.

Dit gebeurde zo'n vijftienveertig jaar geleden.

---

⁵⁶ Twijfelachtig. Zou het Montmaur zijn?

⁵⁷ De ridders waren de "mannen" van de heer, die hij naar willekeur kon oproepen. De aanwezigheid van vrouwen toont aan dat de aangelegenheid eerder "hoffelijk" was dan militair.

Op vraag van Aladaïs dels Estreits van Durfort ging ik op een nacht Guilhem Prunel en Bonnet de Saintes, de parfaits, ophalen te Palleville, waar ik ze overnam van Raimon de Saint-Michel van les Touzeilles en van Jean de Bugairal van Palleville, en ik bracht ze naar Durfort bij die Aladaïs, die hen ontving met grote vreugde. Haar nicht Guillelma Basque was daar bij haar.

Die parfaits bleven daar twee dagen. En daarna hoorde ik die Aladaïs vertellen dat Berengera, de vrouw van Guilhem Robert, Arnalda de Bésaucèle, Petrona Bauraire, Senglara of Aude, Guilhem Espes en andere gelovigen van Sorèze daar deze parfaits kwamen bezoeken. Dit gebeurde zo'n vijftien jaar geleden.

Bernat Céré en ik hebben deze parfaits uit het huis van Aladaïs laten komen en wij hebben ze naar dat van Peire Arimand van Roquefortze laten gaan waar ze acht dagen verbleven.

Bernat Céré en ik haalden ze uit het huis van Peire Arimand en we brachten ze in de vroege morgen naar het huis van Bonnet Faure van Condrast, neef van Bernat Céré, waar ze de voornoemde Bonnet en zijn vrouw, wiens naam ik mij niet meer herinner, vonden die hen ontvingen en ze ongeveer acht dagen bij zich hielden. Maar ik heb ze er geen eer zien betonen.

Hebt gij iemand met deze parfaits gezien in het huis van Peire Arimand?

Ik zag daar met hen Arnalda Arimand, moeder van Peire Arimand, en Bernat Céré van Roquefort. Ik heb die parfaits ook horen zeggen dat de voornoemde Peire Arimand hen gezien had, en wist dat zij daar waren. Maar zij waren blijkbaar niet tevreden over hem, als men ze hoorde praten.

Ik heb ook Fauresse, de vrouw van Peire-Raimon Mercadier, horen vertellen dat zij aan Guilhem Garrigue van Dreuilhe twaalf denieren Tolozaans, had gegeven opdat hij ze aan Peire Maurel zou geven, de contactman van de parfaits, om hen naar de parfaits in Lombardije te brengen.

Pons Durand van Saissac is gelovige van de parfaits. Toen ik van Lombardije kwam als ingeklede ketter, liet ik via mijn broer Raimon Rafard aan die Pons vragen om mij te komen spreken, maar hij is niet opgedaagd. De parfaits in Lombardije hadden mij gevraagd het zo aan boord te leggen dat deze Pons en zijn broer naar Lombardije zouden komen met hun bezittingen.

Hij heeft dit verklaard te Toulouse ten overstaan van broeder Hugues, prior van de predikheren van Toulouse. Getuigen broeder Pons de Parnac, broeder Pierre Gasc, broeder Jacques de Cunfavier, en ik, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris die het optekende.

Op 18 augustus 1278 voegde de voornoemde getuige aan zijn verklaring toe wat volgt:

Te les Touzeilles, in het huis van Grazide, zag ik Guilhem Prunel, Peire de Lassur, Raimon Vital van Saintes, de parfaits, en met hen Grazide zelf, haar zoon Raimon de Saint-Michel, en Jean de Bugairal, schoonzoon van deze Grazide. En daar hebben ikzelf en al de anderen deze parfaits geëerd en hun prediking gehoord. Dat gebeurde zo'n vier jaar geleden.

Toen ik naar Lombardije wou gaan bij die parfaits, liet ik dat weten aan mevrouw Marquesia, weduwe van Aimery de Roquefort te Sorèze, in de kamer van haar baljuw Sanician, waar

ik ze ging vinden. Bij haar was dame Mathelio, weduwe van Jourdain de Roquefort. Ik nodigde toen dame Marquesia uit om een som geld aan de kerk van de parfaits in Lombardije of aan haar oom, de parfait Guiraut Hunaud, te sturen. Ze vroeg me: "En wie zal dat geld geven?" Ik antwoordde haar dat het de contactman van de kerk zou zijn, nl. Peire Maurel. Zij antwoordde dat zij dit niet beschikbaar had. Ik sprak haar toen tegen en zei dat zij wel geld beschikbaar had voor haar zoon Guilhem Hunaud wanneer hij een onverantwoorde uitgave wou doen, en dat zij niets had voor de kerk van God. En zij ging buiten. Vrouw Mathelio hoorde dit alles en zei me dat ik gelukkiger was, ik die een arme drommel was, dan zij, die rijke dames waren. En zij zei me dit, denk ik, omdat ze zich klaar maakte om naar Lombardije te gaan. Dit gebeurde zo'n tien jaar geleden.

Toen ik van Lombardije terug was als geklede ketter, vertelde Joan Clerc mij dat Petrona, de vrouw van Joan Bru, dame Marquesia was gaan opzoeken en haar had gezegd dat de goede lieden (d.w.z. de parfaits), in de bergen waren gekomen in de omgeving van Roquefort. Zij vroeg haar of zij ze wou zien, en voornoemde dame vroeg haar wie het was. Zij antwoordde dat er slechts één alleen was op een bepaalde plaats. De dame antwoordde dat, als het zo was, zij hem graag alleen zou ontmoeten. Dit gebeurde zo'n vier jaar geleden.

Toen ik te Roquefort verbleef, in het huis van Peire Arimand zoals al gezegd, vroeg zijn moeder Arnalda mij de ketterdoop toe te dienen aan Ermengarda, moeder van Peire Raimon Mercadier, die ziek was van een ziekte waarvan ze genas. En ik hoorde die Arnalda zeggen dat deze zieke ermee instemde, maar haar zoon Peire-Raimon en zijn vrouw Fauresse wouden die ketterdoop niet toestaan. Dat was rond hetzelfde tijdstip.

Toen ik naar Lombardije ging bij de parfaits met de voornoemde Peire Maurel, contactman van de parfaits, kwam Bernat del Cirer⁵⁸ van Roquefort met ons mee, naar hij zei tot Montpellier, en daar veranderde hij van mening toen hij vernam dat parfaits schandaal en vervolging leden in Lombardije op dezelfde manier als hier te lande. Daarom ging hij niet verder en keerde naar huis terug.

Toen ik kind was, bracht ik op bevel van mijn vader vissen en fruit naar Roger en naar Villacilhon te Roquefort in het huis van Guilhem Arimand en van zijn vrouw Aladaïs. Ik kwam bij hen toen ze aan het eten waren en met hen Raimon de Bassens en Guilhem de Bassens van Lasbordes, de broers van deze Aladaïs, die op dat moment bij hen woonden. Dit gebeurde zo'n veertig jaar geleden.

Toen Guilhem⁵⁹, die de functie bekleedde van diaken van de parfaits van le Vielmurois, voor de eerste keer predikte in het huis van mijn vader Bernat Rafard, zoals hoger gezegd, woonden Sicard Arland en zijn neef Raimon Estève van Roquefort deze prediking bij en eerden deze parfaits voor mijn ogen.

Raimonda Arland, weduwe van Pons Arland, smid van Roquefort, die nu te Labécède woont, kwam twee of drie keer Alamande, Beldone en Raimonda Autier, de parfaites, zien die toen in het huis van mijn vader waren en zij bracht fruit en eerde ze voor mijn ogen. Dit gebeurde zo'n vijfenveertig jaar geleden.

---

⁵⁸ of Céré.

⁵⁹ Vital.

Ik verbleef eertijds als parfait te Pavia in de woonst van Raimon de Caraman die parfait was geweest en nog altijd gelovige. En daar zagen die Raimon de Caraman, zijn vrouw Raimonda, Bernat Fisse de Caraman en Antigone, die uit de Auriçais kwam mij, een parfait, en allen betoonden mij eer.

Ik hoorde toen deze Bernat Fisse zeggen dat hij ingeklede ketter was geweest, maar dat hij de onthouding van de parfaits niet kon volhouden en dat hij zijn gezelschap, de parfait Raimon Vital, verliet en terugkeerde naar Caraman bij zijn vrouw en zijn broers, die hem vele verwijten toestuurd en hem slecht ontvingen in zoverre dat zij hem dwongen opnieuw te vertrekken en naar Lombardije te gaan. En ze beloofden hem toen, zei hij, drie zilveren marken te sturen, maar ze hadden er maar één gestuurd die Peire Maurel hem bracht.

Ik denk vast dat die Bernat Fisse zelf naar Caraman terugkeerde en naar zijn broers ging om dat geld te hebben. Hij verliet Lombardije eerder dan ik.

Antigone is te Pavia gestorven getroost door parfaits. Dit gebeurde zo'n vijf of zes jaar geleden.

Raimonda Arland, die te Labécède woont, heeft mij verteld dat Arnalda Arimand van Roquefort haar goede liederen had getoond, te weten de parfaits Guilhem Prunel en Bonnet de Saintes toen deze Arnalda ze in haar huis had zoals gezegd werd, maar ze heeft ze niet vernoemd.

Hij heeft dit getuigd te Toulouse ten overstaan van broeder Hugues Amiel, prior van de predikheren van Toulouse. Getuigen broeder Pons de Parnac, broeder Pierre Gasc, broeder de Cunfavier, en ik, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris die het optekende.

Op 31 augustus 1278 voegde de getuige wat volgt toe aan zijn verklaring:

Op een dag heb ik Grazide van les Touzeilles gezien. Ze haalde wol rond om een deken te maken bestemd voor de parfaits. Ze ging rond bij de gelovigen of die verondersteld werden dat te zijn en vooreerst bij Raimonda Arnaud, die toen een mas bewoonde buiten de burch van Roquefort. En die Raimonda heeft Grazide voor mijn ogen wol gegeven.

Daarna bracht ik haar bij Fauresse, de vrouw van Peire-Raimon Mercadier van Roquefort, die ook van haar wol afstond aan Grazide, in mijn tegenwoordigheid en deze van Raimon Arland of van Arnalda Arimand die Fauresse aanspoorde om te geven door haar voor te spiegelen dat zij zich in een situatie zou kunnen bevinden waarin Grazide haar zou kunnen bijstaan, wat misschien niet het geval zou zijn voor geen enkele andere persoon van le Vielmurois.

Daarna leidde ik Grazide naar het huis van mijn broer Raimon Rafard. En daar gaf Ricarde, zijn vrouw, ook van haar wol aan Grazide, voor mijn ogen. En ik heb Grazide horen zeggen dat Arnalda Arimand van Roquefort, bij wie ze toen gegaan was, haar ook wol had gegeven, maar slechts weinig want zij had maar weinig schapen. Wat het tijdstip aangaat, het gebeurde zo'n elf jaar geleden.

Terwijl Aladaïs, de weduwe van Étienne Arland van Roquefort, ziek was te Durfort, zag ik, als kind van tien à twaalf jaar, de parfaits Estieu en Ferrand rechtstaande voor het bed van Aladaïs, en ze dienden haar de ketterdoop toe.

En ik zag daar met hen Pons Mercadier, schoonzoon van Aladaïs, die daar die parfaits bracht die bij hem woonden, Ermengarde, zijn vrouw, die daar twee parfaites bracht die zij en haar man onderdak verschaften, Arnaud, weduwe van Raimon Arimand van Roquefort, Aladaïs, weduwe van Guilhem Arimand, die te Lasbordes woont, en naar ik denk, Raimonda, vrouw van Pons Arland, die te Villemagne woont, Aladaïs, weduwe van Raimon

Fouguet van Roquefort, zuster van Peire Moïs van Garrevaques die daarna te Buzet woonde met haar zoon Guilhem Fouguet.

En al die personen woonden deze ketterdoop bij en eerden die parfaits, behalve ik die nog een kind was.

En deze Aladaïs liet tarwe achter voor deze parfaits. Dit gebeurde zo'n vijftig jaar geleden.

Te Roquefort, in het huis van mijn vader Bernat Rafard, heb ik Raimonda Arland, die te Villemagne woont, de parfaites zien eren die bij mijn vader verbleven en ik heb haar fruit zien brengen en uitdelen. Zo'n vijftig jaar geleden.

Ik zag, in hetzelfde huis, op een dag de parfaits Arnaud Mirre en zijn gezelschap wiens naam ik niet ken, die daar predikten en aten. En ik heb daar met hen Bernarda Bosc van Saint-Paul gezien die van Verdun geweest was, vriendin en vertrouweling van die parfaits, Het was de meid en de bijzit van mijn vader.

Maar ik heb die parfaits toen geen eer betoond, noch gezien dat Bernarda ze eer betoonde. Dit gebeurde zo'n dertig jaar geleden.

Op een andere keer in het zelfde huis zag ik een kreupele parfait en met hem die Bernarda die hem kende. En ik zag haar die parfait eren, maar ik heb hem niet geëerd. Dat gebeurde rond hetzelfde tijdstip.

Bernat Arbourel van Sorèze, zijn vrouw, wiens naam ik niet ken, en hun zoon hebben Raimon de Saint-Michel van les Touzeilles, die op de vlucht was wegens ketterij, in hun huis verborgen en onderdak gegeven gedurende twee dagen en twee nachten. Ik wist het en ik vergezelde die Raimon.

Peire Berthoumieu en zijn moeder, wiens naam ik niet ken, van Sorèze, burens van Bernat Arbourel, hebben in hun huis gedurende twee dagen en twee nachten onderdak verleend aan Raimon de Saint-Michel, toen op de vlucht voor ketterij. Ik was aanwezig en vergezelde die Raimon. We kwamen toen van Carcassonne, Raimon en ik, waar hij had gesproken met Peire de Lassur, die toen in de Muur vastzat omdat hij enkele gelovigen zou verbergen in de zaak van de ketterij. Dit gebeurde zo'n negen jaar geleden.

Wijlen Sicard Arland, broer van Etienne Arland van Roquefort, werd tot ketter gedoopt tijdens de ziekte waaraan hij stierf, door parfaits die zijn neef Sicard Arland, echtgenoot van Raimonda Arland die nu in Labécède woont, bij hem bracht vanuit Durfort.

Waren aanwezig bij deze ketterdoop: ikzelf, toen nog kind, Raimon de Bassens van Lasbordes, en Arnaud Bel van Puginier die toen te Roquefort woonden, Sicard Arland, Rica, vrouw van Roger Maire, die nu te Cabrespine in de Cabardès woont, Ermengarde, vrouw van Raimon Mercadier, Arnaud Arimand, vrouw van Roger Arimand, Aladaïs Fouguet, die sindsdien te Garrevaques woont, en vele anderen van Roquefort die sindsdien dood zijn, en Peire de Garris die een mas bewoont kort bij Saint-Félix, en Ricarde Bourrel, die te Dreuilhe woont.

Allen eerden die parfaits, maar ik niet omdat ik een kind was. En ik heb gehoord dat deze zieke aan de parfaits twee bijenkorven gaf. Dit gebeurde zo'n vijftig jaar geleden.

Op een dag toen Peire Baisse, de agent van wijlen monseigneur Pierre, abt van Sorèze, bij zijn doortocht te Roquefort, de parfaites Raimonda Autier, die van Villepinte was, en haar gezellin, had gearresteerd en hij ze gevankelijk wou meevoeren naar Sorèze, kwamen de vrouwen van Sorèze bijeen, ze wierpen zich op deze agent met stokken en stenen, ontrukten hem deze parfaites en lieten ze vrij vertrekken.

Daarna ging de voornoemde agent onmiddellijk terug naar de abt van Sorèze bij wie hij zich beklaagde over die vrouwen omwille van dit geweld. Toen de abt het gehoord had en met hem Jourdain, de heer van Roquefort, gingen ze naar de burcht van Roquefort en namen de agent met zich mee. Ze riepen de vrouwen van de burcht samen want de mannen waren buiten op hun werk. Zij vroegen aan deze vrouwen of het waar was dat zij de parfaites ontruikt hadden aan de agent. Zij antwoordden dat hij geen parfaites gevonden of aangehouden had maar dat hij twee brave getrouwde vrouwen van de burcht had gearresteerd die hij domweg beschuldigde parfaites te zijn, en dat zij het waren die ze hem afgenomen hadden en niet de anderen. En zij toonden hen die getrouwde vrouwen van de burcht en zeiden dat het deze waren die hij had aangehouden. Die twee vrouwen bevestigden hetzelfde. Hij van zijn kant beweerde dat het die vrouwen niet waren die hij had aangehouden maar dat het boven alle twijfel stond dat hij parfaites had gearresteerd, en dat zij hem deze ontnomen hadden. Hij zag ze daar niet, en hij zou ze wel herkend hebben. Gezien hij niets kon bewijzen op een andere wijze, werd hij uitgelachen.

Wie waren het die dit geweld pleegden?

Ik herinner het mij niet goed, maar zouden het moeten weten Arnalda Arimand, moeder van Peire Arimand, Ermengarda Arland, vrouw van Peire Mercadier, Raimonda Arland, weduwe van Sicard Arland, en Rica, de weduwe van Roger Maire van Cabrespine in de Cabardès, die men voor de abt toonde als een van de gearresteerde vrouwen, in de plaats van Raimonda Autier, en Guillelma Aiberne voor de andere. Dit gebeurde zo'n vijftien-veertig jaar geleden.

Ik heb Grazide van les Touzeilles horen zeggen dat Petrona Bru van Durfort haar op de markt van Sorèze gezegd had vijgen te laten halen bij haar, en dat zij haar Bruna de Palajac, haar meid die van de familie was van de parfait Guilhem Prunel, had gezonden. En die Petrona had Bruna met haar zoon Guiraut Bru in haar wijngaard gestuurd om er vijgen te plukken opdat Bruna ze naar de parfaits in het huis van Grazide zou brengen. Dit gebeurde zo'n acht jaar geleden.

Ik denk dat ik Guiraut Unaud of Bernat Olive te Sirmione in Lombardije heb horen zeggen dat ridder Padier de ketterdoop had ontvangen van Guilhem Prunel en zijn gezelschap tijdens de ziekte waaraan hij stierf.

Ik heb, naar ik meen, Raimon Amiel en Pons en Guilhem Autier van Villepinte gezien die naar Roquefort gekomen waren bij mijn vader Bernat Rafard met een merrie geladen met tarwe en gepeulde bonen, die zij plaatsten in het huis waar toen Raimonda Autier, Beldone en Alamande, de parfaites, waren. En ik denk dat al die van Villepinte Roger en Villacilhon, de parfaits, gingen zien die toen te Roquefort waren bij Guilhem Arimand. Dit gebeurde zo'n vijftig jaar geleden.

Toen wij, ikzelf, wijlen mijn vader Bernat Rafard, Pons Verrier en Peire Guiraut van Sorèze, naar de weiden van Fournes gingen om een koe te zien, kwamen wij tussen de bron van Roset en de toren van Fournes, Peire Arrouard van Vaudreulle en Peire Gui van Sorèze tegen, die de parfait Nadal, toen gewond, naar de geneesheer Hélie te Sorèze brachten. Bernat Rafard, mijn vader, Pons en Peire Verrier en Peire Guiraut brachten daar eer aan deze parfait. Ik denk ook dat deze gewonde parfait en zij die hem meevoerden in de toren van Guiraut Terré uitrustten tot bij het vallen van de nacht, tot ze Sorèze binnengingen, want zij durfden zich er niet overdag vertonen.

Dat gebeurde in het jaar dat monseigneur Raimond, graaf van Toulouse, stierf wat nu zo'n negenentwintig jaar geleden moet zijn⁶⁰.

Raimon Berthoumieu van Verdun verbleef als koewachter bij zijn oom Guilhem Arimand van Roquefort, toen deze Guilhem de parfaits Villacilhon en Roger en de parfaites de Rougières bij hem onderdak bood. Deze Raimon was toen zo'n veertien à vijftien jaar.

Peire Bourrel van Verdun en Peire de Mires, zijn knecht, verbleven te Roquefort met Bernat Peire Mercadier toen deze bij hem drie of vier parfaites liet schuilen die voor hem het brood bakten en de keuken deden omdat hij niet getrouwd was. En de voornoemde Peire de Mires had onder hen een of twee tantes. Dit gebeurde zo'n vijftig jaar geleden.

Hij heeft dit verklaard te Toulouse ten overstaan van broeder Hugues Amiel en broeder Jean Galand, inquisiteurs. Getuigen Bernard de l'Isle en broeder Arnaud Archambaud, predikheren, en ik, Ath de Sint-Victor, openbaar notaris die het optekende.

In het jaar van de heer 1279, op 18 mei, voegde de voornoemde getuige het volgende bij zijn belijdenis:

Op een keer hoorde ik Raimon de Sint-Michel zeggen dat hij naar Montauban was geweest en dat hij er een gelovige gevonden had die twaalf denieren tolozaans aan haar moeder Grazida had gezonden. Deze gelovige had aan Raimon gezegd dat hij haar twee goede lieden, dit zijn dus parfaits, mocht sturen in het geheim, zij zou ze onderhouden en onderdak geven in een goede toren die ze bezat, het hele jaar door als dat nodig was. Dit gebeurde zo'n veertien jaar geleden.

Ik heb een keer Peire Arimand van Roquefort horen zeggen dat Hélié, de geneesheer, en Raimon Peyre, de kleermaker, van Sorèze, gevraagd hadden naar parfaits bij de ziekte waaraan zij stierven maar dat zij er geen konden hebben omdat er geen in het land waren. En ik denk dat mijn broer Raimon en Jean Clerc van Roquefort dit hadden gehoord. Dat gebeurde toen ik weerkeerde van Lombardije en gelovigen zocht. Wat de plaats betreft, dat gebeurde in het huis van Peire Arimand te Roquefort.

Ik heb ook gehoord dat de voornoemde Hélié zei dat zijn broer Jean Hélié ook parfaits had gevraagd bij de ziekte waaraan hij stierf. En hij zou er een gehad hebben, als een geestelijke, de zoon van meester Peire Peyrier van Sorèze van wie de zieke de zuster had getrouwd, niet onophoudelijk bij de zieke was gebleven. Hij kon ze dus niet hebben door de aanwezigheid van die geestelijke, reden waarom Hélié placht te zeggen dat hij de ziel van zijn broer had gestolen. Die woorden werden door niemand anders gehoord. Dit gebeurde zo'n twaalf jaar geleden.

Marquesia, de vrouw van Hélié, was destijds volgdame van Grazide des Touzeilles, en Grazide zorgde voor haar huwelijk met Hélié. Ik denk dat zij op de hoogte was van de ketterij.

Hij heeft dit verklaard ten overstaan van broeder Hugues Amiel, inquisiteur. Getuigen broeder Pons de Parnac, broeder Peire de Laurie en broeder Bernard de l'Isle, en ik, Ath de Sint-Victor openbaar notaris die het optekende.

---

⁶⁰ Dit klopt.

In het jaar onzes Heren 1281, op maandag, dag na Sint Paulusbekering⁶¹ voegde Guilhem Rafard, bekeerling, het volgende bij zijn verklaring:

Ik heb Grazide des Touzeilles aan mij horen zeggen dat, toen Jean d'Hélie van Sorèze ziek was van de ziekte waaraan hij stierf, hij de ketterdoop had willen ontvangen als hij er de mogelijkheid toe had gehad. Maar het kon niet omdat een geestelijke, zijn schoonbroer, zoon van wijlen Peire Peyrier, deze zieke zeer attent in het oog hield tot aan zijn dood. En ik heb Grazide horen zeggen dat Miracla, de weduwe van Arnaud van Sabarthès, nu de vrouw van Bernat Raffré, de parfaits Guilhem Prunel en Bonnet de Saintes twee dagen en twee nachten bij zich hield terwijl ze wachtten op de kans om de zieke te ontvangen. Het is zo'n veertien jaar geleden dat ik Grazide dat heb horen zeggen.

Te Verona in Italië heb ik de parfait Guilhem Prunel hetzelfde horen zeggen in tegenwoordigheid van zijn gezelschap Bernat de Tilhols die het hoorde. Dit gebeurde zo'n twaalf jaar geleden .

Hij heeft dit verklaard te Toulouse ten overstaan van broeder Jean Galand, inquisiteur. Getuigen broeder Arnaud Archambaud en broeder Arnaud del Gras, predikheren, en ik, Ath de Sint-Victor, openbaar notaris die het optekende.

RAIMON HUC DE ROQUEVIDAL

---

5 april 1276. Raimon Huc, zoon van Guilhem Huc de Roquevidal, gevankelijk voorgeleid als verdachte, verklaart, na de eed afgelegd te hebben:

Ik heb in mijn huis te Roquevidal de parfaits Guilhem Prunel en zijn gezelschap Bernat de Tilhols ontmoet. Zij bleven een dag en twee nachten en aten van wat ik hen gaf van mijn bezit. Samen met deze parfaits zag ik mijn echtgenote Arnalda, mijn broer Bernat Huc, mijn moeder Rixenda, en Tolosa, de vrouw van mijn broer Bernat Huc, die allen samen in hetzelfde huis leven. En daar heb ik die parfaits geëerd bij aankomst en vertrek, met een kniebuiging en driemaal *Benedicite*... volgens de ritus van de ketters. En ik heb alle vernoemde personen de parfaits zien eren, bij aankomst en vertrek, elk van hen. En ik heb naar de sermoenen van die parfaits geluisterd en ik zag dat de anderen ook luisterden. Dit gebeurde ongeveer een maand geleden.

Guilhem Faure, zoon van Amiel Faure van Saint-Alain, en Sicard le Tisserand van Lavaur, kwamen bij mij na het vertrek van deze parfaits, vroegen mij en mijn broer waar ze waren, en zeiden dat zij ze zeer graag zouden zien. Omdat ze er niet waren, hebben zij ze toen niet gezien. Maar mijn broer Bernat zei me dat deze Guilhem Faure en Sicard naar de parfaits vroegen om de ketterdoop te houden van een vrouw die hij niet noemde, ook niet de plaats waar ze was. Maar beide zijn gelovigen van de ketters. Zelfde tijdstip.

Raimon le Tisserand van Saint-Félix, die daar woont en een zoon heeft met naam Amiel die wever is en een andere met naam Peire die in dienst is bij Bastida, koerier van het Hof van Saint-Félix, kwam bij dat huis en vroeg nadrukkelijk om parfaits. Hij wou ze graag zien want hij had het geld reeds bijeengebracht waarmee hij naar Lombardije wou gaan om de

---

⁶¹ 29 januari 1282.

ketterdoop te ondergaan. Om die reden wou hij ze zien. Maar hij zag ze niet vermits ze er niet waren en hij sliep er twee nachten, onderhouden op mijn kosten en die van mijn broer⁶². Zelfde tijd.

Die Raimon le Tisserand was nog een andere keer in huis en vroeg om parfais te zien om dezelfde reden. Maar hij zag ze niet want ze waren er niet. Wat het tijdstip aangaat, iets vroeger.

Ik heb menige keer, zoveel keren dat ik het mij niet herinneren kan, Guilhem Prunel en Bernat de Tilhols, zijn gezelschap, ontvangen. Zij bleven de ene keer acht dagen of meer, een andere keer minder, naar believen.

En ik zag elke keer met hen al de reeds genoemde personen van het huis: ze eerden ze menige keer en aten hun gewijd brood. Ik heb ze geëerd, naar hun sermoen geluisterd en gegeten van hun gewijd brood, gezeten aan hun tafel of aan dezelfde tafel als zij. En telkens als ik van een bepaald voedsel en drank nam zei ik de zegen; [dit gebeurde] menige keer, zelfs zoveel keer dat ik mij het tijdstip niet herinner. En enkele keren heb ik aan dezelfde tafel als deze van de parfais mijn broer Bernat en mijn moeder weten aanzitten.⁶³ Zo'n twee jaar geleden.

Ik heb Raimon Bitour, een boer van Roquevidal, daar gebracht die er luisterde naar de preek van de parfais. Maar ik heb hem geen eer zien betuigen voor zover ik het mij herinner. Ongeveer een jaar geleden.

Ik heb daar Etienne Huc de Roquevidal naartoe gebracht om deze parfais te zien. Hij luisterde naar het sermoen en eerde ze terwijl ik het zag. Hij gaf hen een stenen brood. En genaamde Raimon Bitour gaf hen een karteel tarwe, ik zag het, toen hij ze ontmoette zoals gezegd. Het tijdstip: met Pinksteren zo ongeveer een jaar geleden.

Op mijn instructies en op mijn vraag ontving Pons Huc de oude van Roquevidal, de broer van de pastoor van Viviers, ze in zijn huis. Ik ging ze brengen en ik ging ze halen. En die parfais dienden toen de ketterdoop toe aan Blanca, de echtgenote van Pons Huc, die leed aan de ziekte waardoor ze stierf.

Bij deze ketterdoop waren aanwezig: ikzelf, Marina, de dochter van de zieke die de echtgenote is van Guilhem Peytavi van Roquevidal, Raimon Bru van Mourvilles in de streek van Saint-Félix. Deze ketterdoop gebeurde met de instemming van Pons, die het wou en die ondanks zichzelf erin toestemde: hij zag de parfais niet maar wist goed dat zij in zijn huis waren.

En de zieke vermaakte aan deze parfais een suster tarwe, die niet betaald werd naar ik meen te weten.

Ik noch iemand van vernoemden eerden deze parfais. Dit gebeurde een jaar geleden sinds de laatste vasten.

Mijn vrouw Arnalda had kennis van deze ketterdoop naar ik meen.

Peire de Bugat van Roquevidal heeft twee keer deze parfais in mijn huis bezocht en telkens heeft hij een lange tijd naar het sermoen geluisterd. Maar ik herinner mij niet dat ik hem ze heb zien eren, of hen iets geven of toezenden. Dat is ongeveer een jaar geleden.

---

⁶² De vluchteling voor ketterij is gelijkgesteld met de parfait, en dus geëxcommuniceerd. De misdadschaal van de delicten is dezelfde voor hen die met hem in betrekking staan.

⁶³ De jongere vrouwen dienden op.

Fort, de zoon van Bernat Garrigue van Maurens, heeft deze parfaits driemaal een bezoek gebracht. En telkens zag ik dat hij ze eerde en lang met hen sprak. Deze Fort was de agent van de ketters.⁶⁴ Dit is ongeveer twee jaar geleden.

Pons Fougassier, klerk, van Toulouse, heeft de parfaits driemaal bezocht in dat huis en sprak met hen apart. Ik zag niet dat hij ze eerde maar ik heb hem zien eten aan dezelfde tafel en hen een brood op steen brengen. De tweede keer overnachtte hij in het huis. Dit is ongeveer twee jaar geleden en voor de laatste keer dit jaar in de Advent. Die Pons stuurde door mijn tussenkomst een scheermes en een schaar naar de parfaits. Zo'n twee jaar geleden.

Raimon Fougassier, de broer van Pons, heeft de parfaits tweemaal bezocht en hij wou ze veel zien. Maar hij zag ze niet voor zover ik mij herinner. Sinds acht maand. Armand Fougassier, broer van Pons en van Raimon Fougassier, kwam een keer naar het huis en verbleef er een dag. Maar hij zag er de parfaits niet, want ze waren er niet. Maar ik denk dat ze gekomen waren om hen te zien en dat zij gelovigen van de ketters waren en nog zijn. Het gebeurde dit jaar bij de wijnoogst.

Guilhem, zoon van Guilhem de Roquevidal, heeft de parfaits tweemaal bezocht. En telkens sprak hij lang met hen. Hij bracht hen telkens brood of een brood op steen. Ik zag dat hij ze eerde. Zo ongeveer een jaar geleden.

Ook in het huis van Guilhem Terré zag ik de parfait Guilhem Prunel en zijn gezelschap Bernat Tihols. En ik zag bij hen de genaamde Guilhem Terré die mij binnenleidde in de kelder waar ze zich bevonden. Maar ik noch Guilhem Terré hebben op dat ogenblik die parfaits geëerd en ik zag niemand van het huis met hen. Maar ik denk wel dat de bewoners van het huis wisten dat zij daar waren. Zo'n anderhalf jaar geleden ongeveer.

Ook Raimon Guiraud de Roquevidal is naar daar gekomen om de parfaits te zien. En ik zag dat mijn broer Bernat voor hem de kelder opende waar ze zich bevonden. Maar ik zag hem niet met hen. Toen hij toekwam vroeg Raimon Guiraud mij om die parfaits te ontmoeten. Dit was omstreeks het Sint-Jansfeest.

Hij heeft dit verklaard voor broeders Ranulphe en Pons de Parnac, inquisiteurs. Getuigen Guilhem de Concots, Raimond Boué, baljuw van Lavaur, Constantin d'Estelle, en mijzelf, meester Béranger du Vernet, die het optekende.

De volgende dag, 6 april 1274, voegde hij eraan toe:

Bernarda, vrouw van Etienne Huc de Roquevidal, heeft twee keer voedsel gezonden naar de parfaits, te weten brood, wijn en vruchten, een keer via mij, de andere keer via Etienne, haar man. Zij is een gelovige en een vriendin van de parfaits, alhoewel ik nooit gezien heb dat zij ze kwam opzoeken. Ongeveer een jaar geleden.

Die Bernarda is mij komen vinden en ze zei mij dat ze haar man Etienne had horen zeggen dat de parfaits verraden waren en in mijn huis moesten gearresteerd worden; hij raadde mij daarom aan mijn voorzorgen te nemen. Etienne zelf zei me 's avonds hetzelfde en gaf mij de raad ze ten allen prijze te verwijderen, d.w.z. ze te doen vertrekken, zo ze daar waren. Maar Etienne noch Bernarda zagen de parfaits.

---

⁶⁴ Hij verzamelde de giften van de gelovigen.

Ik zei dit alles aan de parfais en ze vertrokken dezelfde nacht. Mijn broer Bernat vergezelde en leidde ze. Bij zijn terugkeer wist hij mij te vertellen dat ze naar het dorp of het kasteel van Prades gegaan waren waar ze halt hielden in de mas van de lieden van die plek waarvan hij mij de naam niet gaf en ik ken hem niet. Maar mijn broer Bernat heeft deze parfais driemaal bezocht op dat domein, naar hij mij zei. En hij bracht hen er allerlei zaken, klederen en andere zaken die hen toebehoorden en die zij in ons huis hadden achtergelaten. Bernat kent de naam goed van die mensen en van de plek. Zo'n maand geleden ongeveer.

Bernat Bru van Mourvilles heeft die parfais bezocht in mijn huis te Roquevidal en heeft de woorden en de sermoenen in mijn bijzijn beluisterd. Maar hij heeft ze niet geëerd en hij heeft ze niets gegeven of gebracht terwijl ik het zag. Dit gebeurde zo'n jaar geleden bij de laatste vasten.

Ik houd voor zeker, maar ik herinner het mij niet goed, dat Ermengarda, de weduwe van Alexander de Roquevidal, aanwezig is geweest bij de ketterdoop van Blanca, de echtgenote van Pons Huc, zuster van Ermengarda, waarvan ik vroeger sprak. Maar zij heeft er de parfais niet geëerd. Zelfde periode als hierboven voor deze ketterdoop.

Raimonda, de echtgenote van Pons Maurel de Roquevidal heeft door mijn tussenkomst een pond peper aan die parfais gestuurd. Zo'n jaar geleden.

Ik heb mijn vrouw Arnalda ook horen zeggen dat deze vrouw een bezoek gebracht heeft aan deze parfais en ze in het huis gezien heeft. En die vrouw, de echtgenote van Pons Maurel, wist goed dat zij in het huis waren. Zij was en zij is een gelovige van de kettters.

Raimonda, de weduwe van Nicolas Rougé de Roquevidal, heeft deze parfais menige keer gezien en bezocht in mijn huis, heeft ze geëerd en hun sermoenen beluisterd. En ik heb gezien dat zij hen voedsel bracht. Zij was de schoonmoeder van mijn broer Bernat. Twee jaar en ook zes maanden geleden.

Arnaut Olric de Roquevidal, mijn neef, heeft mij gezegd dat zijn zoon Guilhem Olric die parfais gevonden had in mijn *batut* naast de zijne en dat zij hem hadden laten weten, aan Arnaut via die Guilhem, dat hij hen daar moest komen opzoeken. Wat hij deed, nl. dat hij ze ging opzoeken in die *batut*. Hij had hen die dag voedsel meegebracht.

De volgende nacht kwamen de parfais in huis en ze zeiden mij dat ze Arnaut hadden gezien en zijn zoon Guilhem in die *batut*, en Arnaut had hen te eten gebracht, zoals hij me gezegd had. (*Op vraag*) Ik heb nooit een van die twee met de parfais gezien.

Het gebeurde ongeveer een jaar geleden.

Bernarda, dochter van wijlen Bernat du Pujol die van La Cougotte was, en Raimonda Terré, vrouw van Guilhem Miège van Roquevidal, hebben de parfais een bezoek gebracht in mijn huis volgens wat me mijn broer Bernat zei over Raimonda Terré, namelijk dat zij de parfais daar gezien had, en Bernarda del Pujol zei mij dat ze er die parfais gezien had en hen voedsel had gebracht. Zij wist goed dat de parfais in mijn huis waren. Maar ik heb geen van beide met de parfais gezien. Zo'n twee jaar geleden.

Die parfais waren en bleven ongeveer twee dagen bij deze Bernarda, daar waar ik het wist en ook alle andere personen van het huis die ik vernoemd heb. Maar ik heb die parfais daar niet gezien. Toen ze in het huis waren van Bernarda heb ik een vis gekocht en hen deze gestuurd, maar ik weet niet meer via Bernarda zelf of een andere persoon. Ongeveer twee jaar geleden.

Raimon le Tisserand van Saint-Félix heeft mij gezegd dat hij de parfaits bij mij niet kon zien want ze waren er niet, zoals al gezegd werd, en dat hij Raimon de Mas de Pech Redon, boven Cuq, in het bisdom Toulouse, bezocht in het huis van iemand wiens voor-naam Huc was. Hij zei mij de familienaam maar ik kan hem mij nu niet herinneren. Deze Huc was een persoon in wie men vertrouwen kon hebben, wat wil zeggen een vriend en een gelovige van de ketters. Via deze Huc zou men deze Raimon le Tisserand kunnen vinden als men dat wilde. Hij zei me ook dat een man, een waterzuchtige, zich te Saint-Félix bevond (hij noemde hem maar ik herinner mij de naam niet), die aan de parfaits vroeg hem de ketterdoop toe te dienen als de ziekte erger werd. Hij vroeg mij dus of de parfaits naar Saint-Félix zouden gaan om die man te dopen. Ik zei van ja, naar mijn mening. Zo'n maand geleden ongeveer.

Dezelfde Raimon le Tisserand zei me dat een vrouw van Saint-Félix die van adel was (hij noemde ze, maar ik herinner mij de naam niet, en zij heeft een zoon waarvan ik de naam niet meer ken) en met haar zoon naar Lombardije ging maar terugkeerde op haar passen waardoor de zoon werd aangehouden, vriendin en gelovige was van de ketters. Zij had het geld gereed voor het vertrek naar Lombardije en ze zou er graag naartoe gaan zo ze gezelschap had waarin ze vertrouwen kon hebben. Zelfde tijdstip.

Die parfait Guilhem Prunel heeft mij gezegd, toen ik naar Castelnaudary wou gaan voor raadpleging voor een ziekte die ik had aan mijn oog, dat ik een goed onderkomen kon vinden te Saint-Félix in het huis van Guillelma Foulhouse, een nicht of verwante van Bernat Fournier van Saint-Paul Cap de Joux, mijn compeer. Inderdaad, hij, Guilhem Prunel, zou goed ontvangen worden bij deze Guillelma Foulhouse zo hij er naartoe ging. Ik herhaalde deze woorden voor Raimon le Tisserand met wie ik mij bij deze Guillelma Foulhouse bevond waar we dronken. Daar was die Guillelma en haar man van wie ik mij de naam niet herinner, en twee jonge gasten waarvan ik de naam niet meer weet. Maar we spraken niet over ketterij. Een jaar geleden op vijftien dagen na of omtrent de vasten.

Ik heb ook aan Raimon Cougotte van Lacougotte in de parochie Cadoul gezegd dat de parfaits verbleven, d.w.z. komen en gingen in mijn huis. Die Raimon heeft me toen gezegd dat hij hen geen enkel kwaad zou berokkenen. Een jaar gelden ongeveer.

Die Raimon zei me echter dat hij een schoonbroer heeft met naam Raimon Aspe die parfait is in Lombardije. Voor hij parfait werd wou hij hem de parfait Sicard de Lunel tonen. Maar hij, Raimon Cougotte, wou hem niet ontmoeten. Zo'n vijftien jaar geleden ongeveer.⁶⁵

Ik heb ook Peire Maurel van Auriac, de contactman van de parfaits, driemaal in mijn huis gezien. Hij kwam de parfaits bezoeken en met hen spreken. Maar ik zag ze niet met hem. Ik wist echter dat hij hun contactman was. Twee jaar geleden ongeveer.

Ik heb mijn broer Bernat horen zeggen dat twee vrouwen van Lugan, moeder en dochter, waarvan de ene Gaillarda heet (de naam van de andere herinner ik mij niet meer), vriendinnen en gelovigen van de parfaits waren en geld waren aan het samenbrengen waarmee ze naar Lombardije zouden gaan. Op dit punt weet mijn broer Bernat de waarheid. Ik heb die parfaits dat ook horen zeggen en ik denk dat zij in het huis van die vrouwen geweest zijn en dat zij ze zagen. Sinds het Sint-Jansfeest.

Mijn broer Bernat en ik hebben dit jaar een merrie gekocht voor die vrouwen, met het geld dat de parfaits ons leenden.

---

⁶⁵ In werkelijkheid langer. De bekering van Sicard moet enkele jaren ouder zijn, zij staat in een register van de bisschoppelijke inquisitie.

Op bevel van de parfait Guilhem Prunel ben ik de boer Bernat Fournier en Pons Raynal van het dorp Saint-Paul Cap de Joux, uit de Sint-Andriesparochie (die Bernat Fournier verblijft nu en is getrouwd te Saint-Paul) gaan opzoeken om van hen te weten te komen of deze Pons Raynal en Raimon de Labatut, ook van het gebied van Saint-Paul, klaar waren om naar Lombardije te vertrekken. In dat verband wouden die parfait en zijn kompaan Pons en Raimon zien nabij de kerk van Sint-Andries in een *casal* of kleine hoeve. Raimon de Labatut was er niet. Hij kwam naar mijn huis en wanneer ik hem de plek getoond had, ging deze Raimon binnen bij de parfaits in de *soutoul* van het huis en onderhield zich daar lange tijd. Maar ik heb de parfaits op geen andere manier gezien, noch gezien dat hij ze eerde. Dat was ongeveer anderhalf jaar geleden. Die Bernat Fournier was en is een gelovige van de ketters, en hij is hun getrouwe.

Die Raimon de Labatut en Pons Raynal gingen weg en vluchtten naar Lombardije bij de parfaits, naar ik meen. Dezelfde Bernat Fournier kwam mij tweemaal opzoeken gedurende het laatste anderhalf jaar. Hij vroeg om de parfaits zien maar hij zag ze niet, want het stond de parfaits niet aan dat hij een vrouw genomen had. Maar die Bernat Fournier wist wel dat de parfaits dikwijls bij mij thuis kwamen. De eerste keer dat zij bij mij kwamen te Roquevidal kwamen zij er door tussenkomst van dezelfde Bernat Fournier die het ons aangekondigd had, aan mijn broer en aan mij. Wat de tijd aangaat, het zal zo'n twee jaar geleden zijn. Die Bernat Fournier kwam eens bij mij te Roquevidal en liet de parfaits die er waren het huis verlaten en voerde ze naar Saint-Paul Cap de Joux om een vrouw de ketterdoop toe te dienen. Ik ken haar naam niet meer. Ik hoorde dit later vertellen door die parfaits en door Bernat Fournier. Het gebeurde zo'n anderhalf jaar geleden.

Etienne de Pradines, kleermaker te Saint-Paul Cap de Joux, heeft deze parfaits bezocht in mijn huis te Roquevidal. En ik zag hem daar met de parfaits of ik toonde hem hoe in de *soutoul* te geraken om hen te bereiken, maar ik herinner mij niet goed wat van de twee het was. Die Etienne was daar gekomen om kleren te maken voor mij en mijn broer Bernat, die hem gezegd had om naar daar te komen om de kleren te maken. En mijn broer ging hem ophalen op bevel van de parfait en bracht hem daar. Zo'n anderhalf jaar geleden ongeveer.

Ik denk dat die Etienne de parfaits elders had gezien en hun vriend en hun gelovige was. Hij sneed die klederen bij mij te Roquevidal en nam ze mee naar Saint-Paul waar hij ze naaide en ze afleverde zonder betaling.

Op bevel van parfait Guilhem Prunel heb ik aan Etienne Pradines en Raimon Tiragoiran gevraagd hem paling te sturen. Ik zei dit aan deze Etienne. Hij zei mij dat hij hem zou brengen bij de pers waar men notenolie maakt in de voorstad van Saint-Paul. En gezien hij nog niet gekomen was nadat ik lang op hem gewacht had, zei ik aan Tiragoiran hem te gaan vinden omwille van die paling. Hij ging maar hij kon hem niet hebben daar hij niet klaargemaakt was. Dat was dit jaar rond Allerheiligen.

Deze Tiragoiran is een vriend en gelovige van de parfaits. En ik heb hem aan de parfait Guilhem Prunel horen zeggen dat, indien hij geld beschikbaar had, hij graag naar de parfaits in Lombardije zou gaan. Ik heb ook gehoord dat Tiragoiran zei dat hij reeds zestig of zeventig stuiver melgoriaans naar Lombardije had gestuurd, met de hoop er later naartoe te gaan.

Bernat Cahorsin, landbouwer van Saint-Paul Cap de Joux (het gaat om de broer van voornoemde Bernat Fournier), kwam tweemaal bij mij om de parfaits te zien. De tweede keer waren ze er. Bernat Cahorsin ontmoette ze daar en bracht ze naar Saint-Paul Cap de Joux om een vrouw van wie ik de naam niet ken de ketterdoop toe te dienen. Maar ik heb

hem niet gezien met die parfais. Het was mijn broer Bernat die het mij een andere keer vertelde. De parfais, heb ik de indruk, waren niet thuis. Die Bernat Cahorsin is gelovige, vriend en vertrouweling van de parfais en zij stellen veel vertrouwen in hem naar ik heb horen zeggen. Wat de tijd betreft, een jaar of meer.

Ik heb de parfait Guilhem Prunel horen zeggen dat men hem te Rabastens geld schuldig was, maar ik heb hem niet horen zeggen hoeveel, noch wie het schuldig was. Ik hoorde het ongeveer een jaar geleden.

Aimeric de Toulouse kwam een keer bij mij samen met Pons Fougassier van Toulouse en Guilhem Faure van Lavour. Allen gingen in een *soutoul* terwijl ik het zag, bij die parfais. Ze bleven lange tijd bij hen, maar ik heb ze op geen manier samen met die parfais gezien. Dit gebeurde een jaar geleden vanaf de laatste winter.

Deze Aimeric kwam een andere keer, zeer goed gekleed, te Roquevidal met een Engelse. Weinige dagen daarna kwam dezelfde Aimeric opnieuw bij mij, bijna helemaal uitgekled en vertelde mij dat, toen hij naar Lombardije ging met die vrouw en een andere, men hem al zijn geld en de kleren die ze droegen ontnomen had terwijl de twee vrouwen sliepen. Hijzelf was ook bijna meegenomen, maar hij was met geweld ontsnapt uit de gevangenis.⁶⁶

Ik heb ook de parfait Guilhem Prunel horen zeggen dat Pons de Gommerville van Toulouse naar Lombardije vertrokken was en dat Raimond, de broer van deze Pons, die nog te Toulouse is, na het vertrek van Pons zich had klaargemaakt om naar Lombardije te gaan bij de parfais, maar ik weet niet hoe het kwam dat hij niet vertrok.

Toen de moeder van de Fougassiers van Toulouse ziek was door de ziekte waaraan ze stierf, kwam haar zoon Pons Fougassier bij mij te Roquevidal, om parfais bij hem te brengen. Hij vond ze en sprak hen over de ketterdoop. Uiteindelijk ging Pons naar Lavour en die parfais en ik gingen naar Toulouse voor die ketterdoop. We gingen rechtstreeks naar het kanton Mons. Daar stuurden de parfais mij weg omwille van een mes dat ik had laten liggen bij een bron waar we gedronken hadden. Daarom verliet ik ze terwijl het al nacht was. En zij gingen naar Toulouse waar, naar ik later hoorde zeggen, zij deze vrouw ontvingen en haar de ketterdoop toedienden volgens hun ritus. Dat moet anderhalf jaar geleden zijn.

Ik heb deze parfais ook horen zeggen dat zij aan een vrouw met naam Morlane de ketterdoop hadden toegediend toen ze leed aan de ziekte waar ze van stierf. Zij was zeer rijk en zij hadden nogal wat geld gekregen. In de tijd toen ze gedoopt werd, was Raimonda Terré van Roquevidal haar meid (zij is nu de vrouw van Guilhem Miège van hetzelfde dorp). Zij was aanwezig bij deze doop en kende de hele zaak. Daarom had ze de mantel van deze ketterse moeten krijgen. Daarover was er in mijn huis een twist tussen haar en de parfais. Ik heb de parfais ook horen zeggen dat zij te Toulouse een ruzie hadden gehad met deze Raimonda en dat het dankzij Gourthane, de vrouw van Pons de Gommerville, was dat zij parfais de mantel kregen toen zij de ketterdoop vernam.

Er was ook een twist tussen deze parfais en Raimonda te Roquevidal, zo wist mijn broer Bernat van Guilhem Terré, de broer van deze Raimonda, en van haar moeder Fauresse. Die Guilhem en Fauresse kozen, in de mate dat ze het konden, de kant van Raimonda opdat ze de mantel zou hebben.

---

⁶⁶ Of, "door weg te lopen", als de tekst occitaans gebleven is. De context duidt op banditisme, eerder dan op een aanhouding.

Ik heb die parfais en mijn broer Bernat horen zeggen dat Peire de Bugat en zijn moeder Sasia van Roquevidal (deze Sasia is de vriendin van Raimonda Terré), zoveel als mogelijk partij kozen voor Raimonda Terré. Ik geloof vast dat die Sasia gelovige is, vriendin en weldoenster van de parfais, volgens wat ik die parfais meerdere keren heb horen zeggen aan mijn broer Bernat en aan Sasia en haar zoon Peire de Bugat. Het tijdstip van deze ketterdoop, anderhalf jaar ongeveer.

Ik heb Pons Fougassier van Toulouse horen zeggen dat hijzelf en zijn broeders in het huis van deze Sasia waren die, evenals haar zoon Peire de Bugat, hun band met de ketterij kende. En toen die Pons voor de eerste keer in mijn gemeente kwam, ging hij eerst naar het huis van deze Sasia en van haar zoon Peire de Bugat, en van daar, door hen, kwam hij naar mij. En toen zag Pons de parfais zoals gezegd werd.

Ik heb de parfais horen zeggen dat zij het consolament hadden toegediend aan een zoon van Pons de Gommerville, zeer jong nog of kind, tijdens de ziekte waaraan hij stierf. Voor dit consolament kregen zij vierhonderd of driehonderd blanke tornoois. En Pons gaf aan elk van deze parfais een bovenkleed van dik laken van geverfde wol. Zo'n twee jaar geleden.

Ik heb die parfais horen zeggen dat in de tijd dat zij te Toulouse woonden, in het huis kwamen van Bernat Faure van Saint-Rome die toen te Toulouse woonde langs de kant van de vesten. Het was in dat huis dat zij het consolament kwamen toedienen aan dit kind. Genoemde Faure bezocht en zag die parfais twee keer in mijn huis te Roquevidal, naar ik de parfais, die Faure en mijn broer Bernat hoorde zeggen. En ik zag hem in mijn huis. Hij sprak mij over de zaak van de parfais en door wat hij zei wist ik dat hij gelovige en vriend van de parfais was. Wat het tijdstip aangaat dat hij bij mij kwam voor de laatste keer, zes maand ongeveer geleden. Het andere onderhoud, een jaar ongeveer. Toen Petrona, mijn zus, echtgenote van Peire Bertrand van Lavour, bij mij te Roquevidal was gekomen, liet onze moeder Rixenda haar die parfais zien, en zij zeiden dat het een "bevallige dame" was. Daarom, denk ik, heeft zij ze geëerd en met hen gesproken, zoals ik het van hen en van mijn broer Bernat hoorde. Ik had ook aan mijn zuster gezegd dat zij die parfais bij mij mocht zien, want ze kwamen regelmatig in mijn huis. Zo'n jaar geleden ongeveer sinds de zomer.

De volgende dag voegde hij er aan toe:

Toen de moeder van Raimon Bordier van Marseille⁶⁷ die soms te Lavour woont en die veehandelaar is, ziek lag te Marseille van een ziekte waarvan ze genas, heeft hogergenoemde Guilhem Faure van Lavour mij gezegd dat deze zieke met nadruk naar parfais vroeg om haar het consolament toe te dienen. En toen hebben deze parfais, die door mij verwittigd waren en door mij geleid tot aan de kerk van Cadoul (waar ze de genoemde Guilhem Faure dienden te vinden die ze er niet vonden), zich begeven naar Marseille (omdat ik weer vertrok) om de zieke te dopen, naar hun zeggen. En, volgens wat ik hoorde van hen na hun terugkeer, hebben ze deze zieke gedoopt volgens hun ritus, in aanwezigheid van haar dochter van wie ik de naam niet ken. Maar ik herinner mij niet dat ik hen heb horen zeggen dat anderen bij deze ketterdoop aanwezig waren, noch dat zij hen iets nagelaten heeft, en hoeveel. Dit gebeurde verleden zomer.

---

⁶⁷ Plaats in Roquevidal.

Ik weet ook niet, alhoewel ik meermaals de vraag gesteld heb, of deze gedoopte nog gelooft of de sekte van de ketters verlaten heeft. Over deze ketterdoop kent mijn broer beter de waarheid dan ik en Arnalda, mijn vrouw, kan aanwijzingen geven.

Raimon Bordier is een vriend en een gelovige van de parfaits, wat ik meerdere keren heb horen zeggen. Zij waren zeer tevreden over hem. En hij heeft hen menige keer voedsel gestuurd bij mij, vissen en broden op steen, de ene keer langs mijn broeder Bernat, de andere keer via Guilhem Faure van Lavour en via mijn vrouw Arnalda.

Ik heb soms voedsel gezien waarvan men zei dat het gestuurd was door die Raimond. Wat het tijdstip betreft, twee jaar geleden.

Ik heb mijn vrouw Arnalda horen zeggen dat Ricarda, de vrouw van Arnaut Gardouch, heer van Roquevidal, zeer opgewonden en ontevreden was omdat haar moeder, die tijdens de ziekte waaraan ze stierf met nadruk had gevraagd dat men haar parfaits zou sturen om het consolament te ontvangen, die parfaits niet gehad had. Dat zei deze vrouw Ricarda aan de vrouw van Pons Maurel met wie ze vaak in vertrouwen gesproken heeft over de ketterij. En ze wist zeer goed dat deze Maurel gelovige was van de ketters, zoals mijn vrouw, die er vaak heeft horen over vertellen door die Maurel, het dikwijls zegt. Deze zieke, moeder van Ricarda, heette Arnalda en woonde te Roquavert in de streek van Verfeil. Wat het tijdstip van de dood van deze Arnalda betreft, ongeveer een jaar en twee maand geleden.

Ik heb eveneens Pons de Tilhols en zijn broer Bernat, die nu parfait is, horen zeggen voor ze naar Lombardije gingen, dat Peire Gardouch, broer van Arnaud Gardouch, heer van Roquevidal, bijna met de gebroers Tilhols naar Lombardije vertrokken was.

En ik heb Bernat de Tilhols dat horen zeggen nadat hij parfait geworden was.

Ik heb ook gehoord dat Peire Gardouch zei, op het moment dat men hem opgedragen had Guilhem Terré van Roquevidal, op de vlucht wegens ketterij, te arresteren, dat de inquisiteurs veeleisend waren. Peire vond hem op de plaats waar hij hem gemakkelijk had kunnen arresteren had hij dat gewild. En niettemin nam hij hem niet gevangen, liet hem niet arresteren en verraadde hem niet. Wat het tijdstip betreft, zo'n tien jaar geleden.

Toen Richa Pechanbine, weduwe van Alexandre de Roquevidal, ziek was van de ziekte waaraan zij stierf, gaven deze parfaits haar de doop, zoals ik het vernam van hen en van mijn broer Bernat. Ik heb dit consolament niet bijgewoond en ik weet niet wie er aanwezig waren. Ik geloof steevast dat Peire de Bugat, Bertrand de Bugat, schoonzoon van de gedoopte, Bernat Teulier, eveneens een schoonzoon, en Raimon Guiraud, broer van Bernat Teulier, van Roquevidal, weet hadden van deze doop. Ook mijn broer Bernat, die een bezoek bracht aan de gedoopte terwijl ze ziek was, en mijn vrouw Arnalda hadden er weet van.

Deze parfaits vroegen een keer in mijn aanwezigheid aan mijn broer Bernat of ze het legaat dat deze ketterse hen had vermaakt, konden hebben. Hij antwoordde dat het Bernat Teulier niet aanstond dat dit legaat werd betaald. Wat het tijdstip betreft, anderhalf jaar geleden ongeveer.

Ik heb deze parfaits en mijn moeder, mijn vrouw en mijn broeder en ook zijn vrouw horen zeggen dat Bernarda Messaron, weduwe van Gaubert Miège van Roquevidal, door die parfaits werd gedoopt tijdens een ziekte waarvan ze genas en dat zij na haar beterschap de ketterse ritus liet varen. Maar ik was bij die doop niet aanwezig en ik weet niet wie er bij waren. Maar ik denk dat het geweten is door de personen die ik vernoemd heb en door

Raimonda, de dochter van de gedoopte, die de vrouw is van Raimon Favart van Veilhes, Rixenda, de zuster van de gedoopte, die getrouwd is met Puybegon in het bisdom Albi met een man wiens naam ik mij niet herinner, Raimon Moussaron, broer van de gedoopte, en Albia, vrouw van deze Raimon. Wat het tijdstip betreft, omstreeks de laatste Allerheiligen.

Ik meen dat Peire Faure, smid van Roquevidal, en zijn vrouw Guillelma vrienden en gelovigen zijn van de kettters. Peire Faure overhandigde mij een hemd om het vanwege zijn vrouw te geven aan Bernat de Tilhols, neef van Guillelma, wat ik deed.

Ik heb mijn vrouw Arnalda horen zeggen dat Guillelma deze parfaits gezien heeft in mijn huis. Toen die parfaits in het huis van na Pujol, over wie ik al sprak, waren, heb ik aan Peire Faure gezegd dat zij in dat huis waren. Maar hij wou ze niet ontmoeten. Ik heb geen parfaits met deze Peire gezien. Dit moet zo'n twee jaar geleden zijn.

Bernat Salinier, boer te Roquevidal, heeft mij tweemaal gevraagd hem parfaits te tonen in de mening dat ze in mijn huis waren of dat ik wist waar ze waren. Wanneer ik dat had overgebracht naar de parfaits, wouden ze hem niet zien. Maar ik denk dat hij vriend is en het geloof van de parfaits aanhangt. Zo'n anderhalf jaar geleden ongeveer.

Ik heb ook gehoord dat Bertran Salinier, broer van Bernat, die te Bélaval woont bij Roquevidal, een zekere keer broeken heeft gegeven aan Pons de Tilhols en aan zijn broer Bernat die nu parfait is. Zij waren op de vlucht wegens ketterij en hij had ze ontmoet te Toulouse. Die Bernat Salinier heeft ook gezegd dat Bernat de Tilhols hem goede lieden had beloofd, nl. parfaits, om zijn moeder de doop toe te dienen, zo zij daarom vroeg bij haar dood. Zelfde tijdstip.

Ik heb voor de eerste maal parfaits gezien in het huis van Peire Gausbert te Saint-Agnan, te weten de parfaits Raimon Gaucelin en Pons Siran, zijn kompaan. En ik heb meermaals de prediking van deze parfaits aanhoord. En het was daar dat men mij de eerste keer het geloof van de parfaits heeft uitgelegd.

En daar zag ik dikwijls bij deze parfaits, Peire Gausbert en zijn vrouw Bernarda, mijn zuster, Guilhem Gausbert, broeder van Peire, en Joana, de vrouw van deze Guilhem die nu in Toulouse woont. Allen eerden deze parfaits en luisterden naar hun sermoenen.

En ik eerde ze zoals ik wist dat te doen, en ik at een keer samen met hen aan dezelfde tafel. En ik zag dat de anderen aten. Zo'n 25 jaar geleden ongeveer.

Ik ben twee keer de parfaits Guilhem Prunel en Bernat de Graissens, zijn kompaan, gaan opzoeken in één van mijn hutten. En ik zag mijn broer Bernat en mijn schoonbroer Pons de Tilhols die de parfaits daar bracht. Maar ik noch mijn broer Bernat hebben de parfaits geëerd. Maar ik zag Pons dit wel doen. Zo'n tien jaar geleden.

Ik heb geloofd dat die parfaits goede lieden waren die de waarheid spraken, die een goed geloof hadden, en dat men door hen kon gered worden indien men stierf in hun sekte. Ik was gedurende ongeveer vijfentwintig jaar in die overtuiging maar ik heb ze onlangs, op de dag na Pasen, verlaten, dus op vijf april toen ik gearresteerd werd en gemarteld door de heer seneschalk.

Ik heb hen ook dwalingen horen verkondigen, te weten dat de gewijde hostie onder de vorm van de Kerk niet het lichaam van Christus is; dat het doopsel toegediend in de Roomse Kerk niets is en niet zonder zonde is, dat niemand kan gered worden in dat doopsel; dat de sacramenten van de Kerk niet geldig zijn voor het heil; dat Sint Jan de

Doper niet goed was maar wel Sint Jan de Evangelist; dat de duivel alle zichtbare dingen schiep, en veel andere dwalingen. En ik geloofde dat allemaal gelijk zij het zeiden.

En ik stond voor broeder Guilhem Bernard⁶⁸ voor wie ik alle ketterij afzwoer. En ik erken dat ik slecht gehandeld heb, want na de ketterij te hebben afgezworen, zoals al gezegd, heb ik de parfais gezien, geloofd en geëerd. Zestien jaar geleden ongeveer heb ik de ketterij afgezworen, zoals gezegd, en ik ben niet voor een inquisiteur geweest, tenzij voor broeder Guilhem Bernard, en nu voor u.

Hij heeft dit verklaard en elke ketterij afgezworen enz. ... voor broeders Ranulphe de Plassac en Pons de Parnac, inquisiteurs. Getuigen broeder Pierre Barreau en broeder Vital de Valsérou, predikheren, Ath de Saint-Victor, en meester Bérenger du Vernet die het opgetekend heeft.

En hij werd van de excommunicatie geabsolveerd.

Op 7 april heeft Raimon Huc, opnieuw gedaagd, het volgende bij zijn bekentenis gevoegd:

Arnaut de Gardouch van Roquevidal en Allègre, pastoor van dezelfde gemeente die te Marzens woont, hebben beide een bezoek gebracht aan de parfais Guilhem Prunel en Bernat de Tilhols, zijn kompaan, op de plek van de *tasque*⁶⁹ van Arnaut de Gardouch nabij Roquevidal. En daar zag ik ze beide die parfais eren bij aankomst en vertrek op de manier van de ketters. En ieder van hen heeft aan de parfais het geld dat zij op zak hadden gegeven, met hun tweeën tot tien stuiver Tolozaans.

Ik was het die op bevel van deze parfais deze ontmoeting heb georganiseerd, samen met deze Arnaut de Gardouch. Genoemde Allègre wist zeer goed die parfais te eren zonder voorlichting en het bleek duidelijk dat hij parfais elders al had gezien. Dat was ongeveer een jaar geleden.

Die Arnaut de Gardouch en Allègre, de pastoor, bezochten die parfais nog een andere keer in mijn huis te Roquevidal. Ik organiseerde dit bezoek als volgt. Die twee, Arnaut en de pastoor, die in de nabijheid van de parfais wouden komen, zeiden mij de familie weg te sturen, wat ik deed. Daarna gingen Arnaut en de pastoor, die de parfais wouden benaderen, in de *soutoul* en ze bleven er lang met hen.

Maar ik zag ze op geen andere manier met de parfais want ik was op zolder met de kinderen. Na hun vertrek zeiden de parfais mij dat ze zeer tevreden waren over hen. Zo'n zes jaar ongeveer geleden.

Vrouw Arnalda, weduwe van Guilhem de Verfeil, moeder van Richa, vrouw van Arnaut de Gardouch, werd als ketter gedoopt tijdens de ziekte waaraan ze stierf, zoals ik het heb horen zeggen door die parfais Guilhem Prunel en Bernat de Tilhols die haar die doop hebben toegediend. En op vraag van voornoemde Arnaut de Gardouch, die me zei dat deze zieke nadrukkelijk parfais vroeg opdat ze gedoopt zou kunnen worden, heb ik die parfais tot in de tuin van een *casa* bij het dorp Roquecavart gebracht waar deze zieke te bed lag. En die parfais en ik vonden daar Arnaut de Gardouch. Hij ontving de parfais, liet ze binnenkomen om de zieke de ketterdoop toe te dienen terwijl ik naar huis keerde.

En de zieke liet aan de parfais honderd stuiver tolozaans na, die zij sinds lang voor hen had bestemd. Deze parfais ontvingen ze, naar ik later meen gehoord te hebben. Omtrent het tijdstip, twee jaar geleden.

---

⁶⁸ Van Dax, inquisiteur in 1258. Prior van Bayonne in 1262, van Bordeaux van 1267 tot zijn dood in 1268.

⁶⁹ Een feodale belasting die blijkbaar in natura werd geheven.

Die Richa, vrouw van Arnaut, was toen te Roquecavart en stond haar moeder bij. En ik geloof vast dat zij bij dat consolament aanwezig was.

Op vraag van Blanca, vrouw van Pons Huc de Roquevidal, die me zei dat vrouw Ricarda, vrouw van Arnaut de Gardouch, die parfaits bij haar, Blanca, wou zien, bracht ik ze tot bij de deur van het huis van Blanca en van haar man Pons Huc. Deze parfaits gingen binnen en ik ging naar huis. En die parfaits verbleven toen lange tijd in dat huis met Blanca en Ricarda zoals ze me achteraf zeiden.

En ze waren opgetogen over deze Ricarda. Zijzelf zei me dat zij toen de parfaits had gezien en daar bij hen gebleven was. En zij was tevreden over hen. Wat de tijd betreft, na de ketterdoop van die Ricarda.

Op een dag zei me de parfait Guilhem Prunel die toen bij zijn gezelschap Bernat de Tilhols was in mijn huis, op het ogenblik dat ik naar Lavour wou gaan naar de markt: "Neem contact met heer Olic Baudouy van Lavour en groet hem van mijnentwege. Vraag hem van onzentwege de tien stuivers tolozaans die hij beloofd heeft ons te geven. En als hij ze u wil geven, breng ze ons dan." En toen ik naar Lavour ging zag ik Olic en ik sprak hem apart en ik gaf hem de boodschap van de parfaits. Hij gaf me toen tien stuivers tolozaans en zei erbij ze aan de parfait en zijn gezelschap te geven en ze te groeten vanwege hem. Toen ik terugkwam van Lavour vond ik deze parfaits bij mij te Roquevidal en ik gaf hen het geld van Olic en ik groette ze van zijnentwege. Zij zeiden mij dat zij hem te Roquevacart hadden gezien bij de ketterdoop van genoemde Arnalda haar zuster waarbij hij aanwezig was geweest. Wat het tijdstip betreft, een jaar geleden.

Genoemde Allègre, pastoor van Roquevidal, zei me dat zijn broers, meester Guilhem en Jourdain Allègre, de parfaits wouden zien in hun huis te Lavour en vroegen me ze naar dat huis te brengen. Daarom leidde ik op een nacht de parfaits Guilhem Prunel en Bernat de Tilhols naar Lavour. Toen we in de stad waren, dicht bij het huis Dels Taulats, zeiden die parfaits mij te vertrekken en ze op te wachten bij het begin van de brug aan het einde van de straat *dels Taulats* en dat zij naar het huis van deze Allègre zouden gaan. Na lang wachten vonden de parfaits die terugkwamen mij bij het begin van die brug en gingen met mij naar mijn huis in Roquevidal. En onderweg vertelden zij mij dat zij in dat huis van de Allègres geweest waren, waar ze die pastoor En Allègre gezien hadden die hen ontvangen had bij de deur, de broers, meester Guilhem en Jourdain en de vrouw van Guilhem en Jourdain wiens naam ik niet ken. Zij hadden gesproken en waren daar gebleven met al die personen. Ze waren er blij om en tevreden over zichzelf.

Op vraag: Ik ben het huis niet binnengegaan met die parfaits en heb niemand samen met hen gezien. Zo'n zes maand geleden.

Ik heb ook gehoord dat die parfaits zeiden dat Jourdain, de vader van deze Allègres, de ketterdoop ontving tijdens de ziekte waaraan hij stierf.

Hij heeft dat getuigd voor bovenstaande broeders inquisiteurs. Getuigen broeder Vital van Valsérou en meester Bérenger du Vernet die het opgetekend heeft.

Ik heb die parfaits horen zeggen dat voor het huis waar Pons de Gomerville woonde te Toulouse, er een rijke man kwam die een groot en mooi huis had en die hen voedselgeschenken zond en hun vriend en gelovige was. Ze hadden hem gezien en hem gesproken. Maar ik herinner mij zijn naam niet.

In dezelfde straat, boven het huis van Pons de Gomerville, stond een ander huis dat aan een rijke man toebehoorde die twee zonen had. Zij waren ontvangen geworden door de meester van het huis wiens naam ik niet ken. En zij waren bij deze man en zijn zonen

gebleven waarover ze zeer tevreden waren en die ze beschouwden als hun vrienden en hun gelovigen. Ik herinner mij hun namen niet, maar ik meen dat genoemde Faure de Saint-Rome en Raimon de Gomerville de waarheid zouden kunnen zeggen en de inquisiteurs op het spoor zetten van deze mensen en hun namen.

Hij heeft dit getuigd ten overstaan van bovenstaanden.

Het jaar zoals boven, op 10 april, voegde de genoemde Raimon Huc er aan toe:

Cale, smid van Saint-Paul Cap de Joux, is gelovige en vriend van de parfaits. Als ik dat zo vast geloof, dan is het omdat ik op een dag toen ik naar Saint-Paul ging, de parfait Guilhem de Prunel mij zei dat hij *causa caitiva*⁷⁰ was omdat hij ze niet in zijn huis wou houden. Nochtans heeft genoemde Cale geen vrouw en heeft er nooit één gehad, voor zover ik weet, en dat, denkt men, omdat hij nog de intentie heeft parfait te worden. Daarom geloofde ik en geloof vast dat deze Cale parfaits gezien heeft, hen gesproken heeft en hun vriend is.

Ik groette vanwege de parfait Guilhem Prunel Raimon de Tiragoiran en ik at met hem. Guilhem Prunel had mij gezegd met deze Tiragoiran te eten. Wat het tijdstip aangaat, ongeveer zes maand geleden.

Ik heb de parfait Guilhem Prunel horen zeggen dat vrouw Tiburge, echtgenote van heer Isarn van Saint-Paul Cap de Joux, een *adulta domina*⁷¹ was en moedig en dat zij graag parfaits zou zien indien ze durfde. Daarom geloof ik vast dat zij die parfaits gezien heeft en gelovige is. Maar ik heb die dame nooit met de parfaits gezien en die parfaits hebben haar niet gezien voor zover ik weet. Wat de tijd betreft dat dit gezegd werd, voor twee jaar ongeveer.

Ik heb die parfaits horen zeggen dat iemand van Saint-Paul Cap de Joux, wiens naam me dunkt Villèle is, *fals arlots et auls was*⁷², omdat hij weigerde het geld terug te geven dat Guilhem hem geleend had. Deze parfait zei me ook dat veel mensen van Saint-Paul hem geld schuldig waren en dat drie hem betaald hadden. Maar hij noemde ze niet. Wat de tijd aangaat, één jaar of langer geleden.

Guillelma Galhto, vrouw van Bernat de Montsiron, op de vlucht wegens ketterij, is een vriendin en gelovige van de parfaits en zij wist dat zij dikwijls in mijn huis kwamen en in dit van Guilhem Terré. En ik heb die parfaits horen zeggen dat zij bij Guillelma geweest waren en daar hadden verbleven na hun terugkeer uit Lombardije, en ook te voren, te weten voor dat haar man en haar zoon Raimon naar Lombardije vluchtten omwille van de ketterij. Zij heeft soms voedsel voor de parfaits gestuurd naar mij, en soms was het haar schoonzoon Guilhem Terré die het bracht.

Ik geloof vast dat vernoemde Raimon Moussaron en zijn vrouw Albia vrienden en gelovigen zijn van de parfaits. Deze Albia wist goed dat zij dikwijls te Roquevidal kwamen, zoals mijn vrouw Arnalda, die dikwijls met haar gepraat had; en omgekeerd, over de zaak van de parfaits, mij zei.

---

⁷⁰ Ellendige zaak.

⁷¹ Bevallige dame.

⁷² Valse boef en slechterik.

Ik heb de parfait Bernat de Tilhols horen zeggen dat Sarrau van Lastens uit de parochie van Saint-Perouls bij Roquevidal gelovige was en het vertrouwen had van de parfaits en dat hij met hem, Bernat, en zijn broers had willen vertrekken naar Lombardije toen hij met zijn broers naar Lombardije vluchtte alvorens parfait te worden. Wat de tijd betreft toen ik het hoorde, twee jaar geleden.

Ik heb dezelfde parfait ook horen zeggen dat Raimon Peytavi van Roquevidal vriend was van en geloofde in de parfaits, en ze ten zeerste loofde. Zelfde tijdstip.

Ik heb Guilhem Peytavi van Roquevidal goeds horen vertellen over de parfaits en daarom meen ik dat hij het geloof van de ketters heeft. Sinds twee jaar.

De parfaits Guilhem Prunel en Bernat de Tilhols, zijn gezelschap, zeiden mij dat zij te Toulouse verbleven hadden bij Bernat Faure van Saint-Rome gedurende een maand, of de hele tijd dat zij tien *pierres* kaarden⁷³ voor de vrouw van deze Bernat. En ik geloof dat vele personen van Toulouse hen daar zagen en er weet van hadden. Ik heb die parfaits dat horen zeggen in het huis dat staat voor dat van Pons de Gomerville te Toulouse. Zij kregen er bezoek van vele personen uit Toulouse waarvan ik de naam niet ken.

Ik heb die parfaits horen zeggen dat Raimonda Terré, vrouw van Guilhem Miège van Roquevidal, de ketterdoop had bijgewoond van een vrouw van Toulouse waarvan deze Raimonda de meid was. Deze geconsoleerde heette Morlane en woonde te Toulouse bij la Salvetat of daar kort bij. Deze meid bleef bij haar door de tussenkomst van de parfaits, opdat deze Morlane een persoon bij zich zou hebben op wie ze kon betrouwen in deze zaak van de ketterij. Deze Morlane, zeiden ze mij, maakte aanstalten om naar Lombardije te vertrekken, naar de parfaits, toen ze ziek werd. En deze Raimonda Terré wist het goed en kende de hele geschiedenis van de ketterij van deze Morlane (*men heeft later vernomen dat zij Guillelma heette*).

Ik geloof vast dat Terrena, zuster van Guilhem Terré de oude van Roquevidal, die nu te Toulouse woont (*Hij is op de vlucht voor ketterij*), gelovige en vriendin is van de ketters want ze had een zeer vertrouwelijke omgang met de Fougassiers die omwille van ketterij gevlucht zijn. Zij stamt uit een familie die zeer aangetast is door ketterij en heeft een dochter Jourdane als ingeklede ketterse in Lombardije. Zij heeft een zoon die beurzen maakt te Toulouse, met naam Guilhem Peytavi.

Dit jaar, toen ik de aanhouding van Peire Maurel, de contactman van de parfaits vernam, vreesde ik serieus voor mijzelf en ik ging naar Sorèze om de waarzegger Raimon Dupuis te raadplegen.

Nadat hij mij beloofd had dat ik in alles vertrouwen kon hebben in hem, zei ik hem dat ik zeer benauwd was omwille van de ketterij, dat de aangehouden contactman mij zou ver-raden. Raimon raadpleegde de auguren en zei mij dat ik geen schrik moest hebben en niet moest vluchten, noch mijn zaken moest *estramar*⁷⁴, want deze man zou niets over mij zeggen. Etienne Huc van Roquevidal ging met mij naar deze Raimon Dupuis, in de wetenschap dat ik hem wou raadplegen, en toonde mij waar hij woonde. En hij zei mij dat hijzelf verscheidene keren aan deze Raimon gevraagd had de auguren te raadplegen. Hij had gekeken en Etienne had hem geloofwaardig bevonden in zijn antwoorden.

---

⁷³ Een niet geïdentificeerde maat.

⁷⁴ Wegnemen.

Hij zei mij dat hij hem ook had geraadpleegd voor het geval van Raimon Calvet van Tulh. Toen hij de auguren had gezien antwoordde hij dat deze Raimon Calvet zijn erfenis zou kwijtspelen, maar dat hij persoonlijk zou ontsnappen aan de handen van de inquisiteurs. En het gebeurde daarna zoals hij voorspeld had.

Peire de Bugat zei mij dat hij deze waarzegger voorspellingen had laten maken voor verscheidene feiten maar niet voor het geval van ketterij.

Ik heb voor zijn uitspraken aan deze waarzegger acht stuivers tolozaans gegeven. Ik geloof vast dat deze waarzegger vriend en gelovige is van de ketters, en het is daarom dat ik hem dit alles toevertrouwde.

Ik heb die parfaits horen zeggen dat Aigolan d'Algans een vriend en gelovige is van de ketters en dat zij met hem gepraat hadden. En hij was een groter gelovige geweest dan hij nu is. En Maimon, de zoon van Aigolan, is naar Lombardije gevlucht voor ketterij, en in Lombardije ging hij met veel parfaits om. Maar hij stierf en was door hen nooit opgenomen, naar ik die parfaits hoorde zeggen. Wat de tijd betreft dat ik dit hoorde, een jaar geleden.

Ik geloof dat Rixenda, vrouw van Raimon de Plausoles, gelovige van de parfaits is want ik heb Raimon de Séran, die later vluchtte naar Lombardije en parfait werd, horen zeggen dat deze Rixenda een vriendin van de parfaits was. Zij komt uit een familie die besmet is met ketterij en gaat vertrouwelijk om met Bernarda Mousseron die het consolament ontvangen heeft zoals hoger gezegd.

Ik heb Peire d'Algans, zoon van Peire d'Algans van Roquevidal, horen zeggen dat Bernat de Montsiron van dezelfde plaats, die nu parfait is, met Peire d'Algans overeengekomen was dat zijn vader zou vluchten naar Lombardije met Bernat de Montsiron. Maar hij vertrok niet. Vader Peire d'Algans gaat zeer vertrouwelijk om met Peire de Bugat van dezelfde plaats, die een grote vriend is van de ketters, reden waarom ik geloof dat deze Peire d'Algans vader hun vriend en gelovige is.

Hij heeft dit verklaard voor de broeders Ranulphe en Pons de Parnac, inquisiteurs. Getuigen Broeder Pierre Ferrand en Arnaud Autard, en meester Béranger du Vernet die het geschreven heeft.

Maina, de vrouw van Guilhem Peytavi van Roquevidal, heeft een bezoek gebracht aan de parfaits in mijn huis te Roquevidal. Zij heeft ze eer betuigd terwijl ik het zag en heeft naar hun preek geluisterd. Wat het tijdstip aangaat, rond de laatste Pinksteren.

Hij heeft dit getuigd voor dezelfde.

Ik heb de parfaits horen zeggen dat Toulze Engilbert, zoon, naar ik meen, van Peire Engilbert van Lavaur, zich gereed maakte om te vertrekken naar Lombardije naar de parfaits, samen met Raimon de Gomerville. Ik weet niet of deze Toulze vertrokken is of niet. Tijdstip dat ik dit hoorde, voor twee jaar.

Hij heeft dit getuigd voor dezelfde.

**GUILHELM-BERNAT,
ZOON VAN WIJLEN RAIMON DE DURFORT VAN FANJEAUX**

In het jaar des Heren 1274, op 7 maart, verklaarde Guilhem-Bernat, jonker, zoon van wijlen Raimon de Durfort, ridder van Fanjeaux in het bisdom Toulouse, gezworen getuige en opgeroepen:

Ik zag nooit parfaits, behalve één keer, één die vluchtte bij de bastide de Pech d'Azen. Ik achtervolgde hem en wou hem zo mogelijk aanhouden. En om hem te arresteren heb ik trouw mijn best gedaan.

Ik heb de parfaits nooit eer betoond, noch hun sermoenen en hun predikingen gehoord, noch in hen mijn hoop of mijn geloof geplaatst; ik heb hen niets gegeven noch gezonden, heb hen niets goeds gedaan, ben bij geen enkele ketterdoop aanwezig geweest, en ik heb niets bedreven of geweten op het stuk van ketterij of waldenzen.

Weet gij of hebt gij horen zeggen wie de parfait was die gij achtervolgd hebt en die gij wilde arresteren zoals hoger gezegd?:

Ik heb daarna horen zeggen dat deze parfait Peire de Lassus was.

Uitdrukkelijk gevraagd te zeggen of hij weet of gelooft dat zijn vader Raimon de Durfort de ketterdoop ontving tijdens de ziekte die hem fataal werd:

Ik heb horen zeggen dat deze Peire de Lassus, die zich later afkeerde van de ketterij, gezegd heeft dat hij mijn vader Raimon de Durfort de ketterdoop had toegediend, en dat dezelfde bekeerling Peire de Lassus daarna gezegd heeft dat hij een valse verklaring had afgelegd over deze ketterdoop.

Van wie ik dit heb horen zeggen, dat herinner ik mij niet.

Hij heeft deze verklaring afgelegd te Toulouse, als gevangene in het Narbonnees Kasteel, ten overstaan van broeders Ranulphe de Plassac en Pons de Parnac, predikheren, inquisiteurs. Getuigen Perrin de Monède, Sicard de Lunel, Gilles des Tours, Jacquet, cipier, Bernard Bonnet, en ikzelf, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris van de Inquisitie, die het optekende.

JOURDAIN DE SAISSAC, RIDDER

Op 28 april 1279 daagde monseigneur Jourdain de Saissac, ridder, spontaan op in de hoop op de gratie die broeder Hugues de Bouniols had beloofd in openbaar sermoen in de kerk van Lagardiolle. Hij was daar aanwezig en hoorde dat wie de ketterij zou opbiechten - of hij ze elders had beleden of niet, of hij ze wetens had verborgen of uit onwetendheid - door hem zou ontvangen worden in de gratie zonder onterende penitentie.

Voornoemde inquisiteur ontving dan in deze gratie, d.w.z. zonder veroordeling tot de Muur of onterende penitentie, de gezworen getuige die bij zijn belijdenis het volgende voegde:

In de Bourg, voorstad van Carcassonne, in het huis van een vrouw van Saissac, op het ogenblik dat de burggraaf Carcassonne⁷⁵ belegerde, heb ik twee parfaits gezien waarvan

---

⁷⁵ In de zomer 1240, zoals het beleg voor Montréal (verder).

ik de naam niet ken. En ik zag daar met hen Barthas de Palajac⁷⁶, Peire du Moulin van Saissac en Raimon de Pexiora, die allen net als ikzelf de woorden en de sermoenen hoorden van deze parfaits en hen geknield eer betoonden met de woorden “Zegen ons...,” behalve die vrouw waarvan ik mij de naam niet herinner.

Tevoren hebben ikzelf, Peire du Moulin en Rainard de Palajac te Carcassonne twee parfaits gezien zoals gezegd in mijn eerste verklaring. Ikzelf en al de anderen hebben deze parfaits eer betoond.

Wanneer ik deze parfaits te Carcassonne in het huis van die vrouw zag, heb ik hen beloofd hen te helpen zoveel als ik zou kunnen en hen goed te doen.

Te Montréal, in het huis van Isarn de Villetravier⁷⁷ en van Bernat d’Azille, zijn ikzelf, Bernat d’Azille, Barthas, Guilhem Peyre van Villèle, Raimon Peirole van Boissézon, Peire du Moulin en Preboides van Miraval, ridders, en Guilhem Loubet die ziek was, twee parfaits komen bezoeken en hebben ze ontmoet, hun woorden en hun sermoenen gehoord en hebben hen eer betuigd op de bekende wijze. Wat het tijdstip aangaat: toen Montréal werd belegerd.

Te Montréal, in het huis van Brice Sudre, hebben Bernat d’Azille, ridder, Peire du Moulin, Raimon de Peirole, die Brice en ikzelf de parfaits Peire Poullain⁷⁸ en zijn gezelschap gezien. En wij hebben daar de woorden en de sermoenen van die parfaits gehoord en hen geëerd op de wijze als boven.

Toen ik in het huis van En Vilotte van Puylaurens parfaits ontmoette, zoals ik in mijn eerste belijdenis verklaarde, hebben mijn vrouw Sibille en ik die parfaits op de vernoemde manier geëerd. Voor het tijdstip, zoals in die verklaring⁷⁹.

Gedurende een ziekte werd ik verzorgd door Guilhem Bernard van Airoux en hij kwam meerdere keren op bezoek tijdens die ziekte want hij was geneesheer. Voor het tijdstip, zo’n zevenenveertig jaar geleden.

Ik heb te Palajac de parfaits Sicard de Lunel en zijn gezelschap gezien. En ik zag met hen Barthas, Préboide de Miraval, Raimon Peyrole, Rainard en Peire-Guilhem, de broers de Barthas, en Guilabert de Cabanes, die allen zoals ik in het huis van Barthas de woorden en de sermoenen hoorden van deze parfaits en ze eerden als hierboven. Voor het tijdstip zo’n zesendertig jaar geleden.

In mijn toren van Caucalières heb ik Peire Capella, Aimery du Collet en Sicard de Lunel, diakens van de parfaits, en de parfait Sicard Guilabert ontvangen. Zij waren enkele dagen in die toren, maar ik weet niet meer hoeveel. Zij aten daar op mijn kosten. Ik ben ze verscheidene keren gaan zien, heb hun woorden en hun sermoenen gehoord, en heb ze meerdere keren geëerd.

En zagen daar die parfaits: ikzelf, mijn baljuw Adémar, Raimon Peyrole, Bonnet Engilbert en Fura, die allen eer betoonden op de wijze als boven. Voor het tijdstip, zo’n veertig jaar geleden.

---

⁷⁶ Zijn broer Rainard had hetzelfde incident gemeld voor Ferrer (XXIV, f° 158v°-159r°).

⁷⁷ Zijn zuster Ermengarde, weduwe van Gaillard de Corneille van Puylaurens; verhaalt voor Bernard de Caux de heldhaftige bijdrage van de vrouwen aan de verdediging van het kasteel (ms 609, f° 183r°).

⁷⁸ Bisschop van de Carcassès, zeker van 1240 tot 1258, waarschijnlijk de laatste van deze Kerk.

⁷⁹ “Drie jaar geleden” zei hij in zijn getuigenis van 28 mei 1244.

Tevoren heb ik parfaits gezien in het huis van Bonnet Engilbert van Caucalières, zoals al gezegd werd. Ikzelf en al dezen die in deze verklaring genoemd worden hebben de parfaits eer betoond op de manier als hierboven. Voor het tijdstip, zoals in die verklaring⁸⁰.

Wanneer ik de parfait Aimery, van Collet bij de rots van Sémalens, gezien heb, hebben Raimon Peyrole, ikzelf en Guilhem Pëyre van Vilette, die deze parfait had meegebracht, hem geëerd zoals hierboven.

Wanneer Peire de Rabiac en ikzelf de parfaits Arnaud Bos en zijn gezelschap uit de vallei van Hautpoul, tot Palajac hebben meegebracht en vergezeld, en bij Barthas deden binnengaan, dan hebben Peire en ik deze parfaits geëerd zoals hierboven. Peire Serny en de sergeant Pourtel hebben deze parfaits naar deze plaats gebracht, waar deze Peire en ik ze ontvangen hebben. Voor het tijdstip, zoals in de [vorige] verklaring.

Wanneer ik Arnaud Bos en zijn gezelschap, parfaits, zag bij Hautpoul, heb ik ze aanbeden zoals boven. Op alle plaatsen waar ik parfaits gezien heb, heb ik ze geëerd, als ik het kon.

Toen Pons Caus, ridder van Albi, ziek was van de ziekte waaraan hij gestorven is in het huis van Sibeude⁸¹ te Puylaurens, dienden twee parfaits wiens namen ik niet ken hem de ketterdoop toe en ontvingen Pons in hun sekte op de wijze van de parfaits.

Waren aanwezig bij deze ketterdoop: ikzelf en vrouw Sibille, mijn vrouw, Guilhem Peyre van Vilotte, Fura, en anderen waarvan ik mij de namen niet herinner. Toen de ketterdoop voorbij was hebben ik en de anderen die parfaits geëerd. Dit gebeurde vijf- of zesendertig jaar geleden.

Toen ridder Isarn de Dourgne⁸² leed aan de ziekte waaraan hij stierf, heb ik goed geweten dat de parfaits Sicard de Lunel en zijn gezelschap naar Puylaurens gebracht werden voor de ketterdoop. Maar zij gingen de stad niet binnen en de zieke had hen niet gevraagd. Het was Rainard, de broer van Barthas, die ze bracht voor zover ik weet en met mijn akkoord. Voor het tijdstip, zo'n veertig jaar geleden.

Overigens, naar zijn zeggen heeft hij geen parfaits gezien en heeft hij niets gedaan op het stuk van ketterij dan wat hij gezegd heeft en zich herinnert.

Waarom zei hij dit niet van in het begin?

Hij zegt dat het uit schaamte was en uit vrees.

Hij heeft dit verklaard te Carcassonne ten overstaan van broeder Hugues de Bouniols, inquisiteur. Getuigen broeder Raimond Sicre, prior van de predikheren van Castres, broeder Jean de Falgous, broeder Paul, predikheren, en Jean d'Essey, notaris, die het optekende. Hij legde de eed af, zwoer af en werd verzoend.

---

⁸⁰ Van eind 1241.

⁸¹ Gezelschapsdame bij Sicard de Puylaurens, daarna van Sille, vrouw van Jourdain. Hij had haar niet vernoemd in zijn verklaring.

⁸² Oudste zoon van Sicard. Jourdain zou de naam Isard de Dourgne opnieuw geven aan een van zijn zonen.

GAILLARD ROUCH, RIDDER VAN MONTGAILLARD

Op 22 juni 1279 verklaarde Gaillard Rouch, ridder van Montgailard, gedaagd, gezworen getuige, en verzocht de hele waarheid te zeggen over de misdaad van ketterij, zowel wat hemzelf als anderen betreft:

Ik heb eertijds bekentenissen over deze misdaad afgelegd bij de inquisiteurs Jean de Saint-Pierre en Réginald de Chartres, maar onvolledig.

Ik zei hen alleen dat ik Arnaud Pradier, Hugues Doumenc en vier andere parfaits waarvan ik mij de namen niet herinner, gezien had te Montgailard, in het huis van mijn broer ridder Bertrand de Roqueville. En ik heb toen niet gezegd hoeveel keren ik ze gezien heb.

Ik zei toen ook dat ik in dat huis met deze parfaits Etienne Donat en zijn broer Donat van Montgailard, gezien heb. Ik heb toen niet gezegd dat ik andere personen gezien had met deze parfaits.

Ik zei toen dat ik deze parfaits geëerd heb en hun woorden en sermoenen aanhoord heb, maar dat ik geen andere personen zag die ze eerden, voor zover ik het mij herinner. Het was zo'n tien jaar geleden.

Ik heb ook bekend dat ik gelovige van de parfaits was geweest.

Maar nu zet hij de zaak recht en voegde deze verklaring bij zijn bekentenissen:

Te Montgailard, in het huis van mijn broer Bertrand de Roqueville, heb ik meerdere keer bovengenoemde parfaits gezien. En ik zag daar met hen bij verschillende gelegenheden, niet tesamen maar afzonderlijk en één na één, de voornoemde Bertrand de Roqueville, mijn broer, dame Ayceline, mijn moeder, dame India, vrouw van Bertrand, en, tesamen, Na Vésiade, meid, Peire de Laurac en Vital van Na Savenera, van Montgailard, knechten van het huis, Bernat Donnadiu van Montgailard, de broers Raimon en Peire de Roquevilate van le Castlar nabij Montgailard, Peire de Beauville van Avignonet. Dat gebeurde mogelijk een drieëndertigtal jaar geleden.

Waarom hebt gij dit verborgen gehouden?

Omwille van de verzoeken en bezweringen van mijn broers die mij zeiden het verborgen te houden en geen kwaad te doen aan hen of aan anderen.

Hij heeft dit verklaard in het huis van de predikheren van Toulouse, ten overstaan van broeder Hugues Amiel, inquisiteur. En hij zwoer en zwoer af enz. ... Getuigen broeder Pons de Parnac, broeder Bernard de l'Isle, en ik, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris die het optekende.

FAYDIDE, VROUW VAN RIDDER BERNAT DE MONTEGUT

Op 11 februari 1279 bood Faydide, vrouw van ridder Bernat de Montégut de Belfort in het bisdom Cahors, zich spontaan aan en verklaarde als gezworen getuige:

Eertijds, ik was een meisje van twaalf à vijftien jaar, verbleef ik bij dame Petronilla de Penne, weduwe van heer Bernat de Penne⁸³, ridder van de streek van Albi, als juffrouw.

---

⁸³ Man en vrouw werden aangeklaagd door Sicard de Lunel. *La vie des prédicateurs*, o.c., p. 500 en 506, noot 21.

Deze dame bracht mij in het huis van Maffrè-Amiel, ridder van Penne in de streek van Albi⁸⁴, waar ik twee keer Aymeri du Collet en zijn twee gezellen, parfaits, zag. En ik zag met hen dame Petronilla op een zolder waar deze parfaits verborgen zaten.

En dame Pétronilla en ikzelf, door haar aangezet en onderwezen, hebben deze parfaits eer betoond met drie kniebuigingen, en we zeiden: Zegen ons,...”.

De eerste keer ontmoeten we beneden, in de vestibule van het huis, dame Berengera, moeder van Maffrè en een meid van deze dame van wie ik mij de naam niet meer herinner, maar ik heb ze niet in gezelschap van de parfaits gezien. Het gebeurde veertig jaar geleden.

Ik heb geloofd dat deze parfaits goede lieden waren die de waarheid spraken, maar ik heb dertig jaar geleden die overtuiging laten varen. Ik heb elders geen parfaits gezien noch geëerd. Ik heb hen niets gegeven of gezonden, maar op bevel van deze dame heb ik verscheidene keren deze parfaits brood, wijn en vis gebracht. Ze was toen nooit in tegenwoordigheid van die parfaits, maar Raimond, die hen diende en vergezelde, wiens familienaam ik niet ken, ontving deze etensvoorraad.

Zij heeft dit verklaard te Toulouse ten overstaan van broeder Hugues Amiel, inquisiteur. En zij legde de eed af en zwoer af enz. ... Getuigen broeder Raimond de Caubous, prior van Toulouse, broeder Arnaud Talharic en broeder Arnaud de Cras, predikheren, en ik, Ath de Sint-Victor, openbaar notaris, die het optekende.

PEIRE DE LAURAC DE MONTGAILLARD

Op 2 mei 1279 verklaarde Peire de Laurac van Montgaillard, gedaagd, gezworen getuige en verzocht enz. ... :

Ik heb eertijds bij broeder Pons du Pouget, inquisiteur, al wat ik wist over de ketterij beleiden. Ik heb alle ketterij voor hem afgezworen en zat door hem in de Muur. En nadien heb ik mij niet meer bezondigd aan die misdaad en ik weet verder niets van ketterij af of over de Waldenzen.

Op 12 mei 1279 verklaarde Peire de Laurac, gedaagd en enkele dagen gevangen gezet omdat hij niet wou bekennen, gezworen getuige:

Ik heb enkele feiten van ketterij bekend aan broeder Pons du Pouget, toen inquisiteur, die mij als penitentie kruisen gaf die ik nog draag en bedevaarten die ik nooit gedaan heb. En sindsdien heb ik mij nooit meer schuldig gemaakt aan die misdaad.

En nu voegde hij bij deze bekentenissen toe wat volgt, wat hij reeds gedaan had, maar wat hij nagelaten had te bekennen, te weten:

Toen Peire de Beauville, eertijds op de vlucht wegens ketterij, zijn vrouw naar Lombardije wou brengen, leende Bec de Roqueville, ridder van Montgaillard, hem een paard om zijn vrouw Guillelma te dragen. En ik, op bevel van Bec, ging evenals Peire met deze Guillelma tot Montréal, vanwaar ik dat paard terugbracht. En toen ik vertrok gaf Peire de Beauville me twaalf denieren tolozaans. Dit gebeurde zo'n drieëntwintig jaar geleden.

---

⁸⁴ Cfr. *ibidem*, p. 500 en 506, noot 38.

Te Montgaillard, in de zaal van de broers Bertrand en Bec de Roqueville, ridders, heb ik op een nacht de parfaits Pons de Sainte-Foy en zijn gezelschap die ik niet kende (maar ik denk dat het Peire du Prat was), zien preken.

Waren daarbij aanwezig: die ridders, dame India, vrouw van Bertrand, dame Aiceline, moeder van Bertrand, de broeders Etienne en Guilhem Donat, Bernat Donadieu van Montgaillard. En allen en ik ook hebben de prediking van deze parfaits gehoord en hebben hen eerbetoond voor mijn ogen. Dit gebeurde zo'n vierentwintig jaar geleden.

Op de zolder van hetzelfde huis heb ik twee of drie keer in de kamer Bernat Colomb en een jonge gezelschap wiens naam ik niet ken gezien. En ik zag daar met hen de dames Aiceline en India, en Etienne en Guilhem Donat van Montgaillard, die met mij die parfaits eerden. Dit gebeurde zo'n drieëntwintig jaar geleden.

Te Montgaillard, in die kamer van die ridders, heb ik parfaits gezien: Peire du Prat en Pons de Sainte-Foy, en met hen Etienne en Guilhem Donat van Montgaillard; maar ik heb ze niet geëerd noch zien eren. Dat was rond hetzelfde tijdstip.

Een andere keer zag ik in dezelfde kamer de voornoemde Peire du Prat en een andere jonge gezelschap die ik niet kende. Ik zag niemand met hen en ik heb ze geen eerbetoond. Dat gebeurde rond hetzelfde tijdstip.

In dezelfde kamer zag ik menige keer de parfaits Raimon Vital en zijn gezelschap, van wie ik mij niet meer herinner wie hij was. En ik zag daar met hen de dames en Étienne en Guilhem Donat van Montgaillard. En daar hebben ikzelf en Étienne en Guilhem Donat die parfaits eerbetoond. Het gebeurde op hetzelfde tijdstip.

Ik heb geloofd dat die parfaits goede lieden waren die de waarheid spraken als vrienden van God, dat zij een goed geloof hadden en dat men via hen het heil kon vinden. En ik had die overtuiging sinds ik parfaits zag en ze hoorde prediken, tot op het tijdstip van de belijdenis die ik deed bij broeder Pons du Pouget.

Maar toen verliet ik dit geloof; dat kan zo'n elf jaar geleden zijn.

Waarom hebt gij eerst de waarheid over deze feiten verzwegen?

Ik dacht niet gehouden te zijn dat te bekennen omdat de feiten plaatsvonden in het huis van mijn meesters en zij waren er de voornaamste verantwoordelijken voor.

Hij heeft dit verklaard t.o.v. broeder Hugues Amiel, inquisiteur. Getuigen waren broeders Jacques Leutier en Guillaume Aymeric, predikheren, en ikzelf, Ath de Saint-Victor, openbaar notaris die het optekende.